

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

Yüksek Lisans Tezi

**11 EYLÜL SONRASI KÜRESEL TERÖRİZMİN
AVRUPA'DA YAYILMASI EKSENİNDE İŞİD**

Gülfer Ulaş

1550Y81110

İstanbul, Mayıs 2017

ÖZET

Bu tezde, terörizmin 11 Eylül terör saldırılarından itibaren amaçsal olarak ne gibi farklılıklar geçirmiş olduğu sorusu, terörizmin siyasal bir şiddet biçimi olarak kavramsallaştırılması ve son on beş yıllık dönem boyunca geçirdiği değişimlerin ele alınması IŞİD terör örgütü örneği ışığında cevaplanmıştır. Bu tez, terörizmin 2003 yılından itibaren amaçsal, organizasyonel ve öldürücülük gibi faktörler bakımından yeni ve daha önce görülmemiş devrimsel özellikler taşıyıp taşımadığı sorusunu beş ana başlık altında incelemektedir. Bu bağlamda ilk olarak literatürdeki mevcut terörizm tanımları incelenmiş ve terörizm siyasal bir şiddet biçimi olarak ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci olarak, terörizmin tarihsel süreç boyunca geçirdiği değişim ve dönüşüm, farklı dini, etnik ve ideolojik terör grupları ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Son olarak, terörizmin 11 Eylül terör saldırılarından itibaren daha önce görülmemiş radikal nitelikler kazandığını öngören yeni terörizm kavramı, terörizmin değişen amaçları, artan ölümcüllüğü ve dini açıdan değişen organizasyonel yapısı bağlamında ele alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda, 2001'den itibaren faaliyetlerini artıran İslamcı terör örgütlerinin dini, kıyametçi ve uzlaşmaz amaçları olup olmadığı sorusu, "radikal İslamcı" El-Kaide terör örgütü ve onun Suriye'de 2014'ten beri faaliyet gösteren uzantısı IŞİD'in Suriye'de ve Irak'ta sağlamaya çalıştığı bölgesel kontrol incelenerek cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, 11Eylül, Yeni Terörizm Tartışması, Radikal İslamcı Terörizm, IŞİD.

YÜKSEK LİSANS TEZİ DÜZELTME DEĞERLENDİRME FORMU

T.C.KİMLİK NUMARASI : 23212739728
ADI - SOYADI : GÜLFER ULAŞ
ÖĞRENCİ NUMARASI : 100012751
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI : Uluslararası İktisat
TEZ BAŞLIĞI : 11 Eylül 2008'den Küresel Kriz zamanı Avrupa'da
Yaşanan Ekonomide İSİD

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 21/10/2017 tarih ve 65.1 sayılı yönetim kurulu toplantısında oluşturulan tez jürisi tarafından 22.8/2017 tarihinde, saat 10:11'de İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği çerçevesinde yeniden yüksek lisans tez sınavına alınmıştır. Öğrencinin düzeltilmiş yüksek lisans tezi incelenmiş ve 14 dakikalık savunması sonucunda Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında tezin salt çoğunlukla/oybirliği ile

KABUL EDİLMESİNE

REDDEDİLMESİNE

karar verilmiştir.

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. AYŞEM BİRİZ KARAÇAY

ÜYE

PROF. DR. OYA DAĞLAR MACAR

ÜYE

ÜYE

DOÇ. DR. DENİZ SERT

ÜYE

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Gülfer Ulaş'ın "11 Eylül Sonrası Küresel Terörizmin Avrupa'da Yayılması Ekseninde İŞİD" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği x / oyçokluğu □) ile başarılı bulunmuştur.

Adı – Soyadı

İmza

Tez Danışmanı : YRD. DOÇ. DR. AYŞEM BİRİZ KARAÇAY

Jüri Üyesi : PROF. DR. OYA DAĞLAR MACAR

Jüri Üyesi : DOÇ. DR. DENİZ SERT

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ABSTRACT

In this thesis, the question of what kind of differences terrorism has undergone as a result of the September 11 terrorist attacks, the conceptualization of terrorism as a form of political violence, and the handling of the changes over the last fifteen years have been answered in the light of the case of ISIS terror organization. This thesis examines the question of whether terrorism has new and unprecedented revolutionary features in terms of factors such as goal, organizational and lethality since 2001 under five chapters. In this sense, firstly, this thesis examines various definitions of terrorism in order to make a definition that conceptualizes terrorism as a political form of violence. Secondly, in this thesis, changes and developments in the history of terrorism were analysed through the examination of a number of selected terrorist groups that had different manifestations and motivations. Lastly, the new terrorism debate, which argues that terrorism has been subject to revolutionary and previously unseen changes with respect to its aims, lethality and organizational structure after 9/11 attacks was analysed thoroughly. In this context, the question of whether the Islamist terrorist organizations activities are religious, apocalypse and irreconcilable are questioned through the examination of radical Islamist terrorist organizations; Al-Qaeda and its regional organization ISIS that has been operating in Syria and Iraq since Syria in 2014.

Key Words: Terrorism, 9/11, New Terrorism Debate, Radical Islamist Terrorism, ISIS.

İÇİNDEKİLER

Özet	iii
Abstract	iv
GİRİŞ	1
1.TERÖR VE TERÖRİZM.....	3
1.1. Terör ve Terörizm: Kavram ve Tanımlamalar.....	3
1.2. Terörizmi Tanımlamadaki Sorunlar.....	4
1.3. Terörizmin Tarihi.....	8
2. TERÖRİZMİN AMAÇLARI VE HEDEFLERİ.....	9
3. TERÖRİZMİN NEDENLERİ	10
3.1. Ekonomik Nedenler	11
3.2. Sosyo Kültürel Siyasal Nedenler.....	12
3.3. Eğitimden Kaynaklı Nedenler	16
3.4. Psikolojik Nedenler.....	19
4. TERÖRİZMİN TÜRLERİ	20
4.1. Ulusal Terörizm	27
4.2. Uluslararası Terörizm	27
4.3. Devlet Terörizmi	28
4.4. İdeolojik / Siyasi Terörizm	28
4.5. Etnik Terörizm	29
4.6. Devrimci Terör	33
4.7. Dini Referanslı Terörizm	38
5. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	42
5.1. İlk Çağlarda Terörizm.....	43
5.1.1 Roma İmparatorluğundaki Yahudi (Sicaari) Zelotlar.....	44
5.1.2. Hasan Sabbah ve İsmaili Mezhebi Katli.....	46
5.2. Fransız Devrimi Sonrası Modern Terörizm.....	47
5.3. Soğuk Savaş Dönemi	48
5.4. Küresel Terör Dönemi	49

6. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK	49
6.1. Avrupa Güvenlik Konsepti.....	53
6.2. Avrupa Birliği'nin Terörizme Yaklaşımı.....	54
6.3. 11 Eylül Olayları Sonrası AB Güvenlik Politikası	55
6.4. AB İçerisindeki Terörist Faaliyetlere Genel Bir Bakış.....	56
6.5. 11 Eylül Terörist Saldırıları ve Küresel Terörizmin Yayılması.....	58
6.6. 11 Eylül Sonrası Ortak Dış Güvenlik ve Politikası ve Terörizmle Mücadele.....	60
7. 20. YÜZYIL KÜRESEL TERÖR DÖNEMİ VE İŞİD.....	62
7.1. İŞİD Terör Örgütünün Tarihi Arka Planı.....	62
7.2. El -Zerkavi'nin Cihat Anlayışı	63
7.3. Irak Savaşı ve İŞİD'in Canlanmasına Yol Açan Süreç.....	65
7.3.1. Baasçılar ve İŞİD Cihatçıları: Kim Kime Dönüştü?.....	67
7.4. Suriye İç Savaşı İŞİD'in Güçlenmesi.....	68
7.5. Arap Baharı'nın Etkileri.....	69
7.6. İŞİD Mezhepçiliği: İdeolojik Kökler ve Siyasi Bağlam.....	70
7.6.1. Vehhabi Kökler.....	71
7.6.2. Sentez İdeoloji.....	74
7.6.3. El-Kaideden Kopuş.....	76
7.7. İŞİD Terör Örgütünün Geleceği.....	77
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	79

GİRİŞ

Tarihteki en önemli ve en tartışmalı konulardan biri olan terörizm hem ulusal hem de küresel boyutta tehditini artırarak devam ediyor. Ancak, buna rağmen terörizm konsepti henüz akademik ve hukuki açıdan tam olarak tanımlanabilmiş değil. Terörizmin gerçekte ne olduğu konusunda ortak bir anlaşma olmasa da terörist tehditleri önlemeye yönelik dünyanın çeşitli yerlerinde terörle mücadele politikaları devam etmektedir. Bu anlamda terörizm çalışmaları içerisinde nesnel, açık ve kapsamlı bir tanıma ulaşmak gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Buna paralel olarak, teröre karşı mücadele çabaları da özellikle 20. yüzyılın başından bu yana giderek daha fazla ihtiyaç duyulan işbirliklerini zorunlu kılmaktadır. Terörizmin bu kadar sorunlu bir kavram haline gelmesinin önemli bir nedeni, bunun nedenlerinin sıklıkla tartışılmasıdır. Terörizmle ilgili motivasyonlar, tarih boyunca farklılık göstermesine karşın, terörizmin en yaygın nedenleri etnik-milliyetçilik, ideolojik motivasyonlar ve son dönemde artış gösteren dini motivasyonlar olarak sıralanmaktadır. Yoksulluk, baskıcı hükümetler, devrimci fikirler, etnik kimliklerin bastırılması ve benzeri gibi terörizmi körüklemek çoğu zaman terörizmin tanımlanmasına ilişkin tartışmaların içerisinde yer almaktadır. Nedensiz terör unsurlarının dahil edilmesi, kısa, açık ve kapsamlı bir tanım oluşturma meselesini karmaşıktırılmaktadır. Buna ek olarak, dünyanın çeşitli ülkelerindeki iç hukuklar, terörizmi kendi yasal ve ceza koşullarına göre tanımlamaktadır; böylece terimler, terörle mücadelede küresel anlamda sorun teşkil edebilmektedir.

Terörizmin tarih boyunca dönüşümü veya evrimi de tartışmaya tabidir. Terörizmde bir değişiklik veya süreklilik olup olmadığı sorusu Bruce Hoffman gibi yazarlar tarafından tartışılmıştır. Hoffman, "son yıllarda terörle mücadele konusunda terör ve terörizm ile ilgili yapılmış temel varsayımlara meydan okumak adına yeni motivasyonlar ve yeni rasyonellere sahip bakış açılarının ortaya çıktığını" söyler. (Hoffman, Change and Continuity in Terrorism, 2001). Gerçekten de terör meselesinin tarihi incelendiğinde, terörizmin taktik ve yöntemlerine göre çeşitli değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır. Milliyetçiliğin yükselişi, anarşizm gibi faktörler imparatorlukların düşüşüyle terörizmi ve terörist taktikleri etkilemiştir. Buna ek olarak, özellikle silah ve iletişim teknolojileri konusundaki teknolojik gelişmeler, bir sonraki terörizm taktiğinde ilerlemeye büyük katkıda bulunmuştur.

Terörist eylemlerdeki değişikliklerle ilgili tartışmalar 1990'lardan sonra, özellikle de radikal İslam gündemine sahip terörist grupların ortaya çıkmasından sonra önemli tartışma haline gelmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan saldırılar hem devletlerin güvenlik stratejilerini yeniden gözden geçirmelerini gerektirmiş hem de terörizm literatürüne "küresel terör" kavramını getirmiştir. Radikal İslamcı terörist gruplar tarafından işlenen ölümcül saldırıların ardından, Soğuk Savaş terörizmi ve önceki dönemin amaçları, ölümcüllüğü ve örgütsel biçimi bakımından farklı tamamen yeni bir terör biçiminin ortaya çıkışı üzerinde durulmaya başlanmıştır. El-Kaide'nin 2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi kulelerine saldırması sonrasında yeni bir terörizm konseptinin ortaya çıkmasının daha da önemli hale geldiği üzerinde durulmuştur. Dini olarak motive edilmiş terörizm eski "laik" terör türlerinden ayrılmış, ve farklı yöntem ve taktiklerle karşı karşıya kalınmıştır. Bu nedenle, yeni terörizmin en belirgin özelliği din faktörünün önemli rol oynamasıdır.

Bunların ışığında, bu tez 11 Eylül olayları sonrasında terörizmin değişen niteliğini ve radikal İslamcı terör grubu IŞİD'i ele alıyor. Örgütün dini motivasyonlarını ve buna bağlı olarak tartışılmaz hedefleri olup olmadığı sorusunu soruyor. Bu çalışmada, terörist grupların hedeflerinde meydana gelen değişikliklere ilişkin soru, terör tanımlamasının, terörün tarihsel dönüşümünün değerlendirilmesi ve vaka çalışması olarak IŞİD'in ideolojik analizi ile küresel terör dönemi ele alınacaktır. Bu tez, "radikal İslamcı" olarak tanımlanan terörist grupların amaçlarının, yeni terörizm kavramından farklı olarak sadece dini ve kıyametçi olmadığını ileri sürüyor. Bunun yerine, terörizmin siyasi bir şiddet şekli olduğu ve böylece tarih boyunca biçim, yöntem ve taktiklerinde meydana gelen değişimlerin siyasi ve teknolojik gelişmelerin sonucu olduğu sonucuna varıyor. Buna ek olarak, çağdaş bir bakış açısına göre de, cihat grubunun Suriye'deki amaçlarına, özellikle de IŞİD'in lokalizasyonuna baktığımızda, küresel bir İslami halifenin kurulması gibi her ne kadar dini motivasyona sahip görünse de esas amacının toprak ve siyasi kontrolden oluşan yerel bölgeleri elinde tutmak olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu tez, El-Kaide ve şubelerinin tamamen politik hedefler aramakta olduğunu ve gündemlerinin dindar olmadığını iddia etmiyor. Bunun yerine, bu tezde, daha geniş çaplı küresel amaçlara sahip cihat gruplarının, dünyanın Müslüman nüfusunun yoğun olduğu bölgelerinde yerel güç tabanları kurulmasını güvence altına almak için taktiklerini değiştirdiklerini söylüyor. Bu bağlamda, bu tezde, 2011-2015 arası dönemde Ortadoğu'da ortaya çıkan yerel cihatçı grupların "yeni terörizm" konsepti ortaya çıkmadan önce de var oldukları sonucuna varıyor.

1. TERÖR VE TERÖRİZM

1.1. Terör ve Terörizm Kavram ve Tanımlamalar

Terör kelimesi Latince *terrere* den gelmekte olup “dehşet veya öngörülemeyen tehlike” anlamlarına gelmektedir. Oxford İngilizce Sözlük’e göre, terör kelimesinin kullanımı ilk olarak 1795 (Guelke, 1998, s. 3) yılında Edmund Burke’ün “ Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler” adlı kitabında, Jakobenler’in kitlesel terörü meşrulaştırmada siviller üzerindeki siyasi bir araç olarak kullandıklarından bahsedilmektedir. (Öktem, 2007) Eğer terörizm, toplumda bir zümrenin başka bir zümreyi şiddet kullanarak korkutması olarak tanımlanabiliyorsa, öyleyse terörizmin ilk insan topluluklarının var olduğundan beri olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, siyasi bir terim olarak literatüre geçmesi, 18. yüzyılda Fransız Devrimi ile olmuştur. 1789’u izleyen yıllarda Jakoben önderliğindeki Konvansiyon rejimi ile terörizm siyaset ve hukukun konusu haline gelmiştir. Bu dönem *Reign de la Terreur* olarak bilinen 13 aylık dönemi kapsar (1789/1790). Jakobenlerin *Maximilien Robespierre* önderliğinde gerçekleştiren eylemler bu döneme damgasını vurmuştur. Bu dönem gerçekleşen şiddet eylemlerinin amacı, toplumda devrim karşıtlarının kökünü kazımak ve monarşinin yeniden ülkeyi yönetmesine engel olmaktır.

Modern terör denilen fenomeni ise açıklayan David Rapaport olmuştur. Rapaport, Alfred Nobel’in dinamitin keşfi ve iletişim, taşıma ve silahlanma gibi faktörlerin gelişimi ile başladığını söyler ve terörün tanımlanmasında 4 ana dalgadan bahseder: Anarşist dalga, anti-kolonyal dalga, yeni sol dalga ve son olarak 21. yüzyılda ortaya çıkan dini dalgadır. Terör ve Terörizm kavramları toplumda genellikle modern çağlarda ortaya çıkan kavramlar olarak algılanmakla birlikte, aslında özünde şiddet, korkutma ve yıldırma olan, askeri veya sivil hedeflere karşı girişilen şiddet eylemlerinin tarihi, çok eskilere dayanmaktadır. İnsanın türünü devam ettirmesine ve ayrıca yaşayan diğer tüm canlı türlerini de hegemonyasına almasına yarayan öldürme, ele geçirme ve yok etme içgüdüleri, zaman içerisinde türlü sebeplerle kendi türüne karşı da sergilemekten çekinmediği bir davranış tarzı olmuştur. Doğada kendi türüne ya da diğer türlere karşı sistematik olarak öldürme eylemlerinde bulunan insan dışında başka bir canlı türü yoktur. İşte bu öz ve getirdiği davranış tarzının belki de en hazine örneklerinden

biri de, terör ve terörizm diye adlandırdığımız örgütlü şiddet içeren insan davranışları ve bu davranışların toplumlar üzerinde yarattığı travmatik sonuçlardır. Bu bağlamda net bir ayrımı ifade etmenin zorluğu ile birlikte, genellikle kontrol dışı toplulukların meydana getirdiği aşırı şiddet içeren davranışlar terör, terörün iradi, sistematik ve örgütlü olarak kullanılması ise “terörizm” olarak adlandırılmaktadır.

1.2. Terörizmi Tanımlamadaki Sorunlar

Terörizmin tanımlanması çabası, onunla mücadele edilmesi açısından birincil bir gereklilik olmakla birlikte, bu alanda yer alan tanımlamaların fazlalığı bir yana, üzerinde herkesin ittifak ettiği bir tanımlamaya halen ulaşamamış olması da bu konuda yaşanan en büyük zorluklardan biridir. Konunun siyasi ve politik yönü sebebi ile değişen çıkar ve görüşler beraberinde farklı tanımlamalar getirmiştir. Ancak, uluslararası toplumun terörizm hakkında genel kabul görmüş bir tanıma ulaşamamış olması terörizm kavramının tanımlanamaz olduğunu göstermez. Bu başarısızlık terörizmin tanımlanamaz bir kavram olmasından değil; terör ve terörizm kavramlarının siyasi, hukuki, sosyal, felsefi ve uluslararası boyutlara sahip karmaşık ve sübjektif niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra devletlerin farklı siyasi görüşlere ve politik önceliklere sahip olması da söz konusu farklılıkta önemli bir rol oynamaktadır. Devletler yapılacak bir tanımla kendilerini bağlamamayı, eğer bir tanım yapılacaksa da bu tanımın kendilerine bir sınırlandırma getirmemesini istemektedir. Gerçekten, uluslararası toplumun terörizmin genel kabul görmüş tek bir tanımına ulaşamamış olmasının, devletlerarasındaki mevcut güç eşitsizliklerinden, siyasi sistemlerinin, ideolojilerinin, siyasi çıkar ve önceliklerinin farklı olmasına kadar uzanan birçok sebebi vardır (Koechler, 2002, s. 25).

Terörün tanımlanmasındaki güçlük belki de Alex Schmid’in, 1936-1981 tarihleri arasında terörizmin neden 109 farklı tanımının yapılmış olduğunu tespit etmiş olmasını da açıklamaktadır (Schmid, 2008, s. 5-6). Terörizmin tanımlanmasının önündeki bütün bu engellere bakıldığında devletlerin siyasi sistemlerindeki farklılıklardan dolayı terör kavramına ayrı şekilde yaklaşımları ile self determinasyon hakkı, ulusal kurtuluş savaşları, terör suçları ve siyasi suç arasındaki başkalığın tam olarak ortaya konulamamış olması, savaş, terörizm, devrim gibi kavramların âdeta birbirinin içine geçmiş olması gibi uluslararası hukuktan

kaynaklanan nedenlerin genel kabul gören bir tanıma ulaşmasını engelleyen başlıca unsurlar olduğu görülmektedir. Ancak karşılaşılan en önemli sorunların başında self determinasyon hakkını kullandığı düşünülen ulusal kurtuluş hareketlerinin konumunun belirlenmesi gelmektedir. Terörle ilgili kararlar incelendiğinde bunların terörü kınamalarının yanında birçoğunun, diğer yandan, self determinasyon mücadelelerini terörden farklılaştırma çabası içinde oldukları görülür (Laqueur, 2008, s. 32).

Bir diğer önemli nokta, terörizm kavramının siyasi ve felsefi bir sistem gibi “izm” ekiyle anılmakla birlikte aslında bir sistemi ve ideolojiyi içermemesidir. Terör, ulaşılmak istenen amacın (amaç çoğunlukla ideolojik ve felsefi bir sistemi iktidara getirmektir.) gerekli kaldığı bir araç, bir hareket tarzı ve stratejidir. Terörizm ise, toplumları ani olarak dehşete düşüren terör eylemlerinin önceden planlandığı şekilde sistematik olarak uygulanmasından doğan eylemlerin bütününe anlatan bir kavramdır. O halde siyasi ve sosyal bir çözüm modeli bulunmayan terörizmin, daha sonra ayrıntılı olarak incelenecek olan ve öngördüğü toplumsal modele ulaşmak için geçilmesi gereken aşamalarda şiddete yönelen Anarşizm, Çarlık Rusyası’nda ortaya çıkan ve aşırı görüşlere sahip bir grup olan nihilistlerce geliştirilen Nihilizm, ya da insanların içinde bulunduğu çevreye karşı anlık bir tepki olarak ortaya koydukları yıkım ve zarar verme hareketlerini anlatan Vandalizm ile karıştırılmamasında fayda vardır.

Terör, hem şiddet yoluyla yaratılan korku ortamını, hem de bu ortamı yaratan vasıtayı yani şiddet eylemini ifade etmektedir. Bu nedenle bazen terör kelimesi eylem kelimesi ile birlikte “terör eylemi” (toplumda genel bir korku ortamı yaratan şiddet eylemi) şeklinde kullanılmakta; bazen de terör eylemini ifade etmek üzere sadece terör kelimesi kullanılmaktadır. Terörizmin öğretilerinde başlıca iki tanımlama ön plana çıkmaktadır: Ampirik (görgücü) yaklaşım ve tarihi yaklaşım. Ampirik yaklaşım adam öldürme, sabotaj, bombalama gibi siyasi amaca yönelik eylemleri ifade ederken, tarihi yaklaşım ise terörizmi tarih boyunca dini, siyasi, ideolojik vs. gibi nedenlerle gerçekleştirilen eylemleri ifade etmede kullanılır.

Yaşanan 11 Eylül saldırılarından sonra, teröre karşı küresel ölçekte savaş ilan ettiğini söyleyen ABD ve müttefiki İngiltere ise, saldırı öncesi sahip oldukları terörizme bakış felsefelerini önemli ölçüde değiştirmiş ve terörle mücadele için özgürlüklere aykırı olduğu sıkça tartışma konusu olan yeni yasalar çıkartma gereğini hissetmişlerdir. Şunu hemen belirtmekte fayda vardır ki, “terör” ve “terörizm” kavramlarının tanımlanmasında tam bir

mutabakat yoktur ve beraberinde getirdiği komplikasyonlar sebebi ile de bunu sağlamak zaten çok zordur. Bu konudaki zorlukları anlatan güzel bir ifade Deniz Ülke Arıboğan'ın kitabında yer almaktadır: “Oysaki terörizm gibi son derece karmaşık ve çok boyutlu bir fenomenin bu kadar basitçe ele alınması gerek toplum, gerekse yönetimler açısından ciddi sıkıntılar yaratabilir. Teşhisiniz yanlış olduğu müddetçe, tedavinizin işe yaramayacağını bilmeniz gerekir. Bu açıdan terörizm ile etkin mücadele edilebilmesinin ön koşulu, teşhisin doğru yapılmasından, yani terörizm gerçekliğinin her boyutu ile doğru tanımlanmasından geçiyor. Aksi halde yanlış tedavi, vücudun büyük zararlar görmesine yol açabileceği gibi, kimi noktalarda geriye dönüşü mümkün olmayacak kadar hastalığın yayılmasına neden olabilir (Arıboğan, 2007).

Devletlerin şiddet eylemlerini tanımlamaları, ideolojik yaklaşımlarının ötesinde politik çıkarlarına göre de farklılık gösterir. Örneğin Soğuk Savaş döneminde ABD, Sovyet yanlısı rejimlere karşı mücadele veren grupların eylemlerini meşru kabul ederek söz konusu grupları “özgürlük savaşçısı” şeklinde değerlendirmiş, Amerikan yanlısı rejimlere karşı verilen mücadeleleri ise “terörizm” olarak nitelendirmiştir. Sovyetler Birliği ise, ABD'nin Amerikan yanlısı rejimlere karşı “self determinasyon” veya insan hakları temelinde mücadele eden meşru hareketlerin gözden düşürebilmek için bu hareketleri “terörizm” şeklinde nitelendirdiğini ileri sürmüştür. ABD ve SSCB'nin kendi açılarından terörizme olan bu yaklaşımları terörün politize edildiğini gösteren güzel bir örnektir. Terörizm açısından uluslararası alanda genel kabul gören bir tanımın yapılamamasının nedeni ise self determinasyon – kendi kaderini tayin etme hakkına başvuran ulusal kurtuluş hareketlerinin kuvvet kullanması ile ilgilidir. Gelişmiş devletler bu çatışmadaki olayları terör eylemi olarak görmektedirler. Buna karşılık, gelişmekte olan veya üçüncü dünya ülkeleri bu hareketleri terörizm olarak değerlendirmemektedirler. “Terör” tanımlamasındaki komplike durum, aslında basit bazı kriterler ile herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir tanım yapılabilecekken, uluslararası arenada yürütülen açık ya da örtülü mücadeleler ortak bir tanımlamada uzlaşılmasında zorluklar yaratmaktadır. Bunun sonucunda ise, bir devlet için yıkıcı veya bölücü faaliyetlerde bulunan bir terörist örgüt, diğeri için özgürlük mücadelesi veren kahramanların bir araya geldiği bir topluluk olarak karşımıza çıkabilmektedir. Devletler düzeyinde yaşanan bu tavrın en önemli sebebi ise, “ulusal çıkar” kavramıdır. Bir devletin uluslararası arenadaki davranışlarında kendisine rehber edineceği temel ölçüt ulusal çıkardır. Ulusal çıkar kavramı ise, devletlerin, yerel veya uluslararası boyutlarda meydana gelen sistematik, örgütlü ve siyasal amaçlı şiddet eylemlerine bakışını derinden etkilemektedir.

Gerek ideolojik farklılıklar, gerekse politik kaygılarla terörizme yönelik farklı yaklaşımlarda bulunulması bir taraftan meşru direniş hareketi olarak görülen mücadelenin, diğer taraftan terörist bir eylem olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. “Bazıları için terörist olan, diğerleri için özgürlük savaşçısıdır” ifadesiyle açık bir şekilde göz önüne serildiği gibi bir kişi gerçekleştirmiş olduğu eylemden dolayı bir ülkede “özgürlük savaşçısı”, başka bir ülkede de “suçlu” kabul edilebilmektedir. Terör tanımlamasını özünde yatan önemli sorunlardan ve belki de en tartışmalı olanı hakların self determinasyon (kendi kendini yönetme-geleceğine karar verme hakkı) haklarıdır. Siyasal ve ideolojik olarak uygulamada kullanabilecek olan bu hak 18.yüzyıl yöneten ve yönetilen arasındaki sosyal sözleşmeye kadar gitmektedir (Cassese, 2005, s. 11). I. Dünya Savaşı sonrasında Wilson prensipleri adı altında ortaya atılan bu ilke Milletler Cemiyeti (MC) Misakı’nda yer almamıştır. Self determinasyon ilkesi, MC Misakı’ndan farklı olarak, Birleşmiş Milletler Antlaşması’nda XI. ve XII. bölümlerinde yer almıştır. Buna göre, vesayet rejimi altındaki devletlerdeki haklar kendi bağımsızlıklarını kazanmak adına savaşılabileceklerdir. Buradaki ifade yoruma açık bırakıldığı için tartışmalara sebep olmuştur. Ülkelerin bağımsız olma kabiliyetlerine ve bağımsız olmalarını geliştirmek adına birtakım sorumluluklar yüklerken aynı zamanda da ucu açık bir ifade ile muğlak bırakılmıştır.

Sonuç olarak, siyasi saikle gerçekleşen bir şiddet eyleminin terör eylemi olup olmadığına karar vermek için eylemin içeriğine bakmamız gerekir. Çünkü terörizm hizmet ettiği amaçlarla değil, eylemlerle tanımlanmaktadır. Örneğin işgal ve sömürü söz konusu olduğunda ayaklanan bir halk için self determinasyon tanımlaması yaparken, aynı şekilde terör olarak nitelendirilebilecek siyasi suçların ayrımı çok iyi yapılmalıdır. Bu anlamda terörizm suçu ile ilgili düzenleme yapılması ve diğer şiddet eylemlerinden farklı değerlendirilmesi önemlidir. Özellikle uluslararası hukukta ihtilafli konuların terörizme olumsuz etkisinden söz etmek de gerekir. Terörizm ile yakından ilişkilendirilen devlet terörü, gerilla hareketleri veya self determinasyon hakkı ile ilgili konularda da terör tanımlamaları yapılmaktadır.

1.3. Terörün Tanımındaki Değişkenliğin Uluslararası Terörle Mücadeleye Getirdiği İşbirliği Zorlukları

Terör tanımına ilişkin tanımlama zorlukları, terör konusunda uluslararası iş birliği imkânını da önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Günümüzde kitle iletişim araçlarında yaşanan gelişme terör eylemlerinde bu araçların etkili şekilde kullanımları sonucunu doğurmuştur. Artık terörist; iletişim imkânlarını sonuna kadar kullanabilen ve bu şekilde eylem yapacağı yer hakkında çok az bir çaba ile önemli istihbarat bilgileri toplayan kişidir. Bu araçları kullanmadaki yeterliliği, hedef gördüğü kişileri öldürmekten çekinmeyen bir ruh hali ile birleştirirseniz hele bir de bu kişi kendi yaşamından dahi vazgeçebilecek bir noktada ise büyük ölçüde tehlike oluşturur.

O nedenle bütün devletlerin üzerlerinde anlaştıkları ortak bir terör tanımı yapmaları başlangıç noktası olarak önemli derecede rol oynar. Ortak bir noktada buluşan devletler böylece uluslararası alanda işbirliğine gidebileceklerdir. Aksi halde, teröristler farklı devletlerdeki tanımlamalara dayanarak çeşitli hukuki boşlukları kendi lehlerine kullanabilirler. Diğer yandan, devlet terörizm adı altında bir devlet farklı bir devlette herhangi sempati duyduğu bir terör örgütünü kendi çıkarlarınca kullanmasının da önü kesilecektir. Uluslararası arenada güçlü olan devletler, gerekli müdahale ve eylem planı doğrultusunda istedikleri kararları uluslararası kuruluşlardan kısaca çıkartabilmekte ama diğer ülkeler terörle uzun yıllardır sürdürdükleri mücadelelerinde, bu kuruluşlardan aynı hızlı desteği bulmamaktadırlar. Bunun sonucunda ise, terörle topyekûn bir mücadele yerine sadece süper güçlerin teröristleri ile etkin mücadele yürütülmekte, diğerleri için ise çok daha toleranslı bir anlayış hâkim olmaktadır. İşte bu farklı algılamalar da terör ve terörizm ile mücadelenin en büyük zorluklarıdır. Ancak bu şartlar sağlandıktan sonra terörle topyekun bir mücadeleye girişilebilmek mümkün olacaktır.

1. TERÖRİZMİN AMACI VE HEDEFLERİ

Terörist yöntemlere başvuran grupların eylemleri de ideolojilerine ve faaliyette buldukları ülkelere göre birbirlerinden farklılık göstermektedir.

Terörizmi bir mücadele yöntemi olarak belirleyen terör örgütlerini harekete geçiren yöntemleri ele aldığımızda ortak nokta olarak topluma şok etkisi geçirterek ve devleti baskılayarak istediklerini elde etme olarak görüyoruz. Temel hedef toplumun genel siyasi sosyal ve ekonomik yapısını etkisiz hale getirerek istediklerini yaptırmaktır. Ancak, propaganda aracı olarak başvuru terörist eylemlerin her zaman siyasi olması gerekmemektedir. Örneğin dini motivasyona sahip terörist eylemlerin daha çok dini amaçlara yönelik olarak gerçekleştirildiğini görmekteyiz (Cohan, 2002). Terörist stratejiler içerisinde devletin terörle olan mücadelesini önleyebilmek adına özellikle devletin polis, asker, jandarma gibi askeri güçlerine karşı eylemler yapılır. Böylece siyasi iktidarın yıpranması mümkün hale gelir ve yıldırma işlemine devam edilir. Bundan dolayı terör örgütlerinin en çok yaptıkları şiddet eylemlerini olabildiğince arttırarak devleti daha fazla güvenlik önlemi almaya itecek ve karşılığında da sivil hayatın erozyona sağlamasını başaracaktır. Kurulu otoriteye karşı vatandaşın hissedeceği güvensizlik ile terör örgütleri istediklerini almaktadır.

Terörizmin temel amacı, bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesidir. Bu "dikkat çekme" şiddet eylemleri neticesinde toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının sağladığı imkânlardan da yararlanan terörizm, yarattığı korku ve dehşet ile bir bakıma topluma; "Benden yana mısın, değil misin?", "benden değilsen düşmanımısın", "düşmanımisan hedefimsin", "senin yaşama hakkın yoktur." şeklinde belirtilebilecek "taraf olma" çağrısında bulunmaktadır. Terörizm, bu dramatik çağrılar ile insanlara tarafsız olma hakkını yasaklamakta, onların zihinsel ve duygusal masumiyetini yok etmekte, şiddet ortamına çekmekte ve toplumun şiddet yoluyla siyasallaşmasına, kutuplaşmasına yol açmaktadır. Toplumdaki kutuplaşmalar da zihinsel ve duygusal yönden bölünmüş "çatışan tarafları" ortaya çıkarmaktadır. Çatışan tarafların ise toplumun birlik ve bütünlüğünü bozacağı, dolayısıyla terörün amacına hizmet edeceği açıktır. Terörizmin benimsediği bir diğer amaç, kargaşa yaratarak toplumun direnme gücünü kırmak, yerleşik sosyal ve siyasal düzenin arkasındaki halk desteğini şiddet yoluyla zayıflatmaktır.

Terörizmin bazı güçler tarafından birtakım siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlamanın da aracı olarak kullanıldığı dikkate alındığında amaç oldukça farklılaşmaktadır. Bu gibi durumlarda terörizmin amacı, bir kazanım elde etmek maksadıyla hedef alınan ülke ve toplumda belirli ortamların oluşmasına aracılık etmektir. Bu nedenle terörizm, bir siyasi mücadele aracı olmaktan çıkıp, bir ülkenin bir başka ülkeyi zayıflatmak ve istikrarsızlaştırmak için kullandığı bir araç haline gelmektedir. Öte yandan terörizm kitlelere yönelik hedef gözetmeyen şiddet eylemleriyle, toplumun güven duygusunu ortadan kaldırarak, halkın can derdine düşmesini ve olaylara tepkisiz kalmasını amaçlar. Böylece kitleler terörizme karşı duyarlılıklarını yitirir, terörü kanıksar ve devletle toplum arasında güven açısından büyük bir uçurum oluşur. Terörizmin bir başka amacı da; baş eğdirmek, itaat ettirmektir. Terörizmin bu türü, terörist örgütlerce kendi üyelerine ve etkilemek istedikleri halk kesitlerine uygulanabilmektedir. Terörist gruplarca amaçlanan; yandaşlar kadar "seyircilerin" de itirazsız baş eğmeleri, "hedef kitlenin" emredileni yapmasıdır. Etkilenmesi amaçlanan bireylere ikinci defa düşünecek zaman ve aksine davranabilecekleri alan bırakılmaz. Amaç, "hedef kitleyi" yıldırma, yönlendirme ve yönetmektir.

2. TERÖRİZMİN NEDENLERİ

Terör eylemlerinin neden ve nasıl yapıldığını anlamaya çalışırken yapılması gereken en önemli unsur olayın başlangıç noktasına gidebilmektir. Yani bir birey nasıl bir siyasi, sosyal, psikolojik veya ekonomik şartlara maruz kalıyor ki en son nokta olarak toplu şiddete başvurma eylemlerinin bir parçası oluyor. Bunu anlayabilmek için bireyin geldiği sosyo-ekonomik şartları anlamak, bir ileriki nokta olan terörizmin sebeplerini de doğru anlamaya yardımcı olur. Bireylerin yaşamlarında bir bozukluk veya huzursuzluk olup olmadığı, onları bu eylemlere ne gibi faktörlerin ittiğini ele alıp incelemek izlenebilecek en önemli bir yoldur. Çünkü terörist eylem, bir toplumun değerlerine, normlarına, menfaatine, beklentilerine, varlığına, bütünlüğüne ve bu bütünlüğün devamına ters düşen, masum insanların öldürülmesine varıncaya kadar topluma zarar veren çeşitli faaliyetleri içine alan; ilgili toplumda devlet güç ve otoritesini zaafa uğratarak o toplumu içten çökertme hedefine yönelik sosyal bir sapma hareketidir. O halde teröristi harekete geçiren veya kişileri terörist olmaya iten sebepler nelerdir? Bu bağlamda terör olgusunu yalnızca iç ve dış düşmanların varlığına bağlamak yeterli olmayabilir. Başka bir deyişle, terörü toplumun ekonomik ve sosyo-kültürel

yapısından da ayırmamak gerekmektedir. Bunun için de sebepleri biraz daha detaylandırarak aşağıda ele alacağız.

2.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomi başlıca yaşamımızı idame ettirebilmemiz için gerekli olan unsurdur. Ekonomik gelir dağılımının dengesiz olduğu ülke bireylerin teröre daha yatkın olduğunu görmekteyiz. Oluşan dengesizlik, adaletten memnun olmayan bir halk yaratır ve yolsuzluk ile birlikte toplum yavaş yavaş ses çıkarmaya başlar. Bu durum da esas olarak terörün işine gelmektedir. Çünkü terör örgütleri bu şekillerde kendilerine yandaş ve eleman sağlayabilmektedir. Toplumdaki dengesiz gelir dağılımı toplumda bölünme yaratır ve bu nedenle toplumdaki ekonomik şartlar sosyal hayat ile bütünleşmelidir. Özellikle daha hassas kesim olan gençler üzerinde daha etkili şekilde ortaya çıkmaktadır. Ekonomik durumu pek elverişli olmayan bir genç için bir örgüte üye olmak ekonomik şartları sağlanacaksa gayet cazip gelebilir. Dolayısıyla burada devletin rolü çok önemlidir. Özellikle terör eylemlerinin ortaya çıktığı bölgede ekonomik gelişmişliğin az olduğu ve insanların zor şartlarda hayatlarını sürdürmeye çalıştığını göz önünde bulundurursak o zaman devletin burada çok daha efektif rol üstlenmesi daha açık şekilde ön plana çıkmaktadır. Bir örnek vermek adına KADEK Terör Örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın militanlarına verdiği talimata bakabiliriz:

“Kürdistan’da her ailede başıboş dolaşan çocuklar var. Kızlı-erkekli her aileden iki üç tanesini alırsanız yüz binlerce insan eder. O kadar da zor değil, zaten aile reisleri bunları beslemekten acizdir. Çoğu oğlunu ve kızını gönüllü verir, öyle dövünüp sızlanmazlar. Sonra o gençler de sevinerek yanımıza gelirler. Evlerinde çoğu huzursuz, aile içinde eğreti duruyorlar. Gençlik bunalımlarını en yoğun biçimde yaşıyorlar. Kolundan tutunuz mu kolayca cepheye getirirsiniz. Biraz da ilk geldiklerinde ortamı güzelleştirdiniz mi evlerinden ayırdıklarına sevineceklerdir.”

Ekonomik ve sosyal hayattaki hızlı gelişmeler birçok olumlu sonuçlar doğurmakla birlikte hassas dönemde bulunan bir gençlik kesiminde uyumsuzluk ve dengesizliklere de yol açabilmektedir. Ülkemizdeki temel koruyucu müesseselerin eksikliği veya yetersizliği bu

uyumsuzlukları artırıcı rol oynamaktadır. Ekonomik gelişme ve büyüme sosyal bütünleşme ile desteklenmiyorsa sistem aksayabilmektedir.

2.2. Sosyo-Kültürel Nedenler

Temelde sosyal bir olay olan terör eylemleri, çok karmaşık ve çok boyutlu bir durumu ifade eder. Ortaya çıkmış olduğu toplumun değer yargıları, alışkanlıkları, gelenek görenekleri sosyo kültürel konu üzerinde önemli yer tutar. Bu anlamda sosyal alanda ortaya çıkan gelişmelere ayak uydurabilmek veya adapte olabilmek önemlidir. İşte buna ayak uyduramayan bireylerde sosyal olarak kopukluğun gerçekleşmesi ve bugün de en çok ortaya çıkan terör eylemi olarak radikalleşmeni daha büyük oranda ortaya çıkırtığını görmekteyiz. Çağlar boyunca toplumlarda değişimler ve gelişmeler meydana gelmektedir. Ancak bu değişim süreci çok hızlı olursa o zaman toplum içerisinde bir kesim kendini ayrılmış ve adapte olamamış hissine kapılabilir. Özellikle devrim gerçekleşen bir ülkeyi ele alalım. Bir anda bambaşka şartlara ve koşullara adapte olmaya çalışan toplumdaki bir zümre kendisini dışlanmış hissedebilir ve bu durum da toplumda ister istemez bir ayrışma ve düşmanlaşma durumu yaratmaktadır. Sosyal alandaki bu değişim bireylerde içine kapanma, içinde bulunduğu topluma yabancılaşma ve nihayet şiddete başvurma şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Kültürel unsurlar çok önemlidir çünkü millet olunma milli değerlerin varlığı ve devamı gibi hususların ortaya konulması bakımından önemli rol oynar. “Şehirleşme” ve “göç” konuları da sosyal çalkantıları ifade etmesi bakımından önemlidir. Toplumda kendisini sahipsiz hissetmiş bir zümre yaratmaktadır. Kendisini ezilmiş, horlanmış olarak gören bir kesim duygusal ve daha az kontrol sahibi olduğundan içine düştükleri boşluğu terör örgütleri ile doldurmaktadır. Şüphesiz toplumlar sürekli olarak bir değişim içindedir. Bu sosyal değişim kendi içlerinde ayak uyduramayacaklarda kopukluk yaratıyorsa değişimin çözülme getirdiğini söyleyebiliriz. Ancak bu topluma da bağlı bir durumdur. Geçirdiği değişikliğe rağmen çözülme göstermeyen topluluklardan bahsetmek mümkündür. Sosyal kurumlar burada çok önemli rol oynar. Geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş sosyal kurumların varlığı ile güçlenir. Geçiş yumuşak şekilde sağlamakta kurumların üzerine büyük rol düşmektedir. Burada önemli olan bir nokta, eğer toplum bu dönüşümü kırılğan şekilde yaşıyorsa sosyal ve milli kimliğinde de problemler yaşıyor demektir. Çünkü toplu genelinde sosyal ve milli kimlik kayboluyor anlamına gelmektedir.

Kültürel değişim sosyal yaşamda da birtakım değişimler meydana getirmekte, kültürel değişim ile paralel olarak değişmektedir. Toplumda geçerli olan değer yargıları ve bunların benimsenişi zaman içerisinde değişikliğe uğramakta, söz konusu değerler çağın ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Ancak sosyal yapıdaki ve değerlerdeki değişim çok hızlı olursa ve toplumun genelini kapsayacak özellik taşımazsa, problemler baş göstermekte, sosyal dengenin bozulmasını gündeme getirmektedir. Toplumda bir kesimin ak dediğine diğer bir kesim kara diyorsa, orada büyük bir uçurum oluşmakta, bu ise; çatışmalara yol açmaktadır. Mutlaka ki her insanın aynı düşünmesi mümkün değildir. Ancak asgari müştereklerde birleşmede, toplumun bekası için gereklidir. Sosyal değerlerdeki değişim ne ölçüde olursa olsun, toplumun genelini ilgilendiren ve sosyal bütünleşmenin temelini oluşturan değer yargılarında uzlaşmanın sağlanmış olması gerekmektedir. Tarih, dil, örf ve adetler, sanat ve edebiyat eserleri gibi kültür unsurları ulusal karakteri sürekliliğini gösterir. Bunlar arasındaki gelişmeci ve tekâmülcü bağın koparılması toplulukta anormal belirtilerin görülmesine yol açar. Bu anormal belirtiler genellikle anarşi, şiddet ve sosyal çözülme olarak kendini gösterir.

Esas itibariyle de şiddet ve anarşi taraftarları da özellikle kültür, dil, din, ahlak, aile ile ilgili kavramlarda kargaşalık yaratarak toplumu ve onu oluşturan fertleri neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmeyecek bir duruma getirmek ve böylece kendi sundukları reçeteyi itirazsız kabul etmelerini sağlamak amacını güderler. Şiddet yanlıları veya teröristler, hızla değişen sosyal değerlerden istifade ederek, sürekli değişen düşman hedefler, art arda verilen sloganlar ile kitlelerde şaşkınlık yaratmakta, toplumda çeşitli gruplar arasındaki ayrılıklar körüklenmekte, neticede sosyal psikolojide korku hipnozu olarak adlandırılan toplumu pasif, aldırılmaz, reaksiyon vermez hale getiren ortamı meydana getirmektedirler. Toplum, içine girdiği kaos halinde telkin edilmek istenen yeni fikirleri, önceden tamamen reddettiği şeylerden ibaret olsa bile pasif bir itaatkarlıkla kabul edebilmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi sosyal değerlerdeki veya normlardaki hızlı değişimler toplumda artan sapmalara, uyuşmazlıklara sebep olmakta, sosyal problemleri ortaya çıkardığı gibi hem teröristleri ve şiddet yanlılarını beslemekte, hem de onların toplumu etkilemelerine sebep olmaktadır.

Bireysel bazda ele alındığı zaman kişi ait olduğu sosyal çevreden veya gruptan ayrılarak, sosyal akıcılık dediğimiz bu olayla içine girdiği yeni grubun kültürüne veya alt kültürüne uymak zorunluluğu duyacak ve çoğu zaman zıtlıkların birleşmesi ile kültür ihtilafı süreçlerinin etkisine girecektir. Bu süreçlerle toplumda yalnız kalan birey, bir yere ait olma veya değişik sebeplerle (sosyal statü, güçsüzlük hissini yenme, kendini ispatlama vb.) terörist

eylemlere katılmaya hazır hale gelecektir. Sosyal değerlerdeki hızlı değişim sosyal çevrede olumsuz şartlar meydana getirecek ve sosyal problemlere, çatışmalara sebep olacak, hem de birey üzerindeki etkileri sebebiyle bireyin içine kapanık, şiddet yanlısı, görüşlerini, açıklamak yerine zorla kabul ettirmeye yönelik kişiler haline gelmesine sebep olabilecektir. Sosyal değerlerdeki bu erozyon milleti kamplara bölerek, birbirine düşman kitlelerin oluşmasına sebep olabilecektir. Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü tartışılmaz. Ancak ailelerin bu vazifelerini yeterince yerine getirememeleri, terörist veya şiddet yanlısı kişilerin yetişmesinde basamak olmaktadır. Ailelerin yasalara ve yerleşik değerlere bağlı gençler yetiştirememelerinin bir başka nedeni, siyasal kutuplaşmanın artık ailelerin etkisini aşacak ölçüde yabancılaşmış gençler meydana getirmesidir. Ailenin bıraktığı boşluk okullarda, yurtlarda, siyasal dernek ve kuruluşlarda çok yoğun olarak sürdürülen, ideolojik pompalama ile doldurularak, deyim yerinde ise: programlanmış insanlar meydana getirmektedir. Yoksa hiç tanımadıkları toplulukları, ilgisiz çocukları ve kadınları öldürmek için saldırmak sosyalleşmiş, sağlıklı düşünen ve duyarlı bireyler için kolay olması gerekir.

Terörist gruplar, genellikle kitleleri küçümserler ve onları eğitmek ve yönlendirmek için kendilerinin ortaya çıktığı iddiasındadırlar. Ancak, bu eğitim ve yönlendirmenin kısa sürede olmasının imkânsızlığı, bu grupları şiddet eylemleri yapmaya itmektedir. Terörist grupların aldığı tavır, halk kitleleriyle aralarında doğan ayrımı çoğu kez bir uçurum boyutuna vardırılmaktadır. Bu uçurumun sürmesi, onları halka karşı daha güvensiz yapmakta, yalnızlıkları onları daha fazla şiddete itmektedir. Kitleleri örgütleyip halkı bildikleri mücadelelere çekemeyen terörist gruplar, egemen güçleri ayakta tutan müesseselere ne kadar hınçla saldırırlarsa, o kadar daha fazla onay görecekları inancıyla, şahsi veya grup terörizmine yönelmektedir. Sosyal değişme, toplumun bünyesinin, teşkilatının ve kurumlarının bir bölümünde veya tamamında meydana gelen olumlu veya olumsuz, iradi veya gayri iradi her türlü değişmeyi ifade etmektedir. Sosyal çözülme ise, bireylerin ve sosyal grupların dünya görüşleri arasındaki farkların, toplumun milli kültüründen maksimum seviyede sapma göstermesidir.

Toplumlar sürekli olarak bir değişim içindedir. Bu sosyal değişme, toplumdaki durumları fonksiyonlarını yerine getiremeyecek duruma getiriyorsa ve sosyal sistemde kopukluk doğuruyorsa, bu takdirde, değişmenin çözülmeye sebep olabileceği söylenebilir. Ancak toplum yapısı uzun dönemde denge halinden, istikrardan uzaklaşmıyorsa, çözülmeden bahsedemeyiz. Geleneksel bir yapıdan, yarı modern veya modern bir yapıya geçerken sosyal

ilişkilerin rasyonelleşmesi, sosyal kurumların çağdaş ihtiyaca uygun kabuk değiştirmesi doğal sayılmalıdır. Sosyal rollerin farklılaşması, davranış şekillerinin değişmesi, toplumun varlığını sürdürebilmesi için dinamizmdir. Ancak toplumun var oluşu ile özdeş olan kurumlar ortadan kalkıyor ve yerleri sosyal sistemde boş kalıyor, fonksiyonel ve sosyo-kültürel değerleri yitiriyorsa bu durum değişme değil, çözülmüştür.

Çünkü toplumun sürekliliğinde, sosyal ve milli niteliği de kayboluyor demektir. Sosyal değişme çerçevesinde, çözümlenmenin önlenmesi için sosyal planlıların dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da değişimlerin çoğu zaman dıştan kaynaklanan ideolojik maksatlarla müdahale veya telkin yoluyla milli cemiyetler üzerinde beyin yıkama faaliyetlerinin olmasıdır. Beyin yıkama, önce bireyin benliğini parçalamayı, bölmeyi hedef alır. Sonrada bu benlikte geriye ne kalmışsa onun üzerine yeni bir şeyler bina etmeye çalışır. Bu yolla çeşitli sosyal gruplar inandırıldıkları yönde şekillendirilmeye çalışılır. Eğer toplum kültürel açıdan yeterli derecede oturmamış ise onun ahengini bozmak, hatta atomize olmasını sağlamak daha kolaydır.

Kent kendi başına şiddetin kaynağı değildir. Bununla birlikte, Türkiye’de bölgeler arasındaki, kırsal alanlar ve kentler arasındaki dengesizlikler ve kentler içinde de gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri, kısacası çarpık kentleşmenin özellikleri şiddet olaylarını beslemekten de geri kalmamaktadır. Genel itibari ile teröristler faaliyetlerini daha çok en iyi bildikleri yerde yapmaktadırlar. Saldırmak, kaçmak, saklanmak, malzeme temin etmek için bu şarttır. Bu açıdan bakınca ömürlerinin büyük bir bölümünü ya da tümünü kentlerde geçirmiş olan bireylerin eylem alanı olarak kentleri seçmeleri doğaldır. Bazı terörist gruplar ise belirli kentleri faaliyet alanı olarak kullanmaktadır. Bu seçim yalnızca teröristlerin yaşadıkları yer olması açısından değil, kentlerin sosyal değişiminin en hızlı olduğu ve siyasal yabancılaşma olgusunun en yoğun biçimde belirdiği yaşam odakları olmasındandır. Yabancılaştığı dünyaya ve düzene başkaldırmaya hazır birey, kendisi gibi olanları en kolay kent ortamında bulabilmektedir.

Kırsal bölgelerden, küçük kentlerden, geleneksel toplumdaki büyük kentlere, dış ülkelere göç eden insanlar, kültür çatışması, toplumsal çözümler, alt kültürlerin oluşması gibi toplumsal süreçler içinde yaşamak zorunda kalırlar. Kültür çatışması, insanın yaşadığı toplumsal ortamda kazandığı davranış kalıplarıyla, örnekleriyle, göç ettiği çevrede geçerli olan davranış kalıpları, örnekleri, ilkeleri, kuralları, yaptırımları etkisini yitirir. Göç edilen

çevredeki davranış kalıpları, örnekleri de etkili olamaz. İnsanları birleştiren, bütünleştiren ortak amaçlar, beklentiler yok olur. Genel olarak göç sürecinin uyum evresinde, kültür çatışması ve toplumsal çözülme insanların boşlukta kalmasına yol açar. Göç ettikleri toplumsal ortamın davranış kalıplarıyla, örnekleriyle çatışma ve toplumdan gelen tepkiler bu insanları arayışa sürükler. Kendilerini boşluktan kurtaracak, dayanacak, inanacak davranış kalıpları, örnekleri bulmak için değişik gruplarla bağlantı kurarlar. Ayrıca özellikle büyük kentler etrafındaki gecekondu türü yeni yerleşim bölgelerinde köy, mahalle ve belediye gibi kuruluşlar hemen oluşturulmadığından bir otorite boşluğu meydana gelmektedir. Bu otorite boşluğu, şehrin diğer problemleri ile birleştiği zaman rejim düşmanlarının sürdürmeye çalıştıkları anarşi ve terör için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Terör uzmanı Crenshaw metropol şehirlerin terör örgütlerinin merkezi olmasına neden olan imkanları; hedeflerin çokluğu, hareket kabiliyeti ve mobilizasyon imkanı, iletişim imkanları, toplu halde bulunma ve kamuoyunun gücü şeklinde belirlemekte ve şehirlerin terör örgütlerine taban oluşturmadaki rolünü vurgulamaktadır. Büyük şehirler gizlenme imkânları, hedef kitlenin büyüklüğü ve medya merkezi olması gibi özelliklerinden dolayı faaliyetlerin yoğunlaştığı yerler olmaktadır.

Cumhuriyet senatosu eski üyesi Niyazi ÜNSAL ise konu ile ilgili şunları ifade etmektedir; “Evet, çarpık kentleşmeler, çeşitli dejenerasyon olguları, işsizlik, ekonomik ve sosyal güvencesizlikler bazı olayların kaynağı ya da nedeni olabilir... Bu olgular insanları olay çıkartmaya, olay çıkartanlara katılmaya itebilir. Ama bu olgularla, ülkemizdeki terör olgusunu tanımlayamayız... Bu iki olgunun yöntemleri yer yer benzerlik gösterebilir. Bazen de, eylemlere birlikte katılabilirler. Saptırmalar, karışıklıklar yapabilirler. Ama amaçları başkadır. Eylemde birleşseler de amaçta birleşemezler. Birinde kişisellik, diğerinde toplumsallık egemendir.”

2.3. Eğitimden Kaynaklı Nedenler

Ekonomik sebeplerden ötürü okula gidememiş, halk genelinde cahil kalmış bir grubun istismara daha açık olduklarını söylemek mümkündür. Hele de bu bireyler toplum nezdinde eğer ikinci sınıf vatandaş gibi geride kalmışlarsa o zaman bilenmeleri daha kolay olabilmektedir. Bu nedenle terörü besleyen en önemli unsurlardan birinin cehalet ya da eğitim

eksikliği olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğitim ilk olarak ailede başlar ve okul ile devam eder. Okulla ilişkili olarak da gençlerin kötü eğitildiği söylemi çok fazla ön plana çıkmaktadır. Ancak eğitimin de şartlara uygun ve toplumun isteklerine cevap verir nitelikte olması gerekmektedir. Fertler açısından da eğitimin maliyetinin düşük olması gerekmektedir. Militanların yapmış olduğu açıklamalardan bu durumun daha da anlaşılır olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle lise ve üniversite çağında toplumsal ve siyasi meselelere ilgi duyan gençler terör örgütlerinde çeşitli pozisyonlar alarak yükselmek istemektedirler. Örneğin Türkiye'deki terör örgütü PKK ya baktığımızda lider ve diğer üyeleri üniversiteyi terk etmişlerdir. Hayatının 15 yılı okul hayatı ile geçen bir genç için, yanlış eğitim sistemi terör örgütlerinin insan kaynağını oluşturabilmektedir. Dolayısıyla eğitim sisteminin detaylı ele alınarak incelenmesi ve eksik yönlerinin en kısa sürede düzeltilmesi gerekmektedir.

MLSPB (Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği) adlı terör örgütünün beyni olarak kabul edilen Şemsi ÖZKAN' a göre;

“Ülkemizde eğitim sistemi tam anlamı ile miadını doldurmuş ve toplumumuzun gereksinimlerine cevap vermekten uzak hale gelmiştir. Eğitim sistemimiz yaratıcı, araştırmacı insanlar yetiştirmekten çok uzaktır. Bir defa bile laboratuara gitmeden fen kolundan mezun olan birçok öğrenci vardır. Eğitimimizde temel çizgiyi ezbercilik ve koşullama oluşturmaktadır.”

“Bu eğitim sisteminde Atatürk'ün doğum ve ölüm tarihini öğrenirsiniz. Ama Atatürkçülüğün ne olduğunu öğrenemezsiniz. Her toplumsal grubun bir yana çektiği Atatürkçülüğü sonunda Sovyet yazarlarından okuyup öğrenmek kismet olur. Sonrası ise malum.”

ÖZKAN eğitim sistemini değerlendirirken Türk gençliğine savunabileceği bir ideoloji verilmediğini de belirtmektedir. 117 si adam öldürme olmak üzere 184 eylem yapan MLSPB' in merkez komite üyesi Orhan ÖZAY' da kendi hayat hikayesini şöyle açıklamaktadır:

“17 yaşlarında, lise çağlarında Sol gruplar içerisine katıldım. Çünkü çevrem öyle idi ve okuduğum okulda belli bir saflaşma vardı. Ve ben bu saflaşma içerisinde yer almak zorunda bırakıldım. Bu süre içerisinde toplum yapısında gördüğüm aksaklıkların düzeltiliş yönteminin Marksist- Leninist öğretilerde olduğu gibi, Proleterya iktidarı denilen ve direkt devleti hedef alan devrim safsatası olduğuna inandım.” KADEK terör örgütü Diyarbakır genel sekreterliğini yapan Hıdır AKBALIK şunları ifade etmektedir: “Çocukluk dönemini geride bırakıp gençliğe adım attığımız yıllarda, artık toplumsal sorunlara de ilgi duymaya başladık.

Ailemizde ve çevremizde öğrendiğimiz şeyler bizi tatmin etmiyordu. Okullarda da aradığımızı bulamıyorduk. Gençliğimizin bu dönemini çok iyi değerlendiren komünistler, gençlerin tecrübesizlikleri ve heyecanlarından istifade ederek gelişmelerin önünde engel olarak gördükleri dini ve milli duyguları zayıflatmak ve giderek yok etmek suretiyle düşünce alanında bir boşluk yarattılar. Milliyetçi düşünceler yerine enternasyonalizmi, milli ahlak yerine proleter ahlak dedikleri komünist ahlakı yerleştirmeye çalıştılar. Bütün bunların yanı sıra ekonomik, sosyal ve siyasal sorunları istismar edip tek çıkar yolun komünist ideoloji olduğunu kabul ettirdiler.” Aynı şekilde terör örgütü KADEK’nın MK üyesi Şahin DÖNMEZ ise tutuklu bulunduğu cezaevinde şunları anlatmaktadır: “Ben Tunceli lisesini bitirdiğim zaman ailemden aldığım terbiye ile dini inançlarıma ve Türk örf ve adetlerine bağlı biri idim. Ne oldu ise üniversite tahsili için gittiğim Ankara’ da oldu.” Şahin DÖNMEZ 1973-1974 ders yılı döneminde Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Ekonomi bölümüne kaydını yaptırdığını ifade ederek; “Bu üniversitede "milli sorun: Kürt sorunu" adı altında bazı yeni konuların tartışmaya başlandığını ve bir ulustan söz edildiğini anlattılar.” “Ben Kürtlerin bir ulus olarak kabul edilip edilemeyeceği konusuna yabancı idim. Türk kültürü ile yetişmiş ailemden böyle bir terbiye almış olduğumdan önce Kürtlerin bir ulus olarak varlığını kabul edemedim. Ancak daha sonra benimsediğim Marksist düşüncenin etkisi ile Kürtlerin bir ulus olarak kabul edilmesi gerektiği görüşünü kabul ettim. Zaten birçok arkadaşım benim gibi önce komünizmi benimsedi ve sonra Kürt meselesini kabul etti. Bu strateji KADEK’nın en büyük silahıdır. KADEK bünyesine alınan insanların beyinlerine Marksizm ışığında tarihi gerçekler saptırılarak Kürçülük şırınga edilir” demektedir. KADEK terör örgütünün Tunceli sorumlusu Yıldırım MERKİT de şunları ifade etmektedir;

“12 Eylül öncesi Türkiye genelinde olduğu gibi Tunceli’de de okullarda verilen eğitim, gençliği geleceğe hazırlamaktan çok uzaktı. Derslerin çoğu ezberciliğe dayanmakta idi. En önemlisi derslerden önce öğrencilere Marksist felsefe öğretilmekte idi. Liseden mezun olan öğrenci harita üzerinde Türkiye’nin bir akarsuyunu bile gösteremiyordu. Kısacası Tunceli Lisesi o zamanlar bir eğitim kurumu değil, Marksist felsefeye hizmet eden, komünist ve bölücü örgütlere militan yetiştiren bir enstitü haline gelmiştir. ...Diğer orta dereceli okullar, hatta ilkokullar bile Tunceli lisesinden farksızdı. ...Öğretmenlerin büyük bir kısmı çocuklara alfabeden önce, bağlı olduğu örgütün sloganlarını öğretmekte idi. Bir toplumun kalkınması için mutlaka kavranılması gereken dersler, "burjuva kültürü burjuvaya hizmet eder" gibi gülünç iddialarla öğrencilere verilmekte idi. Bu anlayışa karşı çıkan ve sayısı çok az olan

öğretmenler de faşist olarak nitelendirilir ve dövülerek uzaklaştırılırdı.” Bu şekilde kendilerine ve topluma yabancılaşan insanlar, kendisine inanacağı bir ideoloji ve dünya görüşü verilmemiş olan bu gençlik, karşısına çıkan ilk ideale kendini adanmıştır. Başkalarının düşüncelerine sahip ve ilk her zaman kullanılmaya müsait bir gençlik ortaya çıkmıştır. Zorluklarla büyümüş, doğru dürüst bir eğitim görmemiş, kaybedecek bir şeyi olmayan birisinin eline geçen ilk fırsatta içinde yıllarca birikmiş olan hıncı topluma yöneltmesi çok doğaldır.

Hemen söylemek gerekir ki, eğitim insanları ve yığınları, düşüncelerini ta dibinden alıp değiştirebilecek olan unsurların başında gelmektedir. İnsanları özlenen eşitliğe bile eğitimle götürme imkânı vardır. Herbert Spencer gibi bazı filozoflar eğitimin insanı daha ahlaklı, daha makul kılacağına ve onu ihtiraslarından kurtaracağına inanmaktadırlar. Klasik, tekrara ve ezbere dayanan bir eğitimin aleyhinde olan ünlü psikolog Gustave Le Bon’a göre, bilmek, ezberlemek değil, neden ve sonuç arasındaki ilişkiyi kurabilmektir. Bizde de eğitim, insanları hayata değil bir maaşla masa başına yeterli insan olarak yetiştirmektedir. Böylece zirve makama gelen insan, eğitimin faydasını görmekten uzak kalmakta ve sosyal kanunların çapını, muhtevasını ve akışını anlayamamaktadır. Dolayısıyla yüksek tahsilli işsizler ve gayri memnunlarla yüksek tahsilin nimetlerinden mahrum olanlar bir hareket için hazır kuvvet demektirler. Bunlar hangi yöne olduğunu bile bilmeden bir düzen değişikliği için sarf edilecek sihirli formüllerin ardından kolayca koşabilmektedirler.

Gustave Le Bon’a göre; “Bugün ekilen ve yarın toplanacak olan fikir ve inançları anlayabilmek için, zemini yani tarlayı iyi incelemek gerekir. Bir gençliğe verilen eğitim imkânı, bu memleketin yarın ne olacağı hakkında geniş fikirler ortaya koyabilecek niteliktedir. Toplumların huzuru, eğitimin her bakımdan müspet olmasına bağlıdır. Dolayısıyla eğitim ne kadar yeterli ve ne kadar olumlu olursa, fertler o kadar mükemmel ve faydalı, ne kadar yetersiz ve olumsuz ise, o derece ilkel ve zararlı olur. Ailenin, okulun, kurumların ve medyanın görevi, insana müspet karakter kazandırarak, onu, topluma hizmet için etkileyip yönlendirmek, devletin görevi ise, bu eğitimi mümkün kılmak ve denetlemektir.

3.4. Psikolojik Nedenler

Terörün oluşmasında ve uygulanmasında sosyal boyut yanında kişilerin ruh hali ve içinde buldukları toplum ile olan ilişkileri çok önemli rol oynar. Kendilerini toplumdan dışlanmış hisseden ve istediklerini ilgiyi ve sevgiyi göremeyen bireyler başka şekillerde bu içinde buldukları boşluk halinden kurtulmak ve toplumda değer görmek gibi psikolojik bir rahatsızlık içerisinde dirler. İnsanlar bozuk psikoloji ile elde edemediklerini farklı yerlerde aramaya ve farkı yönelişlere gitmelerine neden olmaktadır. Terör örgütlerine katılan gençlere bakıldığında genelde gelişim çağında, ekonomik zorluk yaşayan, toplumda ilgi göremeyen profile sahip bireyler olduğunu görüyoruz. Buna göre psikolojik rahatsızlık olarak kompleks, baskı, uyumsuzluk gibi etkenlerin başta geldiğini görüyoruz. Toplumda azınlık olduğunu ve kendilerine farklı davranıldığına kendini ikna etmiş olan bireyler birtakım psikiyatrik hastalıklar içerisinde girebilirler. Bu güvensizlik duygusu ile hatalı değerlendirmeler yaparak, art niyetli, ön yargılı ve haksız davranıldıklarını düşünürler. Bu nedenle sert, saldırgan ve içe kapanıktırlar. Burada enteresan olan nokta yalnız saygınlıklarını kaybetmemek için şiddete başvurmalarıdır. Böylece din, mezhep, tarikat, ideolojik ve etnik kökenden kaynaklanan terör örgütlerine giren genç militanlar saldırgan davranışlar ve şiddet eylemlerinde bulunarak bağlı oldukları gençlik alt kültürüne şan, şeref ve üstünlük sağladıklarını sanıp insan ve çevreye zarar verirler.

3. TERÖRİZMİN TÜRLERİ

Terörün adam kaçırmadan cinayete varıncaya kadar pek çok alanda şiddet eylemini içerdiğini biliyoruz. Siyasal olarak belli bir amaca ulaşmak adına belli bir silahlı örgütün gerçekleştirmiş olduğu şiddet eylemlerini farklı başlıklar altında inceleyen David C. RAPOPORT yapmış olduğu çalışmasında terörizmi dört gruba ayırarak incelemiştir: (Rapoport, 2016)

- Anarşist Dalga
- Anti-Kolonyal Dalga
- Yeni Sol Dalga
- Dini Dalga

Rapoport'a göre terörizmin günümüz anlamıyla ilk olarak 1880'lerden itibaren Anarşist Dalga ile ortaya çıkmasının iki önemli sebebi vardır: teknoloji ve doktrin. (Rapoport, 2006, s. 46) Öyle ki, teknolojinin gelişmeye başlamasıyla birlikte doğal olarak iletişim yolları da eskiye göre hızlanmaya başladı. Bu da gerçekleşen ufak çaptaki her türlü gelişmenin daha

kısa zamanda daha uzak yerleri etkilemesine neden oldu. Kısacası küreselleşme ve “dünyanın giderek küçülme” evresi bu dönem içerisinde başlamıştı. En büyük amacı propaganda olan terörizm de bu gelişme sayesinde yaptığı eylemlerin daha fazla etki oluşturması imkânına kavuştu. Ayrıca teknolojinin gelişmesi ile birlikte bomba yapımı, silah elde etme imkânları da eskiye göre daha fazla gelişti. Bu da terör örgütlerini daha az imkânlarla daha etkili eylem yapma olanağını da geliştirdi. Bu nedenlerle teknolojinin gelişmesi terörizm başlaması ve etkili olması için bir neden olarak kabul edilir.

Diğer bir unsur ise doktrindir. Batı’daki Aydınlanma Dönemi ve Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkan ideolojilerin etkili olduğu dönemde anarşizm çerçevesinde terörizmin ilk dalgası olan Anarşist Dalga’nın başladığı kabul edilir. Anarşizm dalgasının etkin olduğu bu dönemde en etkili eylemlerden birisi ABD Başkanı William McKinley’in suikasta kurban gitmesi.

Bir diğer başlık olan anarşizmin ise temel ilkeleri şunlardır:

- Modern toplum insanlarda bulunan hırs, tutku ve düşmanlığı gizler.
- Toplum bazı ahlakî değerler üreterek ve suç gibi göstererek insan doğasındaki bu olguları gizler.
- Bu ahlakî değerler tarihsel geçmişe sahip olduklarından aslında ahlakî değildir. Bizim çocuklarımız insanlığın bunlardan kurtulduğu ve özgürlüğünü kazandığı bir geleceği selamlayacaktır.
- Terör de bu değerleri ortadan kaldırıp özgürlüğü gerçekleştirmenin en kısa ve en etkili yoludur.

Yine bu dönemde dünyanın birçok bölgesinde anarşist ideolojiyi benimseyen farklı terör örgütleri ortaya çıkar. Bunlar arasında en fazla dikkat çeken terör örgütü Rusya’da ortaya çıkan Narodnoya Volya. Narodnoya Volya’nın eylemsellik anlamında günümüzdeki terör örgütleri üzerinde bile etkisi olduğu kabul edilir. Narodnoya Volya dönemin Rusya’sında Çar’a karşı düzenlenen eylem, miting, toplantı gibi masum faaliyetlerin artık bir anlamı olmadığını kabul eder. Bu tür eylemlerin “aptalca” olduğu düşüncesiyle Rusya’daki bir elit grup tarafından bombalama, suikast gibi eylemlerin yapılmasıyla ortaya çıkmıştır.

Bu dönem içerisinde de teröristlerin kendileri ile terörist oldukları için gurur duydukları gözlemlenir. Yapılan eylemler ve eylemi yapanlar kendilerini gizleme ihtiyacı hissetmezler.

Bu duruma en çarpıcı örnek ise Rusya'da Narodnoya Volya mensubu olan Vera Zasulich'in olayıdır. Zasulich örgüt adına bir Rus polisini yaralaması neticesinde mahkemeye çıkar. Ancak mahkeme Zasulich'in eylemi terör amaçlı işlemesi nedeniyle meşru sayarak ceza vermez. Bu olay dönem içerisinde terörizmin nasıl algılandığına dair güzel bir örnek teşkil eder.

Fransız Devrimi ve 1. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan ulus-devlet ve milliyetçilik akımı ise terörizm tarihinde yeni bir sürecin ortaya çıkmasına neden olur: Anti- Kolonyal Dalga. Bilindiği üzere bu dönemde büyük imparatorluklar içerisinde bulunan birçok azınlık grup isyanlara başlar. Sebeplerinden de anlaşıldığı gibi, bu dönemde faaliyet gösteren terör örgütlerinin amacı etnik grupların çok uluslu imparatorluklardan ayrılarak kendi devletlerini kurma çabalarıdır. Osmanlı Devleti'nden ayrılmak isteyen Ermeniler tarafından kurulan Hınçaklar, Balkanlarda ise Bulgarlar, Boşnaklar ve Sırlar tarafından kurulan örgütler, Ortadoğu'da da Yahudiler tarafından kurulan örgütler ve İngiltere'deki IRA ayrılıkçı amaçla kurulan terör örgütlerinden bazılarıdır.

Anti-Kolonyal Dalga'nın dikkat çeken bir yönü de, terör örgütlerinin eylemlerinin sansasyonelliğini arttırmak için başvurdukları ufak çapta ama etkili eylem stratejisini de bu dönem içerisinde kazanmaları. Bu sebeple artık terör örgütleri eylemlerini özellikle isyan edilen devletin bölgedeki görevlerine düzenlemekte ve eylemlerini gizlilik içerisinde yapar. Ayrıca eylem yapılacak zaman, mekân ve kişi konusunda da seçici davranılır.

Bu dönem içerisinde etkin olan kavramlardan birisi de Anarşist Dalga'da da gördüğümüz "devrim" kavramı. Her ne kadar devrim mefhumu, Anarşist Dalga ile ortaya çıksa da en etkin olduğu dönem Anti-Kolonyal Dalga'dır. Bunun etkisiyle bu dönemde faaliyet gösteren örgütler Amerikan ve Fransız Devrimlerinden ilham alırlar.

Anti-Kolonyal Dalga'nın bir farklı yönü de, bu dalgadan itibaren terör örgütlerinin kendilerini gizlemeleri ve "terör" kavramını kullanmaktan vazgeçmeleri. Terör faaliyetlerin daha önceki döneme göre siyasal bir içeriğe sahip olması ve bu kavramın örgütlerde siyasal kırılmalara neden olacağı düşüncesi alternatif kavramların geliştirilmesini sağlar. Mesela Yahudiler tarafından kurulan Lehi isimli terör örgütü kendisini terörist grup olarak ifade eden son örgüttür. Lehi'nin rakibi Irgun ise terörist yerine "özgürlük savaşçısı" kavramını kullanmaya başlar. Yine bu dönemden itibaren "terörist" yerine kullanılan diğer kavramlar ise "asker" ve

gerilla”dır. Ayrıca terör örgütleri artık vur-kaç taktiğini kullanarak gerilla mücadelesine bu dönemde başlarlar. Bu nedenle yapılan eylemlerin uygulanması açısından gizlilik büyük önem taşımaya başlar. Terör faaliyeti tam anlamıyla yer altına bu dönemden itibaren girer. Bu sebepler göz önüne alındığında terör örgütlerinin maddi imkânlarının daha geniş olması, uluslararası arenada destek bulmaları, gizli hareket etmeleri ve yeni ve etkili taktik geliştirmeleri nedeniyle Anarşist Dalga terörün en başarılı olduğu ve amacına ulaştığı dalga olarak görülebilir.

2. Dünya Savaşı’nın çıkması ve Amerika’nın Vietnam’ı işgali ile yeni bir terör dalgasının çıkmasını tetikler: Yeni- Sol Dalga. Amerika’nın Vietnam’da başarısız olması iki kutuplu dünya düzeninde alternatif fikir akımı olan sol için farklı bir umut ışığı olarak algılanır ve sol ideolojiyi benimseyen terör örgütlerini kurulmasına neden olur. Arından tarihe “68 Hareketi” olarak geçen Fransa’daki öğrenci hareketleri de bu gelişimin devamını sağlar. Böylece dünyanın farklı köşelerinde komünist devrimi amaçlayan terör örgütleri ortaya çıkar. Yeni Sol Dalga ideolojinin terör üzerinde en etkin olduğu dönem olarak karşımıza çıkar. Anarşist Dalga’da terör örgütleri tüm kurulu düzenleri yok etmeyi amaçlamıştır. Anti Kolonyal Dalga ise terörizme siyasi bir boyut kazandırdı ve ayrılıkçı unsur devreye girdi. Ancak Yeni Sol Dalga ile birlikte terör örgütleri mevcut düzen yerine alternatif bir düzen getirmek amacıyla teröre başvurdular. Bu nedenle de diğer dönemlere nazaran terörü amaca ulaşacak bir araç olarak algıladılar.

Bu dönem içerisinde de dünyanın farklı köşelerinde birçok terör örgütü kurulur. Japonya’da Japon Kızıl Ordusu, Almanya’da RAF, İtalya’da Kızıl Tugaylar bu örgütlere bazı örnekler. Ancak en çok dikkat çeken ve bu dalganın kaderini belirleyen örgüt ise Filistin Kurtuluş Örgütüdür. Özellikle Amerika’nın Vietnam yenilgisi sonrası bu örgüt bir idol haline gelir. Yaptığı eylemlerin sansasyonel olması ve Lübnan’daki kamplarının diğer örgütler tarafından eğitimi amaçlı kullanılması FKÖ’nün idol haline gelmesinin önemli sebepleri. Türkiye’de de o dönem faaliyet yürüten ve sonrasında neredeyse tüm sol fraksiyonların temelini oluşturan Dev-Yol ve Dev-Sol’da FKÖ’ye ait bu kamplarda eğitim alırlar. Ayrıca bu dönem uluslararası terörizmin en yoğun haliyle gözler önüne serildiği dönemdir. Daha öncesinde, özellikle Anti Kolonyal Dalga’da diaspora ve dış destek sebebiyle terörün uluslararası yönü mevcuttu. Ancak Yeni Sol Dalga ile birlikte terörizmin uluslararası boyutu daha fazla ön plana çıkar. Düzenlenen uçak kaçırma, rehine alma türü eylemlerin genellikle

uluslararası arenada gerçekleşmesi, terör örgütlerini birbirileri arasındaki dayanışma bu dönemde terörün uluslararası boyutunun yansımaları.

Bununla birlikte terörle mücadelede devletlerin uluslararası arenada birlikte hareket etmeleri de ilk defa bu dönemde gündeme gelir. Aslında daha öncesinde Anarşist Dalga yaşandığı süreçte ABD, Başkan McKinley'in öldürülmesi üzerine terörizmle mücadele için uluslararası işbirliği çağırısı yapar. Fakat bundan üç yıl sonra bu sefer kendisi Rusya ve Almanya tarafından düzenlenen terörizmle mücadele konferansına katılmayı reddeder. Düzenlenen bu konferansa ABD ile birlikte katılmayan başka devletler de vardır. Ancak bunlar arasında İtalya'nın katılmama nedeni hayli ilginçtir. İtalya eğer terörizm sona erdirilirse yurt dışında faal olan İtalyan teröristlerin ülkesine dönerek soruna neden olabileceğini iddia eder. Kısacası, terör eylemlerinin uluslararası alana yayılması ve örgütler arasındaki işbirliğinin gittikçe artması terörizmin uluslararası yönünün bu dalgada daha da ön plana çıkmasına neden olur.

Bu dönemde dikkat çeken bir nokta da terör örgütlerini teorik anlamda birbirleri ile yakın olmaları. Terör örgütlerinin teorik altyapılarının birbirlerine yakın olmaları aynı retorikleri kullanmalarına ve aynı kaynaklardan beslenmelerini sağlar. Terörizm ile ilgili ortaya atılan fikirler tüm dünyadaki terör örgütleri üzerinde etkili olur. Bunlar arasında en popüler olanı ise Carlos Marighella tarafından kaleme alınan "Şehir Gerillasının Elkitabı" isimli kitap. Ülkemiz de dâhil olmak üzere tüm dünyadaki sol örgütler bu eserden ilham almışlardır. Hatta günümüzde PKK tarafından şehir merkezlerinde eylemselliği arttırmak amacıyla yürütülen eğitim faaliyetleri ve neticesinde ortaya konan pratiklerde de yine bu kaynaktan esinlenir. FKÖ'nün Lübnan'da bulunan eğitim kamplarının bu dönem için öneminden bahsetmiştik. İşte bu kamplar Yeni Sol Dalga'nın sona ermesinde de etkili olur. İsrail'in Lübnan'ı işgal ederek FKÖ'nün bu kampını dağıtması ile birlikte Yeni Sol Dalga ömrünü tamamlar ve terörizmde yeni bir dönem başlar.

1979 İran Devrimi ve Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmeleri dünyada yeni bir terör dalgasının doğmasına neden olur: Dini Dalga. Özellikle İslâm toplumlarının bazı kesimlerince İran Devrimi bir umut ışığı olarak algılanır. Bunun yanında, Sovyetlerin Afganistan'da başarısız olmaları bu umut ışığını daha da güçlendirir. Bu gelişmeler kendilerine dini referans alan terör örgütlerinin ortaya çıkmasına neden olur. Ancak bu gerçeklik sadece İslam dini açısından geçerli değil. Yine bu dönemde diğer dinler adına faaliyet gösterdiğini iddia eden

terör örgütleri de ortaya çıkar. Mesela Japonya'da Arm Shrinkyo, Hindistan'da Sih'ler tarafından kurulan örgütler ve Amerika'da ortaya çıkan din eksenli örgütler buna en güzel örnekler. Fakat kabul edilmelidir ki, bu dönemde en fazla İslam motifli dini örgütler faaliyet gösterdi. Bunun en büyük nedeni de İslam dünyasında o dönemde yaşanan siyasi gelişmeler ve kronik hale gelen ve halen devam eden İslam coğrafyasındaki siyasi istikrarsızlık.

Dini Dalga'yı seleflerinden ayıran bir özellik de hedef kitlesinin oldukça geniş olması. Diğer dalgalarda terör örgütleri daha spesifik hedeflere sahiptiler. Ancak bu dönemde terör örgütleri tüm dünya genelinde çok geniş bir hedef kitlesi ile mücadele halindedirler. Küreselleşmenin ve terörizmin uluslararası boyutunun geçmişten beri kazandığı ivmenin bu durumda etkili olduğunu söylememiz gerekir. Böylece terör örgütlerinin eylem alanı dünya çapında genişler ve doğal olarak etkileri de bu boyutta büyür. Bunun zirveye ulaştığı nokta ise 11 Eylül 2001 yılında El-Kaide'nin ABD'de İkiz Kuleler'e düzenlediği saldırılar olur. Hedef kitlesinin bu kadar fazla büyümesi aynı zamanda terör örgütlerinin de daha geniş bir alana yayılmasına ve örgütsel yapıların değişikliğe uğramasına olur. Artık terör örgütleri katı bir hiyerarşik yapılanmadan ziyade hücre yapılanmalarının meydana getirdiği bir "ağ (network)" yapılanması haline gelirler. Bu dönemin dikkat çekici bir özelliği de intihar eylemlerinin ortaya çıkması. Daha öncesinde de intihar eylemleri gerçekleştirilir. Ancak bu dönemde etkili olması ve daha fazla başvurulması nedeniyle intihar eylemleri bu döneme ait bir özellik olarak karşımıza çıkar. İntihar eylemlerinin bu dönemde ortaya çıkmasının en büyük etkenlerden birisinin de dini retorik olduğu söylenebilir. Rapoport'un terör tarihini sınıflandırması dini dalga ile son bulmakta ve buna göre Dini Dalga halen devam etmektedir. Son yıllarda bunlara ek olarak Prof. Peter Neumann tarafından beşinci dalga modern terör tanımlaması yapılmaktadır: IŞİD cihadı. Buna göre Neumann IŞİD cihadını El-Kaide gibi diğer İslamcı terörist grupları da içine alan dördüncü dalganın bir devamı olarak tanımlıyor. Bunu yaparak, IŞİD etrafındaki bu hareketi tamamen yeni ve benzersiz bir şey olarak gören bazı insanlar tarafından yapılan bir yanlışlıktan kaçınır (Neumann, 2016).

Yapılan tanımlamalardan hareketle, tarihsel sürece baktığımızda, bize terörizm hakkında bazı genel geçer tespitler yapmamıza imkân sağlıyor. İlk olarak, terörizmin gün geçtikçe uluslararası boyuta taşındığını görüyoruz. Artık bundan sonrasında uluslararası terör örgütü kavramı yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Çünkü tüm terör örgütleri artık uluslararası arenada hareket ediyor. Bununla birlikte uluslararası siyasi destek arama faaliyetleri, yurt dışından sağlanan maddi imkânlar ve ulaşım ve teknolojinin sağladığı olanaklar bir terör

örgütünün sadece bir bölge içerisine sıkışmasına izin vermiyor. Bununla birlikte tarihsel süreç içerisinde terör eylemleri farklı ideolojiler, siyasal gruplar ve hatta dini yapılar tarafından gittikçe popülerlik kazanan bir yöntem haline geldi. Terörizmin doğası gereği az bir güç ile çok fazla etki bırakabilmesi bu artan popülerliğin en önemli sebebi sayılabilir. Ayrıca terör örgütleri gün geçtikçe daha da profesyonel hale geldi. Böylece daha farklı yöntemlerin geliştirilerek küçük güçler halinde büyük güçle “eşit” mücadele etmeye başladılar. Bu nedenle küçük güçlerin büyük güçlerle mücadelesinde terör “yegâne yöntem” olarak algılanmaya başlandı.

Terör tarihine baktığımız zaman dikkat çeken bir özellik de terör her ne kadar “araç” olarak görülse de, gerçekte bir “amaç” olarak var olması. Terör örgütleri amaçlarına ulaşmış olsalar ya da şartlar artık mücadelenin gerekliliğini ortadan kaldırırsa bile terör hala varlığını sürdürebilmekte. Şöyle açıklarsak; bir dönem Anti Kolonyal Dalga’da faaliyet gösteren terör örgütleri şartların değişmesi ile birlikte ideallerini de değiştirdiler, ama terör faaliyetlerinden vazgeçemediler. Mesela IRA, Anti Kolonyal Dalga’da İrlanda’nın bağımsızlığı için mücadele ederken Yeni Sol Dalga’nın başlamasına rağmen varlığını değişim geçirerek sürdürmeye devam etti. FKÖ de Yeni Sol Dalga içerisinde faaliyet gösterirken şu anda geldiği konum ilk döneminden oldukça farklıdır. Terörizmin tarihsel sürecine genel manada baktığımız zaman dikkat çeken bir nokta da her terör dalgasının dünyada yaşanan bir siyasi dönüşüm ve belirsizlik ile ortaya çıkması. Anarşist Dalga sonrasında 1.Dünya Savaşı’nın çıkması, ulus-devlet ve milliyetçilik akımı ile Anti Kolonyal Dalga başlamasına neden oldu. Sonrasında ise Amerika’nın Vietnam işgali ve Fransa’da başlayan ve tüm dünyaya yayılan öğrenci hareketleri ile Yeni Sol Dalga başladı. Sonrasında da İran Devrimi ve Afgan Direnişi Dini Dalga’nın başlamasına neden oldu. Bu noktada akla şöyle bir soru gelebilir: Peki 11 Eylül da yeni bir dalganın başlangıcı mı?

Bilindiği üzere El-Kaide’nin İkiz Kuleler’e saldırmasıyla birlikte ABD Afganistan’ı ve sonrasında Irak’ı işgal etti. Tüm dünyada terörle mücadele konusu hararetle tartışılmaya başlandı. Bu dönemde, yeni bir kavram gibi, “uluslararası terörizm” kavramı popüler hale geldi. Hatta “Medeniyetler Çatışması” tezinin gerçekleştiği görüşü kabul görmeye başladı. Peki, 11 Eylül yeni bir terör dalgası için bir başlangıç olarak kabul edilebilir mi? Bu sorunun cevabını bulmak için yine terör tarihine bakmamız gerek. Söylediğimiz gibi terör tarihinde her dalga dünyada siyasal ve konjonktürel alanda yaşanan değişiklikler neticesinde ortaya çıkmış. Her dönemde terör örgütleri yeni bir fikir akımı ile hareket etmişler. Bu açıdan 11 Eylül’den

günümüze kadar baktığımızda zaman diğer dönemlerde olduğu gibi dünya dengelerinde bir değişiklik ya da 11 Eylül'ün tetikleyeceği yeni bir akımın doğmadığını söyleyebiliriz. Dini Dalga içerisinde ortaya çıkan El-Kaide popülaritesini arttırmış bir şekilde faaliyetlerine devam etmekte. Sadece bu dönem içerisinde terörle mücadelede yöntemler tartışılmaya ve farklı yöntemler uygulanmaya başlanmış durumda. İşte ABD'nin Afganistan işgali de buna bir örnektir. Bu sebeple 11 Eylül olaylarının terör tarihi açısından fikri bir değişikliğe değil terörün ve terörle mücadelenin yöntem değişikliğine gitmesine dayanarak yeni bir terör dalgası olarak kabul edilemeyeceğini söyleyebiliriz. Tabii burada rasyonel pencereden bakıldığında Afganistan, Irak işgali ve son süreçte Yemen ve Mali'de yaşananları göz önüne aldığımızda bu sürecin kimin lehine işlediğini de göz ardı etmemek gerekir. Akla gelen bir diğer soru ise son yıllarda yaşanan "Arap Baharı"nın terörizmin tarihsel sürecini etkileyip etkilemeyeceğidir. Günümüz itibariyle böyle bir yorum yapmak için erken diyebiliriz. Arap Baharı'nın "sonbahara" dönüşüp dönüşmeyeceği bile halen netlik kazanmamış durumda. Bir taraftan Mısır'da devrimin "kendi çocuklarını yeme" ihtimali varken, Suriye'de ne yazık ki halen "bahar" gelmedi. Demek istenilen şu an için Arap Baharı herhangi yeni bir konjonktür oluşması için uygun bir ortama sahip değil. Şu durumda Suriye'de El-Kaide bağlantılı yapıların faaliyet yürütmesi gibi farklı hamleler yaşandığı gözleniyor. Sonuç olarak, en başta da belirtildiği üzere, burada anlatılan "terörizm" ve "tarihi" üzerine birçok eleştiri yapılabilir. Buradaki kronoloji ve tasnifin belki de önemli eksikleri olabilir. Mesela siyasi anlamda, "devlet terörü" kavramının neden olmadığı, İsrail'in güvenlik politikalarının nereye konacağı sorusu akla gelebilir. Ya da "siber terör" gibi bir kavramın ve geçmişinin olup olmadığı tartışılabilir.

3.1. Ulusal Terörizm

Ulusal terörizm, bir devletin kendi sınırları içerisinde dışarıdan hiçbir destek ve yardım almadan gerçekleştirilen terör eylemlerine verilen addır. Devletin kendi sınırları içerisinde gerçekleşen ve dışarıdan hiçbir uluslararası nitelik taşımayan bu eylemler devletin hukuki düzenini hedef almaktadırlar. Cezalandırma da o devletin kendi içerisindeki yargı sistemine göre yapılacaktır. Bu tür terör suçlarını önlemek ve sorumlularını cezalandırmak devletin kendi iç meselesi olup uluslararası hukuka başvurmayı gerektirmeyen suçlardır. 1995 yılında 27 yaşındaki genç bir adam tarafından Oklohama City'deki saldırı ulusal terörizm örneğidir.

3.2.Uluslararası Terörizm

Uluslararası terörizm en basit ifadesiyle uluslararası sonuçlar doğuran terörist eylemlere verilen addır. Birden fazla ülkeyi hedef alan ve belirgin sonuçlar doğuran uluslararası terörizm devletlere dışarıdan açık tehdit unsuru oluşturur. Bu durumda terörizm artık ulusal sınırları aşarak uluslararası bir mesele haline gelmiştir. Günümüzde yabancı desteği olmadan gerçekleştirilen bir terör eylemi olduğunu düşünmek pek mümkün gözükmemektedir. Uluslararası terörizmi ulusal terörizmden ayıran bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Bu temel noktaların başında eylemin mutlaka bir siyasi değişikliği talebinin olması gerekliliğidir. Teröristler uluslararası bir saldırıya giriştiklerinde artık tüm dünya kamuoyunun dikkatini çeker hale gelirler.

3.3. Devlet Terörizmi

Devlet terörü, ulusal terörizmden farklı olarak devletin kendi vatandaşlarına uyguladığı baskı, yıldırma, tehdit, tutuklama gibi unsurları kapsar. Devlet terörü esasen daha çok bir devletteki belli bir zümre ve etnik gruba yöneliktir. Devletin izlediği politikalar içerisinde bu bireyleri devletle bütünleştirmek adına gerçekleştirdiği sindirme hareketlerini görmekteyiz. Birinci Dünya Savaşı sonrası özellikle İtalya ve Almanya gibi totaliter devletlerde meydana gelen baskıcı rejimler ve politikalar devlet terörizmin örnekleridir. En şiddetli devlet terörü ise, özellikle ideolojik olarak ülkede farklı düşünen kesimlere yönelik yapılan haksız ve baskıcı politikalarıdır. 20. Yüzyılda devlet terörü nedeniyle dünyada ölen insan sayısı 70 milyonu bulmuştur. Devlet terörü önce insan haklarını ihlal eder, ardından insanlığa karşı pek çok farklı suç ile devam eder.

3.4. İdeolojik / Siyasi Terörizm

Terörün öncelikle bir ideolojik alt yapısının olması gerekmektedir. İdeolojik unsur, örgütün hareket noktasını oluşturmaktadır. Örgüt, benimsediği ideoloji doğrultusunda hareket etmekte, stratejisini buna göre belirlemektedir. Terör örgütlerinin siyasi eğitim adını verdikleri faaliyetlerin amacı, örgütün dayandığı temel ideolojiyi örgüt mensuplarına benimsetmek ve örgütün hedefleri doğrultusunda bilinçlendirmektir. İdeolojik eğitim de diyebileceğimiz bu süreçle örgüt mensuplarının örgüte bağlılıkları sağlanır. Günümüzde terör örgütlerinin dayandığı başlıca ideolojiler arasında, Marksist-Leninist-Maoist ideoloji (Komünizm), Milliyet (etnik) kaynaklı ideoloji (Faşizm, Kürtçülük, Ermeni Milliyetçiliği gibi), dini kaynaklı ideoloji gibi farklı kaynakları temel alan, ancak hedef olarak rejim değişikliğini veya bölünen topraklar üzerinde yeni bir devlet kurmayı amaçlayan ideolojiler yer almaktadır. Marksizm-Leninizm, adını Karl Marx ve Vladimir Lenin'den alan, 1920'li yıllarda komünist partiler arasında popülerlik kazanan ideolojik akımdır. Marksizmin temel kavramları terör örgütleri tarafından, kullanılarak bir yol haritası hazırlanmaktadır. En temel kavram, artı değerde ifadesini bulan sömürü, insanın insan tarafından sömürülmesidir. PKK terör örgütünün kuruluş döneminde hazırlanan 1978 Kürdistan Devrimi'nin Yolu (Manifesto) ,kendini Marksist/Leninist olarak tanımlayan örgütün ilk yazılı belgesidir. Manifesto'nun giriş bölümünde Türkiye bir sınıflı toplum olarak başlangıçtan günümüze kadar, bu toplumda iki tip sömürü geçerlidir:

- (1) İnsan emeği üzerinde daha fazla çalışma safhasında iken kurulan ve bireylerden fazla emeğin gerçekleştirildiği artı değer sömürüsüdür. Sınıf egemenliğine yol açmıştır.
- (2) Halkların emekleri karşılığında biriktirdikleri ve üretim araçları nakit, ürün gibi servet biçiminde yoğunlaşan emeğin gaspına dayanan artı değer sömürüsü. Yabancı egemenlik üzerinde uyguladığı toplumun sosyal ve ulusal bağlarını sürekli parçalamakta, halkın dili, kültür, toprak ve ekonomik alandaki birliklerinin gelişmesini, ulus olgusuna dönüşmesini engelleyerek baskıcı, eritici, parçalayıcı mekanizmalar yaratmaktadır.

4.5. Etnik Terörizm

“Etnik” sözcüğünün kökeni Yunancadır ve ethnos’ tan gelmektedir. Ethnos’ un kelime anlamı ise topluluk, insanlar ya da kabiledir.¹⁰ Etnik terörün genellikle belli bir etnik kimlik için mücadele ettiği varsayılır. Fakat etnik kimliğin ne olduğu çoğu zaman tam olarak anlaşılammakta ve kavrama farklı anlamlar yüklenilmektedir. Etnik terör etnik kimliği bazen

bir bölge, kabile, mezhep, aşiret için kullanırken bazen de bir devlet veya millet olma iddiası için kullanılmaktadır. Fakat genellikle etnik terör gruplarının büyük bir kısmı millet olma iddialarını ayrı bir dilin varlığına bağlarlar. Bunun en önemli nedeni ise ayrı bir dilin varlığının etnik kimliği kontrol etmede kullanışlı bir araç olmasıdır (Byman, 1998, s. 155). Her ayrı dil konuşan topluluğu ayrı bir etnik kimlik sayıp ona göre değerlendirilmesinin de etnik sorunları çözecek bir yöntem olarak düşünülmesi yanıltıcı olabilir. Örneğin Hindistan'da yaklaşık 600 ayrı dil konuşulmaktadır. Başka pek çok ülkede de benzer durumların varlığından söz edilebilir. Genel olarak, benimsedikleri dil, din ve sahip oldukları kültür itibarıyla diğer gruplardan farklı olan gruplar etnik olarak nitelenir. Dil ve dini inanç, etnikliğin dışı yansıyan en önemli göstergeleridir. Ancak etnik kimliği belirlemede dil ve din unsurları birlikte önem taşıyabilecekleri gibi, ayrı ayrı da önem taşıyabilirler (Önder, 1999). Bir bölgede aynı dili konuşan ancak farklı ırklara mensup iki ya da daha çok etnik grup bulunabilirken, kimi zaman da ırksal köken bakımından aynı ancak farklı öğeler ile ayrılan gruplar mevcuttur. Burada yakın geçmişte yaşanmış olan etnik çatışmanın tarafları; Ortodoks Sırp, Katolik Hırvatlar ve Müslüman Boşnaklardır.

Etnik terör kavramını toparlamak gerekirse, bir ulus devlet içinde bulunan etnik bir topluluğun çeşitli iç ve dış etkiler ve tarihsel olaylar sebebi ile harekete geçerek oluşturdukları bir " terör örgütü " vasıtası ile içinde yaşadığı devletten, belirli bir coğrafi bölgeyi kopararak, bu bölgede bağımsız bir devlet kurma isteği ve amacı ile başlattığı terör eylemlerini "etnik milliyetçi terör" olarak nitelendirmek mümkündür. Dünyanın çeşitli bölgelerinde bu amaçla faaliyet gösteren terör örgütleri, sahip oldukları etnik tabanın diasporası olması durumunda, ülke içindeki ve dışındaki etki alanlarını genişletir ve yine aynı sebepten dolayı, kendilerine mali destek ve yeni militan bulmakta da fazla zorlanmazlar. Ayrıca, faaliyet gösterdikleri ulus devlet içerisinde sebep oldukları huzursuz toplumsal ortam, devletin terörle mücadele için ayırmak zorunda kaldığı kaynak sebebi ile yaşanan ekonomik sıkıntılar ve güvenlik sorunları nedeniyle ile devletin temel hizmetlerinin (sağlık, eğitim, asayiş) bazı bölgelere ulaşımının aksaması şeklinde kendisini gösteren tali sonuçlar, ayrılıkçı terör hareketlerinin, genelde bu sonuçlardan çıkarları bulunan ve bölgede söz sahibi olmak isteyen komşu ya da uzak başka devletlerden de maddi ve manevi destek görmesini sağlar. Öte yandan yaşanan kaotik ortam, organize suç örgütleri için de uygun bir faaliyet sahası yaratır ve çoğu kez terör örgütleri kendilerini finanse etmek için bu ilişkileri de kullanırlar ve mafya tipi örgütlenmeler ile örgüte maddi kaynak sağlarlar. Bu amaçla işlenen cinayetler toplumsal barışı bozduğu gibi, bölge insanında da yılgınlık ve devamında devlet otoritesi' ne karşı öfke yaratır.

Etnik terör ve terör örgütlerinin diğerlerine göre kendileri için avantajlı olan bir yanı da, geçmişte haklarını savundukları etnik gruba ait olduğunu iddia ettikleri toprakların (bu savın bilimsel olması gerekmez) bugün işgal altında olduğundan bahisle, devlet otoritesini temsil eden kurumlar ile bölgede yaşayanların arasına kolayca mesafe koymaları ve “ötekileştirme” yi çok kolay yapabilmeleridir. Bu noktada devlet güçlerinin en küçük istenmeyen hareketi abartılır ve bir propaganda malzemesine dönüştürülür. Toplumsal hareketlilik sürekli ayakta tutulmaya çalışılır. Ayrıca, klasik ideolojik terör örgütlerinin taraftar edinebilmek için öncelikle kitle içinde alt yapı çalışmaları yapmaları ve bir örgütsel taban oluşturmaları gerekmekte iken, etnik terör örgütü biraz gayretle hazır bir temel üzerine bina edilir. Kişinin yaşadığı ülkede hâkim olan devlet otoritesine silahlı olarak başkaldırması için, çok önemli motivasyonlara ihtiyacı vardır. Bireysel mutsuzluk ve hayal kırıklıkları, toplumdan dışlanma ve yalnızlık duygusu, toplumda dikkate alınmadığı ve alınmayacağı korkusu, bir gruba ait olma ve bu yolla statü sağlama ve korunma isteği, işsizlik vs. sebepler had safhaya vardığında bu yönelime neden olabilir. Bu tip bir ruh hali ile karşılaşan terör örgütleri ise, umutsuz bireyi önce arkadaş toplantıları vasıtası ile içlerine alır. Önce dost sohbetleri, sonrada ideolojik eğitim toplantıları ile bireye kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda uğradığı haksızlıkları ve nedenlerini uzun uzun anlatır. Terörist adayı birey kendisine, daha önceki ahlaki ve moral değerlerine, ailesine ve içinde yaşadığı sosyal ortama yabancılaştırılır. Kişinin önceki hayatına ait ne varsa onun gözünde yanlış ve utanılacak hale getirilir, bireye yeni bir örgütsel kimlik yaratılır. Hatta eski ismi yerine yeni bir kod adı belirlenir ki, bu çoğu zaman daha fiyakalı bir isimdir. O artık daha önce olduğu gibi başarısız, silik ve toplumda dikkate alınmayan kişi değildir. Sözde yüksek amaçları olan bir gizli örgüt üyesidir. Ayrıca tehlikelidir ve kendisinden çekinilmesi ve ciddiye alınması gerekir, çünkü artık örgütle bütünleşmiştir. Bu arada kendisi de, önceki hayatında yaptıklarına karşı içten içe bir kızgınlık duyar, nasıl bu kadar bilinçsiz yaşayabilmiş ve bu haklı mücadeleye nasıl bu kadar duyarsız kalabilmiştir? Şimdi artık hem örgüte hem de diğer insanlara, neler yapabileceğini gösterme zamanıdır. Şimdi sözde yeniden doğuşun ve geçmiş ile bağlantıyı kesin olarak koparmanın zamanıdır. Bu noktada örgüt, kendince gelişimini tamamladığını düşündüğü üyesinden artık örgüt için eylem yapmasını ister. Eylem, dönüşü olmayan yola açılan kapıdır. Oysa etnik milliyetçi terör örgütlerinde, taban zaten hazırdır. Yukarıda bahis ettiğimiz süreç daha hızlı ve kendiliğinden gelişir. Hitap ettiği etnik kitlenin özellikle yoksul ve dışlanmış kesimlerinden olan bireyler terör örgütleri için potansiyel kaynaktır. Örneğin Katolik İrlandalı ve işsiz iseniz potansiyel İRA üyesi vasfınız vardır. Hatta aile içerisinde bu konuda daha önce bir şekilde haksızlığa uğramış bireylerde mutlaka mevcuttur. Yapılması

gereken kişiyi biraz cesaretlendirip işgalci İngilizler ya da İngiliz yanlılarına karşı eylem yapmaya itmek olur. Sonrası zaten kendiliğinden gelir.

Etnik terör örgütleri ile mücadele etmenin bir diğer zorluğu da, aynı etnik gruba mensup ve fakat terörist olmayanların da kendisini teröristlere yakın hissetmeleri ve yardım etmeleridir. Eğer karşınızda sadece ideolojik sebepler ile devlete karşı silahlı eylem yapan bir terörist örgüt varsa, kendinizi onlara yakın hissetmeniz çok zordur. Özellikle günümüz dünyasında, tüm katı ideolojilerin parlaklığını kaybettiği düşünüldüğünde, ideolojik amaçlar ile insan öldürmek normal insana doğru gelmeyecektir. Oysa yaşadığımız ülkede sırf etnik ya da dini kimliğinizden dolayı size ayrımcılık yapıldığını düşünmekte iseniz, buna karşı savaşımların aslında sizin için de savaştığını düşünür ve onlara katılmadığımız için duyduğunuz vicdan azabı sebebi ile hiç değilse fırsat bulduğunuzda onlara yardım edersiniz. İşte bu sebeple etnik örgütlere mensup teröristler, kitlesel eylemlerde halk içine karışır ve topluluğu kalkan olarak kullanır. Amaç olası sivil ölümlere yol açarak, toplumsal bir histeri yaratmak ve karşılıklı gerilimi tırmandırmaktır. Aslında halk kendisi için savaştığını söyleyen herkese kolay kolay yardım etmez, hatta çoğu zaman güvenlik kuvvetlerine ihbar eder ve devlete karşı gelenleri dışlar. Ama iş etnik dini milliyetçi terör ise, çoğu zaman iki kere düşünülür. Burada güvenlik kuvvetlerinin yapması gereken, devletin bir politika olarak asla etnik köken, din veya milliyet ayırımı yapmadığına ve sadece suçlu ve suçsuz ayırımı ile ilgilendiğine halkını inandırmaktır. Yani devlet suç işlendiğinde, bu ister adi bir suç isterse de devlete silahlı isyan olsun, suçlu bireyleri hiçbir etnik, siyasi ya da dinsel ayırım göstermeksizin cezalandıracağını ve cezaların suçun niteliğine göre herkese eşit olarak uygulayacağını her vesile ile halkına göstermelidir. Aslında bu normal bir hukuk devletinde zaten olması gerektir. Ama çeşitli gerekçeler ile bu ilkedden taviz verilmeye başlanırsa, bu tip terör örgütlerinin en çok istediği “bizler-onlar” ayırımı gerçekleşir ve terör örgütleri doğaları gereği olan marjinal halden çıkıp kitlesel destek ve taban bulurlar ki, bu noktada onlar ile mücadele etmek çok fazla efor ve maliyet gerektiren bir hal alır. Devlet eylemleri ve önlemleri ile bir “öteki” yaratılmasını daima önlemek zorundadır.

Etnik terör kavramı, oldukça geniş bir yelpazeye sahip olmasına rağmen bu çalışmada biraz daha somuta indirgenerek ele alınmaya çalışılmıştır. Etnik terör, belirli bir etnik kimliğe sahip bireylerin yaşadıkları ülkenin siyasi yapısı içerisinde tek unsur olmamaları durumunda toplum tarafından dışlandıklarını ve haksızlığa uğradıklarını iddia etmeleri sonucunda uzun dönemde kendi ulus devletlerini kurmak amacıyla üzerinde yaşadıkları ülkeden toprak talep ederek, şiddete başvurmaları sonucunda ortaya çıkan terör hareketleridir.

Etnik teröre başvuran örgütler kendilerini etnik kimliklerine sahip toplulukların tamamını ifade eden, haklarını arayan bir hareket olarak göstermeye çalışırken, aslında etnik kimliğin tamamını temsil etmemektedir. Ayrıca, etnik teröre başvuran örgütlere bakıldığında bir kısmının tarihi temeller üzerine inşa etmeye çalıştıkları gözlenmektedir. Etnik terördeki esas amaç, belirli bir bölgeyi bağlı bulunduğu ülkeden kopararak yani bir devlet kurmak veya başka bir ülkeye ilave etmektir. Ancak, sömürge durumunda bulunan bir toprağı bağımsızlığına kavuşturmakla, sömürge durumunda bulunmayan bir topraktaki bağımsızlığını kazandırma durumları birbirinden farklıdır. Etnik terör örgütleri, etnik farklılıkları nedeniyle toplum tarafından dışlandıklarını, haksızlığa uğradıklarını dile getirerek hitap ettikleri topluluklara bu duyguları aşılayarak belirli bir kitle oluşturmaya çalışırlar. Bu çalışmalar sonucunda öncülüğünü oluşturdukları kitlelerin geleceğini kontrol etmek ve üzerinde söz sahibi olma amacındadırlar. Etnik terör örgütleri amaçlarına ulaşmak için sistemli ve örgütlü şiddete yönelim gösterirler. Örgütler, amaçlarına ulaşırken topluma korku salarak, siyasi iktidara baskı uygulaması amacıyla sivil vatandaşlara yönelik eylemlere başvurumaktadırlar.

Etnik teröre başvuran örgütler kendilerini etnik kimliklerine sahip toplulukların tamamını ifade eden, haklarını arayan bir hareket olarak göstermeye çalışırken, aslında etnik kimliğin tamamını temsil etmemektedir. Ayrıca, etnik teröre başvuran örgütlere bakıldığında bir kısmının tarihi temeller üzerine inşa etmeye çalıştıkları gözlenmektedir. Etnik terördeki esas amaç, belirli bir bölgeyi bağlı bulunduğu ülkeden kopararak yani bir devlet kurmak veya başka bir ülkeye ilave etmektir. Ancak, sömürge durumunda bulunan bir toprağı bağımsızlığına kavuşturmakla, sömürge durumunda bulunmayan bir topraktaki bağımsızlığını kazandırma durumları birbirinden farklıdır. Etnik terör örgütleri, etnik farklılıkları nedeniyle toplum tarafından dışlandıklarını, haksızlığa uğradıklarını dile getirerek hitap ettikleri topluluklara bu duyguları aşılayarak belirli bir kitle oluşturmaya çalışırlar. Bu çalışmalar sonucunda öncülüğünü oluşturdukları kitlelerin geleceğini kontrol etmek ve üzerinde söz sahibi olma amacındadırlar. Etnik terör örgütleri amaçlarına ulaşmak için sistemli ve örgütlü şiddete yönelim gösterirler. Örgütler, amaçlarına ulaşırken topluma korku salarak, siyasi iktidara baskı uygulaması amacıyla sivil vatandaşlara yönelik eylemlere başvurumaktadırlar.

4.6. Devrimci Terör

Aydınlanma çağı sonrasında Avrupa'da yaşanan toplumsal ve ekonomik gelişmeler, göç ve sosyal hareketlilik yaratarak yeni bir sınıfın doğuşunu da hazırlamıştır. Güçlü ulus devletler

ve milliyetçilik yanında sosyalist olarak tanımlanan düşünce akımları da oluşmuştur. Toprağa veya bir soyluya bağlı olarak kırsal alanda yaşayan insanların önemli bir kısmı büyük şehirlere göç ederek fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Ancak sanayi üretiminin temelini teşkil eden emeğin sahibi olan ve işçi olarak fabrikalarda çalışan insanlar son derece zor koşullarda ve yoksulluk içerisinde yaşamaktadır. Makineleşme ve seri üretim sanayi devrimine ivme kazandırırken, huzursuz ve sisteme öfkeli insanlardan oluşan “işçi sınıfı” doğmakta ve bilinçlenmektedir. İşçi sınıfı ve kapital arasındaki mücadele bu döneme damgasını vurmaya hazırlanmaktadır. Aynı zamanda tarımsal üretim ve el sanatlarındaki denge de bozulduğundan, sistemden şikâyetçi olanlar yalnızca işçiler de değildir. Bir yandan gelir dağılımındaki adaletsizlik büyürken, diğer yandan gelişimlerini tamamlayarak ortaya çıkan ulus devletler, emperyalist kaygılar ile sömürgeleştirme faaliyetlerine hız vermekte ve bu bağlamda daha büyük ve modern ordular kurmaktadır. Bu modern askeri güç, bir yandan emperyalist paylaşım savaşlarında, diğer yandan da gerektiğinde otoriteye karşı yükselen toplumsal muhalefeti baskılamakta kullanılacaktır. Emperyalist Avrupa kendi coğrafyası dışındaki paylaşımları tamamlamak isterken, yeniden tartışılır hale gelen devletin işlevi ve ekonomik paylaşım konularında kendi içinde çatışmalara sahne olmaktadır.

Bu arada muhalif sosyalist fikirler yanında, daha marjinal olan bir düşünce akımı ortaya çıkarak, sosyalist hareketi eleştirmek yanında, kurulan ve kurulacak çeşitli sol terör örgütlerine de düşünsel alt yapı oluşturmuştur. Bu düşünce akımı terörizm ile sıkça olarak karıştırılan anarşizmdir. Anarşizmin, terörizmle olan bağlantısı sebebi ile kalın çizgiler ile bu düşünce akımına değinmekte fayda vardır. Öncelikle tanımlama ve anarşizm ile terörizmin temel farklılıkları konusunda terör uzmanı Ercan Çitlioğlu'nun satırlarını aktarmak yararlı olacaktır. “Anarşi: Siyasi otorite yokluğundan, yasaların yetersizliğinden kaynaklanan kargaşa ve düzensizlik durumu, kuralsızlık, ilkesizlik veya ilkelere uyulmaması nedeniyle herhangi bir alanda ortaya çıkan karışıklık, düzensizlik. Anarşizm: Devletin ortadan kaldırılmasını ve bireyin her türlü baskıdan kurtarılmasını savunan siyasi öğretiler. Ne var ki, anarşizmle terörizmin iç içe geçmiş bu görüntüsü ve amaç için araç temelindeki birlikteliğine karşın aralarındaki ayrılıklar son derece açık olmalıdır. Terörün; her türlü kurulu otoriteyi reddeden ve devletleri, özgürlüklerin önündeki en büyük engel olarak görerek mutlaka yıkılmaları gerektiğini savunan, mutlak özgürlüğe inanan ya da mutlak özgürlüğü gereğinde şiddet yolu ile arayan bir amaç ve felsefesi yoktur.

Anarşizm; teori ve felsefe olarak daha çok sol içerikli, bireylerin özgürlüklerinin kullanımında sistemlerin koyduğu kısıtları kaldırmaya yönelik, toplumsal bir modeli olan ve

bu modelde, ortak üretim ve paylaşımı öne çıkaran (SSCB'deki kolhoz ve İsrail'deki kibutz uygulamalarının bir benzeri) bir yaşam biçimi olarak ortaya konulurken, terör ve terörizmin ne bu tür bir amacı ne de varmayı düşündüğü nihai bir toplumsal modeli vardır. Kaldı ki anarşizmin; felsefesindeki sol içeriği Karl Marks'la rekabet ve çekişmeleri anımsandığında, bugün terörizmin yalnızca sol değil aşırı sağ, etnik milliyetçi, radikal dinci temellere dayalı görüntüleri de, bu iki olgunun yüzeydeki benzerliklerine karşın temeldeki ayrılıklarının en belirgin örnekleri olmalıdır.” Aslında devlet ve siyasi otorite, tarihin her döneminde insanlar üzerinde çokça tatsız bir etki bırakmış ve demokrasilerde onu temsil edenler dahi, çoğu kez özellikle bürokratik uygulamalar sebebi ile ondan şikâyet etmişlerdir. Ancak insanları, en saf anlamı ile diğer insanların bireysel ya da örgütlü saldırılarından koruması için ihtiyaç duyulan devlet, doğasında “başkasının olana el uzatma” olan insan türü var olduğu müddetçe gerekli olacaktır. Bu bağlamda vergisini öderken, bürokratik işlemler sırasında ya da trafik kontrolleri esnasında herkes biraz anarşisttir ama bir kişiliğe bir saldırı veya doğal afet ya da kaza vs. bir zor durum anında herkes yardımı yine devletten bekler. Bu bağlamda, bizi yaşadığımız evlerimizde kötülüklerden çelik kapılarımız, kişisel ya da özel güvenlik önlemlerimiz değil, devletin iradesini yansıtan kanunların yarattığı cezalandırılma korkusu ve bu kanunları uygulayan polis korur. Ama yine de tarihin her döneminde bazı düşünce akımları insanların devlet olmasa daha rahat olacaklarını iddia etmişler ve bu görüşlerine taraftar bulmakta da hiç zorlanmamışlardır. İnsan doğası gereği itaatkâr değildir ve belirli bir güce itaat etmesi için hiç değilse bazı ön şartlarının yerine getirilmesini ister.

Yukarıda anlatılan gelişmeler ve Ortadoğu' da yaşanan sürekli savaş ve karmaşadan doğan otorite boşluğu sonucunda Ortadoğu tüm terörist gruplar için bir teorik ve pratik eğitim sahasına dönüştü. Bu bağlamda, Avrupa merkezli bazı örgütlerin militanları da FKÖ kamplarında teorik ve pratik eğitim aldılar. Bunlar genellikle Avrupa'da 1950 sonrasındaki ideolojik hava ve gençlik akımlarına uygun olarak genellikle SSCB destekli kurulan ya da kurulduktan sonra desteğini alan çeşitli Marksist Leninist ideolojik terör örgütleri idi. Kuruluş ve eğitim aşamasını takiben o dönemde çok moda olan suikast ve adam uçak kaçırma eylemleri yapıldı. Bu örgütlerden en çok bilinenlerinin isimlerini vermek gerekirse; Almanya'da “Baader Meinhof” ve “RAF” (Kızıl Ordu Fraksiyonu) İtalya'da Kızıl Tugaylar, Yunanistan'da 17 Kasım, Kamboçya, Laos ve Vietnam'da POLPOT ve Kızıl Kemerler, Türkiye'de Dev Sol ve THKPCMLSPB, DHKPC ya da TİKKO, Aydınlık Yol sayılabilir. Bu örgütlerin kuruluş ve izledikleri eylem pratiği bağlamında farklılıkları olmakla birlikte, yaptıkları terör eylemlerini “ideolojik terör” olarak nitelenmek yanlış olmayacaktır. İtalya' da

kurulan Kızıl Tugaylar (Rea BrgandeBr), İtalyan işçi hareketinin radikal kesimi tarafından desteklendi. Orta doğu'lu terör örgütlerinin yanı sıra, Alman Kızıl ordusu (RAF) ve Fransız Doğrudan Eylem Örgütü ile bağlantısı vardı ve bu bağlantılardan silah sağlıyordu. "Devrimci şiddet yoluyla İtalya hükümetini yok etmek, İtalya'daki NATO personeli arasında korku yaratarak NATO varlığına karşı çıkmak, Emperyalist çok uluslu 47 birlikleri yok etme kampanyası yürütmek hedeflerini güden Kızıl Tugaylar, 1970 yılında kuruldu.

Lübnan'daki Filistin kamplarında eğitim gören 100 civarındaki militanıyla Avrupa'nın başlıca terör örgütlerinin içinde en kanlı ve öldürücü güce sahip olanıdır."37 İçinde Hıristiyan Demokrat Parti Başkanı Aldo Moro'nun kaçırılıp öldürülmesi de olan birçok eyleme imza atan bu örgüt, son olarak 19 Mart 2002 tarihinde İtalya Çalışma Bakanı Danışmanı Prof. Dr .Marko Biagi 'nin öldürülmesi eylemini üstlenmiştir. Savaştan çıkan Avrupa devletleri gittikçe yayılan bu terör dalgası karşısında uzun süre bocalamış ve terörle mücadele etmekte zorluk çekmiştir. Daha önce belirttiğimiz gibi bu dönemdeki siyasi hava, terör iklimine müsaittir ve devlet güçleri bu tür bir savaşta henüz yeterince organize değildirler. Doğu bloku ülkeleri vasıtası ile sağlanan silah ve malzeme eylemlerde kullanılmakta, Avrupa genelindeki gençlik hareketleri ve devrime olan inanç sebebi ile de çok kolay taraftar bulunmaktadır. Ancak zaman içerisinde durum değişir, özellikle sağlanan ekonomik gelişme sonrasında işçilere ve diğer çalışanlara sağlanan haklar ve sosyal devlet uygulamaları, memnuniyetsiz kitleleri ortadan kaldırır ve işçilerin zincirleri dışında kaybetmekten korkacakları fena sayılmayan bir hayat standardı oluşur. Bu uygulamalar terörü marjinal bir gençlik hareketi haline getirir. Ayrıca devletlerarasında kurulan işbirliği terörle etkin mücadeleyi getirir, bazı haklar devletin menfaati adına kısa süre için askıya alınır ve en önemlisi ekonomik durumu yavaş yavaş kötüleyen Doğu Bloğu Avrupalı örgütlere eskisi kadar fazla maddi destek vermekte zorlanır. Öte yandan Batı'nın teknolojik üstünlüğü de teröristlerin takip ve yakalanmasında kolaylıklar getirmiş ve eylem alanlarını nispeten daraltmıştır. Tabi bütün bunlar, zaman içerisinde oluşan gelişmeler olup, daha çok "Kıta Avrupası" için geçerlidir. Örneğin aynı dönemlerde Yunanistan 'da ve ülkemizde terör önlenemez biçimde yükselmekte ve bu sebeple de peş peşe askeri darbeler yapılmaktadır.

Yakın zamana kadar, kendi coğrafyasında karmaşa ve huzursuzluk çıkarmayan terör örgütlerine "demokratik ve insan haklarına saygılı yönetim ilkesi" gerekçesi ile fazla sesini çıkarmayan ve bu örgütlerin silahlı eylem dışındaki faaliyetlerine göz yuman Avrupa ülkeleri, son dönemde benimsenen "terörle ortak mücadele" konsepti sebebi ile bu tavırlarından vaz geçmektedirler. Öte yandan, terörle mücadele söz konusu olduğunda, bugünün yüksek

demokratik değerler ve insan haklarına bağlı devletlerinin, kendi güvenlikleri söz konusu olduğunda ve çaresiz kaldıklarında nasıl farklı uygulamalar yapabildiklerini göstermek açısından, Avrupalı devrimci terör örgütlerinin en bilinenlerinden olan Baader Meinhoff örgütünün son günlerini anımsamak kanımca faydalı olacaktır. “ 1977’nin 18 Ekim gecesi, Stuttgart’taki Stammheim Hapishanesi için unutulmaz bir geceydi. Silah seslerine karışan çığlıklar, kimse tarafından duyulmamıştı. Karanlık gecenin sabahında, Andreas Baader, Gudrun Ensslin ve Irngard Möller isimli tutukluların cesetleri torbalara konarak taşındı. Jan Carl Raspe ise hastanede birkaç gün yaşadıktan sonra hayatını kaybetti. Ölümünden 25 yıl sonra bu mahkûmların beyinlerinin yerlerinden çıkarıldığı ve bilimsel deneylerde kullanıldığı yazıldı. Onları terörist yapan şeyin beyinlerindeki bir arızadan kaynaklandığı düşünülmüştü. Beyinlerindeki arıza yüzünden masum insanları ideolojilerine kurban etmiş, açlık grevleri yapmış ve nihayetinde kendilerini öldürmüşlerdi. Andreas ve Jan Carl kendilerini nereden buldukları belli olmayan birer tabanca ile vurmuşlardı. Baader Meinhoff üyeleri mahkûmiyetlerini duvarları parlak beyaza boyanmış ve 24 saat kuvvetli ışıklarla aydınlatılan küçük hücrelerinde çekmekteydi. Kimse ile temas kurmalarına izin verilmiyor ve tam bir izolasyona tabi tutuluyorlardı. Onlar için mahkemeleri bağlayıcı özel kanunlar çıkarılmıştı. Baader yasalarına göre, örgüt üyelerinin avukatları, sanıklarla ortaklaşa suç örgütleri oluşturdukları gerekçesiyle mahkemeden çıkarılabiliyorlar, açlık grevleri nedeniyle duruşmalara gelemeyen sanıkların bulunmadığı hallerde de mahkeme sürecine devam edilebiliyordu. (Demirel, 2006, s. 18)

Günümüzün “Avrupa Birliği” taraftarları tarafından dile getirilen “Ortak Avrupa Değerleri” ve imzaladığımız sözleşmeler böyle davranmayı gerektirir. Bu sözleşmeler yasa hükmündedir. Devlet vatandaşlarını korumak ve gözetmek, onlara karşı davranışlarında ölçülü ve adaletli olmak zorundadır. Devlet önemli kanıtları olmadığı müddetçe vatandaşlarına terörist muamelesi yapamaz, onların haklarını askıya alamaz. (Arıboğan, 2007, s. 20) Aksine davranış size hem ülke içinde iç hem de dış dünyada prestij kaybı getirir. Bugün dünyada “süper güç” diye niteleyebileceğimiz tek ülke olan ABD dahi, yukarıda bahis ettiğimiz uygulamaları sonrasında gücü sebebi ile daha fazla bir yaptırım ile karşılaşmamakla birlikte, yaptığı yanlış uygulamalar sebebi ile iç ve dışta sık sık eleştirilmektedir. ABD seçimlerinde yaşanan gelişmeler bu durumun en büyük göstergesidir. Buna karşılık, daha orta ölçekli diyebileceğimiz ya da “gelişmekte olan ülkeler ” sınıfına giren ülkeler (bu gruba iyimser bir tahmin ile ülkemizi de dâhil edebiliriz.) bu gibi uygulamalar yaptıkları takdirde çok daha güç durumlarda kalabileceklerinden dolayı daha da dikkatli olmak zorundadırlar.

Her ne kadar ulusal güvenliğin tehlikeye düştüğü özel durumlarda, bazı kural ve haklar askıya alınabilse bile, vatandaş ile terörist arasındaki sınırların çok iyi çizilmesi ve sivillere kesinlikle zarar verilmemesi ve kötü muamelede bulunulmaması gerekir. Demokratik bir devletten beklenen budur. Ancak bu kural söylendiği kadar kolay uygulanamaz.

Terörist eylemlerin çoğunluğunda, teröristler özellikle güvenlik güçleri ile halkı karşı karşıya getirmeye ve devlet ile halk arasında bir güven bunalımı yaratmaya çalışırlar. Örneğin kırsal alanda, teröristlerin yardım aldığı köylerin güvenlik kuvvetlerince tespiti, aslında teröristlerin lojistik desteğinin kesilmesi açısından onlar için kötü haber olmakla birlikte, güvenlik kuvvetlerinin bazen duygusal yanlarını ortaya çıkararak buralarda yapacağı aşırı uygulamalar, kendilerine sempatican ve militan kazandıracağından teröristler için iyi haberdur. Mücadelenin kanunlar çerçevesinde ama etkili olarak yürütülmesi gerekmektedir. Yaptığınız tüm operasyonlar basına duyurulmalı ama basında çıkan haberler kamuoyunun tepkisini çekmemelidir. Kendi ve dünya kamuoyu ne kadar başarılı bir operasyon yapıldığından haberdar olurken, öte yandan yine aynı odaklar sadece teröristleri etkisiz hale getirdiğinizi anlamalı ve sivil hedeflerin vurulmadığını anlamalıdır. Öte yandan, terörle mücadele eden birimler, içinde buldukları ağır psikolojik şartlar ve daha önceki çatışmalarında bizzat yaşadıkları ya da kendilerine anlatılan olayların etkisi sebebi ile şüphelidirler ve aslında öyle olmaları da gerekir. Teröristin en sevdiği zaman güvenlik kuvvetlerinin kendisini güvende hissedip tedbirlerini azalttığı andır. İşte bu duygu ve düşüncede olan güvenlik kuvvetleri, zaman zaman amacı aşan uygulamalar ile sivil birimlere de zarar verebilmektedirler. Dünyada terör ile mücadele edip, zaman zaman bu tür yanlışlara düşmeyen güvenlik birimi yoktur. Önemli olan kabul edilemez uygulamaların sistematik olup olmadığıdır.

Ancak burada şunu belirtmekte de fayda vardır; ülkemizde terör ile mücadele edilerek geçirilen 30 yılı aşkın zaman dilimi içerisinde bu tür olaylar her zaman münferit kalmıştır. Zaman zaman istenmeyen olaylar yaşansa dahi, bu durum asla bir etnik grubun tamamına ya da bir bölgenin tamamına yönelik bir davranış tarzı olarak ortaya çıkmamıştır. Yaşanan bunca acı olaya, kışkırtmaya ve verilen şehitlerimize rağmen, güvenlik güçlerimizin bölge halkına karşı olan yardımsever ve anlayışlı tutumu her türlü övgünün üzerinde olup bunun dünyada bir örneği daha yoktur. Üstelik terörle mücadelenin ilk yıllarında kullanılan personelin, profesyonel olmayan ve görece kısa bir eğitim sonrasında bölgeye gönderilen güçler tarafından yürütüldüğünü göz önüne alırsak, başarı daha da iyi anlaşılacaktır. Çünkü sivil hayattan gelen ve kırsal alanda mücadele eden güvenlik birimlerinde yer alan insanlar, doğal

olarak daha tecrübesiz ve daha tedirgin olacağından normalde kendilerini güvende hissetmezler ve güç kullanmaya çok daha fazla eğilimlidirler.

3.5.Dini Referanslı Terörizm

Teröristler, ideolojik çizgideki çeşitli fikir, düşünce ve inanç sistemlerini referans olarak kullanmakta, bu yolla da kendileri açısından eylemlerine ve hedeflerine meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadırlar. Günümüzde dini motifli terör örgütleri, bir kısım dini bilgileri dinin özünden ve bütünlüğünden kopararak, parçacı bir yaklaşımla klişeleştirip, sloganlaştırıp meşruiyet kaynağı olarak kullanmaktadırlar (Kuyaksil, 2015). İnsanlık tarihi boyunca din ve inanma duygusu insanlığın gündeminden hiç düşmemiştir. Günümüzde de inanç özgürlüğü, temel insan hakları arasında yer almaktadır. Dini duyguların radikalizme alet olmayacak şekilde sağlıklı dini ve ilmi bilgilerle beslenmesi bu bakımdan önem arz eder. Böyle yapılmadığı takdirde istismara müsait bir ortam oluşacaktır. Bu istismar bazen dinin yasadışı şiddete araç olarak kullanılması, bazen de ekonomik, şahsi, siyasi emellere alet edilmesi şeklinde görülecektir.

Teröristler, ideolojik çizgideki çeşitli fikir, düşünce ve inanç sistemlerini referans olarak kullanmakta, bu yolla da kendileri açısından eylemlerine ve hedeflerine meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadırlar. Günümüzde dini motifli terör örgütleri, bir kısım dini bilgileri dinin özünden ve bütünlüğünden kopararak, parçacı bir yaklaşımla klişeleştirip, sloganlaştırıp meşruiyet kaynağı olarak kullanmaktadırlar. Bu araştırmada terör örgütlerinin ideolojileri ve yapılarından sonra radikal dini terör örgütleri hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra radikal dini terör örgütlerinin kullanmış olduğu bazı kavramlar örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır. Bir kısım terör örgütleri şiddeti meşrulaştırıcı güç olarak dini kullanmaktadırlar. Terör örgütleri özü itibariyle, kendilerinden istenilen eylemleri yapmaya istekli, kararlı ve adanmış bireyler isterler. Bu insanların örgütün amaçladığı eylemleri başarıyla yerine getirebilmesi için güçlü bir psikolojik donanımına ihtiyaçları bulunmaktadır. Bazı din öğretileri, örgütler tarafından yeni bir yorumla bu noktada bağımsız, güçlü ve sorgulanması zor bir meşrulaştırma aracı haline getirilir (Cinoğlu, 2009).

Terörizm olgusunun ortaya çıkmasına neden olan ideolojik temellerden biri de din unsurudur. Din olgusu tarihin her dönemindeki etkinliği ile kendini göstermektedir. Burada

sadece yaygın dinleri anlamak yanlış olacaktır. Bu dinlerin yanında yaygın olan inanışları da dikkate almak lazımdır. Son yıllarda dünya gündemine din terörü olgusunu getiren unsur İran ve Ortadoğu'daki gelişmelerdir. İran 'da 1979 yılında meydana gelen değişimden sonra, Batı'ya bir tepki olarak din motivasyonlu terör hareketlerinin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Dünyada İslam kimliğini taşıyan ve teröre başvuran kişiler ve örgütlerin daha çok kendilerine karşı yapılan ve işgal ya da haksızlık olarak nitelendirilen davranışlara bir tepki olarak ortaya çıktıkları, doğrudan mücadele edecek güçlerinin olmadığı yerlerde dolaylı mücadele unsuru olarak şiddet eylemlerini tercih ettikleri görülmektedir (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015). Özellikle Ortadoğu'da bulunan ülkelerin yönetimlerinin halkın inanç, kültür ve değer yargılarına ters düşen uygulamaları, diktatörce bir yönetim içerisinde halkın ezilmişliği gibi birçok neden bu ülkelerde yaşayan kişileri kendi yönetimlerine ve bu yönetimleri destekleyen dış güçlere karşı mücadele içerisine itmektir. Bu mücadele zaman zaman şiddet eylemleri ile birlikte kendini

Dini kaynaklı terörü sadece İslam dinine mal etmek çok yanlıştır. Bu durum batılı ülkeler ve basını tarafından özellikle göz ardı edilmektedir. Ancak bugün Balkanlar, Karadağ ve başka birçok yerlerde meydana gelen olaylara baktığımızda; Hıristiyan din motivasyonu arkasına da sığınılmak suretiyle işlenen cinayetler terör açısından göz ardı edilemez. Din kaynaklı teröre son yıllarda Japonya'da da rastlanmaktadır. İslâm inanışı içerisinde terör olayı değerlendirildiğinde daha çok Şii inanışı etrafındaki insanların terör olgusuna yatkın oldukları görülmekle beraber bir genelleme yapılamaz.

“Din” ve “terör” kavramlarının bir arada telaffuz edilmesi ve gerçekten yapılan eylemlerin niteliği “dinin terörü beslediği” şeklindeki kanaatleri güçlendirse de, bunun “beslemek” ya da desteklemekten ziyade “besler gibi görünmek” şeklinde anlaşılması daha doğru olacaktır. Kısaca dinî motifli terörün, dinin terörü desteklemesi veya beslemesinden ziyade, bir dine mensup kişi veya grupların yaptıkları zulme meşruiyet kazandırmak için dini kullanmalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Çünkü genel kabul gören görüş, dinlerin toplumda terör ortamının oluşmasına destek vermekten ziyade birleştiricilik rolü oynadığı görüşüdür. Dolayısıyla “dinî terör” yerine “dinî motifli terör” demek daha doğru olacaktır. Bu kavramı da “dinin motive ettiği” (religiously motivated) anlamında değil, “dinî görünümlü” (religiously appeared) terör anlamında kullanılmaktadır. Belki iki anlamı da içermesi amacıyla “dinden beslenmiş gibi görünen terör” şeklinde de kavramlaştırılabilir.

1979 İran devriminden sonra, bütün dünyada radikal gurup ve kişiler arasında “dinin bir idare sistemi olarak devrim aşamasıyla gerçekleştirebileceği” inancının oluşması, dini kaynaklı tedhiş hareketlerine etkide bulunmuştur. Nitekim bugün Türkiye de dâhil, Ortadoğu’dan çıkma radikalleşen gurupların büyük çoğunluğu, İran menşeli ve Şii yazarlar ile dinin siyasi anlamda yorumlanmasına ağırlık veren din adamı ve yazarların eserlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Böylece Hizbullah başta olmak üzere İslamî Hareket gibi dini ideolojiyi temel alan terör örgütleri, büyük ölçüde mezhepsizliğe dayanan, ancak fikri temellerini Şii dünyasındaki yazar ve düşünürlerden alan yeni bir din anlayışını dünyaya taşımaya başlamışlardır. Türkiye’deki radikalleşen örgütlenmeler temel İslami grup ve anlayışlara ters düşmekte, geleneksel anlamdaki İslam anlayışını devam ettiren kişi ve guruplara karşı tavır almakta ve hatta düşman olarak algılanmaktadırlar. Gerçek manadaki İslam anlayışının her türlü şiddetin karşısında oluşu ve İslam’ı gerçek yapısı içerisinde yaşamaya çalışan köklü gurupların varlığı, radikal unsurların etkisini önemli ölçüde kırmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de radikal örgütlenmelerin ve fikirlerin ortaya çıkması ile birlikte geleneksel dini guruplar ve önderlerinin, radikal unsurlara ve onların terör eylemlerine karşı tavır aldıkları gözlenmektedir.

Ülkemizde irticai faaliyet tanımına giren şahıs ve kitleleri belirlerken güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Genelde mürteci, fundamentalist, kökten dinci ve radikal gibi sıfatlarla tanımlanan şahıs ve gurupları sınıflandırmada farklı anlayışlar hâkimdir. Teröre girmiş gurupların dışındakileri birbirinden ayırmak ve tasnif etmek oldukça güçtür. Müslümanların pek çoğu fundamentalist değildir ve her fundamentalist de terörist değildir. Fakat bugün bakıldığında teröristler kendilerini Müslüman şeklinde tanımlarlar. Anlaşılabilir şekilde, medyada İslam dini ile ilgili olumsuz yorumlar yapıldığında Müslümanlar kendilerini rahatsız hissetmektedirler ve neden İrlanda veya Basklılar için de Hristiyan vurgusu yapılmamaktadır diye sorgularlar. Cevap tabiki açıktır ki, bu bölgedeki örgütler kendilerini dini olarak tanımlamamaktadırlar. Müslüman kesimin şikâyetçi olması anlaşılır, ancak burada bakılması gereken her unsurun kendi içerisinde değerlendirilmesi gerekliliğidir. El-Kaide veya Usama Bin Laden İslamı temsil etmeyebilir, çelişebilir ancak ama Müslüman medeniyet içerisinde yükselmektedir, tıpkı Hitler veya Nazilerin Hristiyan toplumdan çıkmış olması gibi (Lewis, Crisis of Islam, 2003). Konuyu daha iyi anlayabilmek için bu tasnifin de yapılması gerekmektedir. Bu ihtiyaçtan hareketle ülkemizdeki dini kesimleri kendi içerisinde beşli bir ayrıma tabi tutularak incelenmiştir:

1- Dini Motifli Terör Örgütleri: Hizbullah-İlim, Hizbullah-Menzil, İBDA-C, İslami Hareket Örgütü, İCB-AFİD, Vasat, Müslüman Gençlik, Ceyşullah, Tekfir, El-Kıyam, Tevhid-Selam/Kudüs Ordusu, Selefiler, Malatyalılar (Şafak-Değişim).

2- Radikal Dini Gruplar: Radikal söylemlere sahip olmakla birlikte günümüzde silahlı eylemleri bulunmayan Malatyalılar, Yeryüzü, Hizbullahi Vahdet, Hizbullahi Davet, Yöneliş, (Haksöz), Ekin, Buruç (Tohum), Mücadele, Rahmet, Vahdet, Tevhid-i Çekirdek, Akabe, Sahabe, Yıldız, Fecr, Hizbüt Tahrir gibi 20 civarında grup.

3- Dini Şahsi veya Siyasi Yönden İstismar Edenler: Siyasi partiler, Vakıflar, Dernekler, Ticari Kurumlar-Şirketler, Medyum, Üfürükçü ve Muskacılar.

4 - Tarikat ve Dini Cemaatler: Nakşibendi, Kadiri, Haznevi gibi Tarikatlar ve Süleymanî, Işıkçı, Nurcu gibi oluşumlar. Bu kesimin faaliyetleri, radikal dini gruplara göre nazaran farklılık arz etmektedir. Geniş tabana sahip ve faaliyetlerini büyük ölçüde yasal/hukuki imkânlardan istifade etmek suretiyle yürütmektedirler.

5 - İnancında Samimi Olanlar: Halkımızın büyük çoğunluğu dini değerlere bağlı olarak, her hangi bir oluşumun etkisinde kalmaksızın dini vecibelerini yerine getirmeye çalışan vatandaşlarımızdır. İrtica ile mücadelede kapsamında yürütülen çalışmalarda inancında samimi olan vatandaşlarımızın rencide edilmemesi gerekir.

4. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Güvenlik ihtiyacı insanoğlunun varoluşundan günümüz medeniyetlerine kadar yaşamsal bir öneme sahip olmuştur. Bu durum sadece birey için geçerli olmayıp bir arada yaşam süren insan toplulukları için de önem teşkil etmiştir. 18. Yüzyıl filozofları Hobbes'tan Rousseau'ya kadar yapılan çalışmalarda buna rastlamak mümkündür. Çalışmalarında insanın temel ihtiyacının güvenliğinin sağlanması olarak ortaya konulmuştur. "Terörizm" kavramı ilk defa Kant'ın 1798 yılında "insanlığın kaderinde kötümser bir kavram" şeklinde tanımlamasıyla literatüre geçmiştir. Fransız literatüründe ise terör, bir toplum veya grubun direncini kırmak için yayılmak istenen ortak korku, terörizm ise ortak bir amaca ulaşmak için şiddetin kullanımı ve siyasi değişiklik güden şiddet eylemleri biçiminde tanımlanmıştır (Rey, 1998).

Terörizm insanoğlunun ilk varoluşundan bu yana, Hz. Âdem'in oğullarından Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürmesinden bu yana çeşitli şekillerde var olmuştur. Tarihsel kökenleri çok

eskiye dayanan terörizm, adaletin sağlanmasında takip edilecek bir yol olarak tanımlanmıştır (Caşın, 2008, s. 224). Özellikle Roma döneminde Seneca, Cicero, Schiller gibi pek çok düşünür bunu desteklercesine bir takım açıklamalarda bulunmuşlardır. Romalıların zorbalık edenlerin öldürülmesi gerektiği ve suçluların da affedilmesi yönünde birtakım talepleri olduğu karşımıza çıkar. Seneca'nın "Bir müstebitin kanından fazla hiçbir kan Tanrı'nın hoşuna gitmez" sözünü söylediği iddia edilmektedir. Ayrıca "Hükümdarın görevi adaleti tahsis etmektedir, aksini yapıyorsa öldürülmelidir" fikri kendisine geniş bir taban bulmuştur. Aynı şekilde Schiller'in "Hayır, istibdadın da bir sınırı vardır ve son çare olarak başka bir şey işi halletmiyorsa insanın kılıcı vardır" sözü zorbalığa karşı şiddete başvuranların referansı olmuştur Platon ve Aristo, baskıcı yönetimleri bir sapma, sapıklık ve en sonunda en kötü hükümet şekli olarak tanımlamışlardır. Bu yüzden eski Yunanda zorbaları öldürenler mili kahramanlar olarak kabul görmüşlerdir. Aşağıda Roma İmparatorluğu döneminden başlayarak terör hareketlerinin nasıl gelişme gösterdiğini inceleyeceğiz.

5.1. İlk Çağlarda Terörizm

Tarihteki ilk terör eylemleri diyebileceğimiz şiddet eylemlerine bakıldığında, insanlığın antik çağlardan beri siyasi amaçlar için şiddete başvurduğu görülebilir. Tarih boyunca meydana gelen terörist hareketler, çeşitleri, yöntemleri ve motivasyonları açısından değişmiş ve gelişmiştir; ancak aslında dünyanın her yerindeki uygarlıkta daha zayıf gruplar varmış ve bu zayıf gruplar kendi yöntemlerini geliştirerek, hükümetlerini daha güçlü yönetici olarak hedeflerine ulaştırmak. Filistin'deki Yahudi soykırımcıları, Filistin'de Roma İmparatorluğu vatandaşlarına saldırmak için "Sicarii" olarak adlandırılan gruplar oluşturdu; bu arada, İran'daki "İsmaili" mezhebine ait bir grup kaymakamlar, valiler ve halifeler suikast kampanyası yaymışlardır. Diğerleri, imparatorluklar ve devletler içindeki zayıf ve güçlü gruplar arasındaki güç uçurumunu temel alan bu terör biçimine örneklerdir.

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, "güçlü" gruplar tarafından korku kullanımı, tarih boyunca tanıdık bir fenomen olmuştur. Devlet terörü, belirli politikaları dayatmak ve kamuoyunu baskı altına almak için tarih boyunca farklı imparatorluk ve devletlerde kullanılmıştır. 1793 - 1794

döneminde Fransa'da yaşanan olaylar bu gerçeğin önemli örneklerini oluşturmaktadır. Walter Laqueur, "tarih boyunca çok daha fazla insan öldürüldü ve hükümetler tarafından işlenen suçların altından terörizmden ziyade daha fazla hasar meydana geldi" (Laqueur, 2008). Sovyetler Birliği, Nazi Almanyası ve Komünist Çin'de işlenen suçlar Laqueur'un "yukarıdan terörizm" aslında "terörizm" ten daha çok ölümle sonuçlandığını düşünmesine önemli bir örnektir. Bununla birlikte, burada önemli bir faktör, devlet terörizmi için de tartışmalı bir konsepttir çünkü genel kabul görmüş, hukuki veya akademik bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle, devlet terörizmini analiz edebilmek için, ilk önce devletin egemenliğini kanun yapma ve bunları kurucu unsurlar üzerinde uygulama zorunluluğunu kabul etmelidir. Bu nedenle, bir devletin her eylemi, özellikle de böyle bir eylemin hem uluslararası hem de devletin iç hukukunun sınırları dahilinde olması halinde, devlet terörü olarak tanımlanamaz.

Terörizmin tezahürünün milliyetçilik ve demokrasi ile bağlantılı olduğu Laqueur'un fikrine ek olarak, terör belirtilerinin insanlık tarihi boyunca siyasal gelişmelerin büyük bir çoğunluğuyla doğrudan bağlantılı olduğu savunulabilir. Politikanın içeriği ile ilgili geniş bir yelpazeye sahip olduğu gerçeğini göz önüne alırsak, terörizmi demokrasi ve milliyetçiliğin yükselişine sınırlamamak mantıklı olabilir. Bu bölümde anlatmaya çalışacağımız gibi, terörizm, demokrasi ve milliyetçilik gibi kavramların ortaya çıkmasından çok daha önce ortaya çıkmıştır. Böylece, zaman ilerledikçe ve siyaset değişmeye devam ettikçe, terörizm de dünyanın farklı yerlerinde farklı yönleriyle yeniden ortaya çıkmıştı. İmparatorluklar, hükümetler ve sivil toplum örgütleri içindeki ve arasında siyasi mücadeleler genellikle bir gecede ortaya çıkmaz. Bu nedenle, terörizmin dünya genelindeki sebepleri, birbirinden farklı olmasına rağmen uzun süreler içinde ortaya çıkmaktadır.

5.1.1 Roma İmparatorluğundaki Yahudi Zelotlar (Sicariiler)

Tarihte bilinen ilk terör eylemleri M.Ö 66-73 yılları arasında Filistin'de yaşayan Yahudi tarikat Zelotlar olarak bilinir. Roma İmparatorluğu döneminde radikal bir Yahudi grup olan "Sicariiler" – "Suikastçılar" yaşadıkları dönemde Roma lejyonerlerine yönelik suikast tarzı eylemler düzenleyerek adlarını duyurmuşlardır. Zelot tarikatının yanında eylemlerini "Sicarii" adı verilen kısa boylu bir kılıçla kalabalığın arasında dolaşırken gizlice gerçekleştirip daha sonra ortadan kaybolarak gerçekleştirmişlerdir. Ortaçağın başlangıcından sonra, Filistin'deki Yahudi nüfus, bugün bildiğimiz terörizmin ortaya çıkmasını tetikler nitelikteydi. Suikastçılar Filistin'deki halk figürleri ve Roma askerlerine suikast düzenlemekteydiler. Suikastçılar

kelimesi "hançerleri taşıyan erkekler" anlamına gelir. Bunun nedeni, Sicarii genellikle Roma askerlerine ve devlet görevlilerine saldırıda kullanılacak küçük hançerleri taşıyan paçavralı erkeklerden oluşmasıydı. Josephus'a göre, bir Yahudi general daha sonraları Roma İmparatorluğu'na dönen Sicarii, "Tanrı'nın üstünde usta olmadığı" öğretilerine bağlı kalmış ve amaçları Yahudilerin ve halklarının Roma İmparatorluğundan kurtuluşudur. Sicarilerin yaptıkları eylemler o dönem için toplum içerisinde korku hali uyandırdığı için ilk terörist grup olarak değerlendirilir. Sicariler, dini mekânları yakmış, Kudüs'ün suyunu tahrip etmiş ve buğday ambarlarına saldırılar düzenlemişlerdir. Sicariler gerçekleştirdikleri bu eylemler ile Romalı halk arasında uzun süre huzursuzluk ve korku yaratmışlardır.

Yahudiye'deki Sicarii faaliyetinin çarpıcı yanı, bu grubun Romalılar ve Romalılar ile işbirliği yaptığı iddia edilen Yahudileri hedef almasıydı. Ayrıca, Sicarii erkekler, Filistin'de egemen Yahudi mezhebi olan vatandaşlar üzerinde politik kontrol sahibi olan aristokrat Yahudi grup Sadukiler'i hedef alıyordu. Sadukiler, Filistin üzerindeki otoritelerinin sınırlı olduğu bir Roma uyduyu olarak da tanımlanabilir. Bu bağlamda, Sicarii'lerin gün ışığında halka yaptıkları suikastler, Antik Çağ'daki gerçek terör örneklerini temsil etmiştir (Law R. D., 2013). Randall Yasası, Sicarii'nin Saduki'lerin Yahudi nüfusuna yaptığı ve sonuçta popüler bir ayaklanma başlatacak bir darbe uygulamayı kışkırtmayı amaçladığını savunuyor. Nitekim Sicarii terörün katkısıyla Filistin'de bir ayaklanma meydana gelmiştir. Ancak Sicarii, daha sonra farklı bir Yahudi grup olan Zealot'ların ayaklanma kontrolünü kaybetti ve Sicarii'nin lideri şiddet ve vahşet nedeniyle böyle bir ayaklanmayı kontrol edemediği için Masada dağına çekildi (Law R. D., 2013). Sicarii, Masada'da hayatlarını sürdürebilmek için suçlar işlemiştir fakat Roma'ya karşı dini ve siyasi direniş sembolü olan erken imajının aksine toplumsal bir yabancılaşmaya yol açmıştır. Randall Yasası, Sicarii'nin o dönemlerdeki isyan kontrolünü kaybettikten sonra halkın nüfusa ait suç faaliyetleri ve mülkiyet hedeflemesinin terör örgütlerinin çoğunun ortak olduğunu savunuyor.

Sicariiler iki nedenden dolayı terör tarihi için önemlidir. Her şeyden önce, Yahudilerin kurtuluşu olan siyasi amaçlı bir nüfusa saldıran ve tehdit eden bir grubu temsil etmektedirler. Yine de, hedef kitleleri seçilen kişilerden oluşuyordu. Bu bağlamda Sicarii'nin eylemleri, bu tezin benimsediği terörizm tanımına göre terör eylemleri olarak tanımlanabilir. Güç dengesi bakımından Sicarii iki nedenden ötürü terörist taktik kullandı: Birincisi, Yahudi nüfus arasında destek kazanmak ve umut verici bir isyan ile sonuçlanacak bir darbe teşvik etmek. İkincisi, hedef kitleye gözdağı vermek. Böylece Sicarii'nin eylemlerinin motivasyonlar, taktik

ve amaçlar gibi tanımlayıcı yönlerine göre terörizme uyduğu iddia edilebilir. Son olarak ve en önemlisi, Sicarii'yi terörizm araştırmalarına önemli bir örnek yapan şeyin amacı, dini hedeflerini haklı çıkarmak ve yeni üyeler kazanmak için kullandıklarıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi, Zelotlar gibi diğer Yahudi gruplardan farkı, farklı ve daha radikal bir dini öğretiye yapışmış olmalarıydı. Bununla birlikte, Sicarii'nin Filistin'de kitlesel dini bir dönüşümden ziyade bir siyasi ayaklanma kışkırtmayı amaçladığı anlaşılmıştır. Din ve siyasetin Sicarii gündemdeki yerini anlamak, din ve terörizmin dünyanın farklı yerlerinde nasıl ve neden kullanıldığını anlamak için çok önemlidir. Dinin terörizmdeki rolü hala hem akademik çalışmalar hem de dünya siyasetinde önemli bir meseleyi temsil etmektedir. Dahası, dini aşırılıkçılığın rolü, yeni terörizmin varlığına ilişkin tartışmanın önemli bir dayanağını temsil etmektedir.

5.1.2. Hasan Sabbah ve İsmaili Mezhebi Katli

İslam tarihinde Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Müslümanlar arasındaki bölünme ile Şii ve Sünni mezhepler birbirlerine karşı çeşitli çatışmalara girmişlerdir. Bu çatışmalar arasında terör eylemleri de yaşanmıştır. Mısır'da Fatımi hanedanının yıkılmasından sonra, İran'da geniş bir Şii mezhebinin dalı olan İsmaili mezhebi üyelerinden oluşan bir grup ortaya çıkmıştır. Hasan Sabbah liderliğindeki bu grup, Fatımi tahtına aday olan Nizar'ı desteklemeyi amaçlıyordu ve Mısır'daki Fatımi hanedanını, İran ve Suriye'deki Selçuklu ve Abbasi hükümdarlarını hedef almıştı. Amaç, hükümetteki önemli kişilere suikast düzenleyerek, hedeflenen hanedanların vatandaşları ve hükümdarı arasında korku yaymaktı. Sicarii'ye benzer şekilde, Haşhaşiler de terör miktarını artırmak için kurbanlarını halka açmayı tercih etmiştir.

Çeşitli kaynaklara göre, Haşhaşiler'in lideri Hasan Sabbah, Güney Caspian bölgesinde bulunan Alamut adlı bir kalede yaşıyordu. Sabbah ve İsmaili tarikatının etki alanlarını genişletmek için halk desteği sağlamak için misyoner istihdam ettikleri anlaşılıyor. Sabbah, direnişle karşı karşıya kalındığında soyluları topraklarına teslim etmeye ikna etmek için terör

kullanmayı bırakmadı. Sabbah'ın Selçuklu İmparatorluğunun istikrarsızlığını bozmak için terörizm kullanma stratejisi, mezheplerinin ve izleyicilerinin kapasitelerinin Selçukluluğun kaldırılmasına yetmediği bir noktaya kadar iyi sonuçlanmış gibi görünüyor. Sabbah'ın imparatorluğa yönelik saldırılarına karşı çıkan tanınmış bir figür olan Nizam El Mulk'un öldürülmesi Selçuklu İmparatorluğuna karşı öldürücü bir grev olmuştu. Bununla birlikte, sonunda bu tür saldırılar Selçuklu İmparatorluğu'nu yıkmak için yetersiz kalmıştır.

Yaptıkları eylemler arasında en önemlisi Selçuklu veziri Nizamülmülk düzenlenen suikasttır. Bununla beraber pek çok yüksek memur, vali, halife, hatta Kudüs'ün Haçlı Kralı Montferrat Conrad'ı öldürerek Suriye'ye kadar yayılmışlardır. Grubun ilk lideri olan Hasan Sabah grubun başarısını küçük ama sistemli bir şekilde en etkili terör eylemleri gerçekleştirebilmelerine bağlamıştır. En önemlisi bu tip eylemleri siyasi otoriteye karşı siyasi bir silah olarak kullanmayı akıl etmeleridir (Lewis, Alamut Kalesi ve Hasan El Sabbah , 2002).

Sabbah'ın Suikastçıları ve düşmanları arasındaki güç dengesine gelince, Hasan Sabbah ve Usame Bin Ladin'in benzer düşmanlara karşı benzer araçlara sahip olduklarını iddia ederek Assassins davasının bugün el-Kaide'den esaslı olarak farklı olmadığını iddia ediyor. En Assassins'in önemli yönü ve terörist saldırıları, ürettikleri korku ve terör ile gerçek başarıları arasındaki karşıtlıktır.⁹⁴ Son olarak, Bruce Hoffman'ın da belirttiği gibi, Assassins için önemli ve ek bir motivasyon cennete yükselmektir. Bunun için hayatlarını kaybettikten hemen sonra Sabah'ın kalesine Alamut denilen, Assassins'e "hashis" adı verilen ve ruhsal dönüşümünü arttırmak için uyuşturucu verildiği haberi dikkate alarak, Assassins'in modern çağın teröristleriyle benzerlik gösterdiğini iddia etmek mantıklıdır. Saldırıları gerçekleştirirken uyuşturucu kullanımı ve sebepleri nedeniyle hayatlarını feda etmeleri açısından önemlidir.

5.2. Fransız Devrimi Sonrası Modern Terörizm

Terörizm kavramının orijinali Fransızca *terrorisme* olup 18.yüzyılın sonlarına dayanmaktadır. Modern dönem terörizmin miladını 1789 Fransız Devrimi oluşturmaktadır. Fransız Devrimi yalnızca siyasal bir baskı yaratmakla kalmamış aynı zamanda mutlu bir gelecek amacına hizmet eden bir araca dönüşmüştür. Terörizm, hem monarşinin hem de halkın elinde kullanabileceği bir silah olarak ortaya çıkmıştır. İhtilal sonrası Robespierre ve arkadaşlarının (Jakobenler)'in hüküm sürdüğü 1793-1794 arası toplam 13 ay hüküm sürdüğü dönem "terör

dönemi” olarak nitelendirilmiştir. 1789 Fransız ihtilali sonrasında gelişerek büyüyen siyasi şiddet hareketleri kanlı terör eylemlerine sahne olmuş, devlet kavramı bu dönem kontrol sahibi siyasal baskı aracı ile eş anlamda kullanılmıştır. Devrime öncülük eden Robespierre ve arkadaşları da öncelikle monarşileri tasfiye edip, laik ulus devletler yaratmak amacı ile kullanmış, bir sonraki aşamada ise toplumları ve devletleri dönüştürebilmek adına “anarşizm” olarak yoluna devam etmiştir. 19.yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise “her devrim kendi çocuklarını yer” sözü ile anarşizm sahneden çekilerek, yerini kendisinden daha sığ ve görece olarak daha ideolojiler üstü olan “terörizm” kavramına bırakmıştır.

Anarşizm, içinde barındırdığı şiddet öğelerine rağmen siyasi amaçları ve toplumsal kaygıları ile daha idealist bir felsefi yapılanma iken, terörizm çok daha pragmatist yaklaşımlarla var olan bir siyasi şiddet hareketidir. Anarşizm büyük başlıkta sol görüşlü diyebileceğimiz yaklaşık hepsi kapitalizm karşıtı insanlar tarafından yaratılan bir harekettir. Terörizm ise sağ ya da sol görüşlü, milliyetçi veya ırkçı, kimi zaman devlet yanlısı olduğunu söyleyen gruplar ile hatta bazen devletin bizatihi kendisi tarafından da çekinmeden kullanılabilen bir enstrüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Fransız ihtilali, karşı devrimleri önlemek adına, “devlet terörü” kavramının icat edilip geniş halk kitlelerini kontrol edebilmek için “devrimciler” tarafından kullanıldığı bir dönemdir.

1793-1799 yılları arasındaki “Konvansiyon Dönemi”, Robespierre ve Kamu Selameti Komitesi’nin, ihtilalin kendi evlatlarını yok ettiği, “yukarıdan terör” uygulamalarını sıkça uyguladıkları bir dönemdir. Bu dönemde, devletin korunma refleksi ile muhaliflerine karşı, terör uygulaması başlatılmıştır. “Konvansiyon dönemi, her büyük devrimden sonra ortaya çıkabilen karşı devrim tehdidine yönelik önlemler paketinin prototipini de oluşturmuştur. Monarşilerle onların işbirlikçisi aristokrasi ve kilisenin hâkimiyetini yıkarak ulus devletleri kurmaya çalışan devrimciler, özellikle de burjuva devrimcileri, iktidara gelirken çoğu kez terörizmden çok devrim taraftarlarının yarattığı kitlesel terörü kullanmışlardır ama iktidara gelir gelmez, karşı devrimi önleme amacıyla devleti teröre bulaştırmışlardır. Bu anlamda 1917 Devrimi’nden sonra komünistlerin Wrangel ordularınca gerçekleştirilmek istenen karşı devrimin simgesi Çar ailesine, aristokrasiye ve kiliseye karşı uyguladıkları önlemler de, İran Devrimi’nden sonra Humeyni ’nin Şah yanlılarına yönelik şiddet hareketleri de Konvansiyon dönemiyle önemli benzerlikler gösterir.” (Birliği, 2006, s. 32)

Fransız Devrimini izleyen dönemde Amerika iç savaşlarından (1861-1865) sonra yenilgiye uğrayan güneyliler, yeniden inşa yanlılarını sindirmek için kurdukları ve günümüze

kadar devam eden *Ku Klux Klan* adlı terör örgütünü kurmuşlardır. Bunlar daha çok siyah Amerikan vatandaşlarını vahşice, genellikle yakarak katletmişlerdir.

Fransız Devrimi sonrası modern terörizme bir başka örnek Rusya'da Ocak 1878-1881 yılları arasında gerçekleşen "Narodnaya Volya" terör eylemleridir olmuştur. 33 Hükümeti ve sosyal müesseseleri yıkmak için kişisel veya kolektif şiddeti bir vasıta olarak kullanmanın en hararetli savunucuları 19. yüzyılın ikinci yarısındaki Rus anarşistler olmuştur. Anarşistler, St. Petersburg valisini ve yüksek rütbeli bir generali öldürmek gibi eylemlerde bulunmuştur. 1881'de etkisizleştirilen hareketi "Sosyal ihtilalci Parti" devam ettirmiş ve terörizm Rusya'nın geneline yayılmıştır.

5.3. Soğuk Savaş Dönemi Terörizm

Soğuk savaş dönemi sonrası ortaya çıkan farklı terörizm politikalarını anlayabilmek için Soğuk Savaş dönemine kısaca değinmekte fayda var. Bilindiği gibi, Soğuk Savaş'ın sona ermesi uluslararası ilişkilerde bir dönüm noktasıdır. Bu dönem ile birlikte terörizmin üç önemli özelliği dikkat çeker. Öncelikle, bu dönem bağımsızlık için pek çok ülkede çözümler yaşanmış, ardından ulusal devletler birbirlerine karşı yeni dış politikalar üretmeye başlamış ve son olarak süper güçler bu unsurları birbirlerine karşı kullanmaya başlamıştır (Tuğtan, 2002). Bunları biraz açmak gerekirse, bağımsızlık adı altında gerçekleştirilen pek çok şiddet eylemi kendilerini özgürlük savaşçıları şeklinde tanımlamıştır. İkinci olarak, terörizm ile ilgili yeni stratejiler üretilmeye başlanmıştır. Son olarak ise, süper güçler arasında dış politikalarını yeniden düzenlemelerine vesile olmuştur.

Nasıl ki soğuk savaşın başlaması uluslararası ilişkilere yeni politikalar kazandırmışsa bitişi de temelden bir değişim anlamına gelir. Francis Fukuyama bunu tarihin sonu olarak adlandırıyor. Bu belki uluslararası ilişkilerin bütününe açıklayacak bir açıklama değil ama gerçeklik payı vardır diyebiliriz. Nasıl ki soğuk savaş döneminin bir takım sorunları varsa ki bunların birçoğu yeni düzende ortadan kalktı ancak bu kez yeni sorunlar ortaya çıktı. İnsanlık bir hayal kırıklığına tanık oldu. Yaşanan sorunlar soğuk savaş döneminin sorunlarına göre daha çetindi. Soğuk savaş döneminde basit şekilde süren ilişkiler soğuk savaşın sona ermesiyle karmaşık, girift bir hal aldı. Soğuk savaş döneminde bir taraf NATO ile güvence sağlarken diğer taraf Varşova Paktı ile güvence sağlıyordu. Ancak özellikle soğuk savaş sona erip, Varşova Paktı çökünce ortaya tek kutuplu bir dünya çıkmıştır ve bu tek kutuplu dünyada yeni sorunlar

ortaya çıkmıştır. Özellikle BM birçok konuda yetersiz kaldı. Uluslararası ilişkilerde çözüm amaçlı muhatap bulmak zorlaştı. Ve bütün bunlar birleşti sorunlar iç içe girdi. Dünyanın, gittikçe sorunların daha kolay çözüleceği bir yer olması umut edilirken aksine daha problemlili bir hal aldı.

5.4. Küresel Terör Dönemi

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yapılan terörist saldırıların ardından terörizm ile ilgili bütün kavramlar ve yaklaşımlar değişime uğramıştır. 11 Eylül'den sonra, daha önce tanımlanmamış "küresel terörizm" kavramı ortaya çıkmıştır. Çoğu bilim adamına göre küreselleşme, Amerikan ve Batı değerlerinin diğer uygarlıklar üzerinde egemenlik kurmasını ifade etmektedir. Küresel terörizm ise, bu değerlerin egemenliğini sorgulayan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Son yirmi yıllık dönemde cihat terörist şiddeti gibi yeni bir tanımlama var. Hem terörizm hem de cihat, masumları ve belli bir bölgeyi hedef alarak uzun yıllar boyunca var olmuştur. Daha önce görülmemiş olan teröristlerin şimdi kendi ölümlerini kasıtlı olarak sürdürme biçimleridir (Roy, 2017).

1990'da Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Soğuk Savaş dönem boyunca var olan iki kutuplu sistem sona ermiştir. SSCB'nin dağılmasıyla komünizm, siyasal açıdan model olma özelliğini yitirmiştir. Soğuk Savaş sonrası "Yeni Dünya Düzeni" ABD önderliğinde yeniden yapılandırılmaya başlamıştır. Yeniden yapılanan dünya düzeninde ideolojiler önemini kaybetmiştir ve uluslararası sistem hiyerarşik ve çok merkezli bir yapıya dönüşmüştür. Fakat uluslararası sistemin yapısına ekonomik ve siyasi açıdan bakıldığında çok merkezli bir yapı kendisini göstermiştir. ABD önemli bir ekonomik güç olmasının yanında Avrupa Birliği (AB), Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü (APEC) gibi ekonomik güç odakları bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında uluslararası sistem, hem hiyerarşik yapının hem de çok merkezliliğin bulunduğu bir yapı haline gelmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin iki en önemli sembolik binaları olan Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezine saldırılar düzenlenmiştir. Bu saldırılar ile birlikte Soğuk Savaş sonrası tek kutupluluğu savunan tezler çürümüştür ve uluslararası sistem sorgulanmaya başlamıştır. Ayrıca ABD'nin ilk defa kendi topraklarında böyle bir saldırı yaşaması ABD'nin hegemon gücünü sarsmıştır. Terörizm

tehlikesinin analizinde ve buna karşılık verilmesinde temel bir unsurdur. Bunu 3 genel kategoride açıklamak mümkündür. Bunlar:

1-) Soğuk Savaş sonrası Amerika'nın dünya sahnesinde baskın bir rol alması Amerika'nın hem ülke içerisinde hem de ülke dışında terörün birincil hedefi olmasına sebep olmuştur. Amerika'nın dünya üzerindeki etkisinin en büyük göstergelerinden biriside askeri gücüdür ve 11 Eylül saldırılarında ABD'nin askeri gücünü simgeleyen Pentagon'un hedef seçilmiş olması rastgele değildir.

2-) Ekonomik dünyanın küreselleşmesinin devam etmesi Amerikan ekonomisinin gücünü, etkisini ve varlığını da daha görünür bir hale getirmiştir. Bu durum Amerikan ekonomisinin hedef olmasına sebep olmuştur. Uluslararası kuruluşların Amerikan çıkarlarına hizmet etmesi ve önemli olması bu kuruluşların da hedef olmasına sebep olmuştur (William, 2004). Nitekim Dünya Ticaret Merkezi bu uluslararası kuruluşlardan bir tanesidir.

3-) Amerikan hükümetinin dünyayı yönlendirici rolü ve ekonomisinin görünür etkisi Amerikan vatandaşlığını ön plana çıkartmış ve bu da Amerikan vatandaşlarının hedef olmasına sebep olmuştur. Bin Ladin'in aşağıdaki ifadesi bu konuyu açıklamaktadır:

“Onların bizi öldürdüğü kadar bizlerde onları öldürmeliyiz ki arada ki terör dengesini oluşturalım. Bu saldırılar (11 Eylül saldırıları) Müslümanlarla Amerikalılar arasında terör dengesinin tarih boyunca eşitlenmeye en çok yaklaştığı andır. Onlar ne yapıyorsa biz de onu yapacağız, onlar durana kadar onların çocuklarını ve suçsuz insanlarını öldüreceğiz.” (Aktaran Laçiner, 2004)

Bu konuyla ilgili El Kaide'nin liderlerinden Zahavari'nin ifadesi de dikkat çekicidir:

“ABD ve İsrail önderliğindeki Hristiyan-Yahudi ittifakı İslam dünyasında faaliyet gösteren vatanseverleri kökten dinci etiketlemesiyle hedeflerine koymuştur. Bunlar sadece etiketleme yapmak suretiyle değil aynı zamanda Müslüman ülkelerdeki rejimleri de kendilerine karşı kışkırtmaktadırlar. Ellerindeki tüm güçleri, haberleşme sistemleri ve başta medya olmak üzere uluslararası organizasyonları da Müslümanları yenmek için kullanmaktadır. ABD-İsrail önderliğindeki ittifak tüm İslam dünyasındaki kan, gözyaşı adaletsizlik ve her türlü vahşetten sorumludur. Tüm bunların neticesinde bu ittifaka karşı amansız bir cihat farzdır ve bu cihat

düşmanın bulunduğu her yerde yapılmalıdır. Savaş düşmanın evine taşınmalıdır...” (Aktaran Laçiner, 2004)

Görüldüğü üzere El Kaide'nin vurgulamış olduğu noktalar Batı'nın kendilerini kökten dinci olarak etiketleyip hedef olarak göstermesi, rejimleri kışkırtması, IMF, DTÖ, BM gibi uluslararası kuruluşları kullanarak Müslüman ülkelerdeki geri kalmışlık ve adaletsizliğe sebep olması olarak belirtilmiştir. Ortadoğu'daki İslam coğrafyasının sorunlarını kendi söylemlerinin bir parçası haline getiren El Kaide örgütünün amaçladığı hedefleri 1996-1999 yılları arasında CIA'n Ladin'i takip için oluşturduğu birimin başında yer alan Michael Scheuer 'Emperial Hubris' kitabında bildirimlerinden hareketle El Kaide'nin hedeflerini özetlemektedir. Bunlar: ABD'nin İsrail desteğini durdurmak, ABD ve Batılı ülkelerin askeri güçlerini Arap Yarımadası'ndan çıkarmak, Batılı ordularını, Afganistan, Irak ve diğer İslam beldelerinden defetmek, ABD'nin, Müslümanları baskı altında tutan Çin, Rusya ve Hindistan'a desteğini sona erdirmek, ABD'nin Kuveyt, Suudi Arabistan, Mısır ve Ürdün gibi ülkelerde verdikleri desteği engellemek amaçlı muhatap bulmak zorlaştı. Ve bütün bunlar birleşti sorunlar iç içe girdi. Dünyanın, gittikçe sorunların daha kolay çözüleceği bir yer olması umut edilirken aksine daha problemlili bir hal aldı.

6. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK

20. yüzyılın son on yılında, Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu düzeni çökmüş, yerini Amerika Birleşik Devletleri'nin temsil ettiği tek süper güç ve bunun yanında Avrupa Birliği, Rusya, Çin ve Japonya gibi ana güç merkezlerinden oluşan yeni bir uluslararası yapı almıştır. Dünya'da yaşanan hızlı değişim ve yeniden yapılanma süreci, uluslararası sistemde, barış ve istikrar içinde, evrensel hedefler doğrultusunda ilerlenmesi için fırsat ve beklenti yaratırken, belirsizliklerden, yerel çatışmalardan, tarihsel, etnik ve ulusçu gerginliklerden, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması gibi nedenlerden kaynaklanan istikrarsızlıkları, yeni risk ve tehditleri de birlikte getirmekteydi (Yergin, 1993, s. 427). Soğuk Savaş döneminde ve ardından geçen on yılda, sorunlara taraf olan devletlerin anlaşmazlık noktalarını siyasi, askeri ve diplomatik platformlarda görüşerek bazen uluslararası hukuk sayesinde bazen de 'güç politikasını' izleyerek çözmeleri mümkün oluyordu. Büyük ya da küçük her devletin bir

başkente, askeri birliklere stratejik önem arz eden sivil ya da askeri tesislere sahip olması sebebiyle yöneticiler girişebilecekleri bir çatışma ortamında düşmanın hangi bölgelerine zarar verebileceklerini kestirebiliyorlardı. Bu bilgiler ışığında ülkeler birbirlerinin güçlü ve zayıf taraflarını tespit edip davranışlarını ona göre belirleyebiliyorlar ve ulusal çıkarlarını korumak için uygun stratejileri planlayabiliyorlardı. Uluslararası ilişkilerde bu durum bugün de aynen devam etmektedir (Kibaroglu, Aralık 2001, s. 32).

11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırısı, son derece çarpıcı bir şekilde ortaya çıktığı gibi, uluslararası ilişkiler bilimi artık sadece devletlerin birbiriyle olan sorunlarıyla değil, devletler ile devlet-dışı aktörlerden sayılmaları gereken terörist gruplar arasındaki çatışmaları da kapsamak, bunların nedenlerini anlamak ve açıklayıcı teorileri geliştirerek geleceğe yönelik ön görülerde bulunmak zorundadır (Kibaroglu, Aralık 2001, s. 33). Bu krizin ardındaki asıl gerçek Huntington'un birkaç yıl önce teorileştirdiği, 'Medeniyetler Çatışması' veya 'Kültürler Savaşı'nın ortaya koyduğu durum ile bağlantılı meydana gelebilecek risk ortamıdır. Bu oldukça kötümser senaryoya göre, özellikle İslam ve Batı dünyası arasındaki gittikçe artan kültür uyumsuzluklarının birbiriyle çatışması; vahim bir şekilde 21. yüzyıl arenasındaki savaşları belirleyecek ve düşmanların kim olacağına dair karar verecektir (Obiols, 2002). ABD kamuoyunun büyük bir kısmı ve aynı zamanda Avrupa'da belirli bir kesim bu yeni terörizmi İslam'ın ve hatta Arap dünyasının tümünden ziyade bunların içindeki azınlık bir fanatik azınlık ile özdeşleştirmektedir. Eğer aksi olsaydı bunun sonucunda gösterilebilecek reaksiyon çok büyük bir uluslararası kriz yaratabilirdi.

6.1. Avrupa Güvenlik Konsepti

Soğuk Savaş yılları boyunca güvenlik ve savunma alanlarında yetersiz kalan politikaları ile genellikle ABD yanlısı bir tutum sergileyen Avrupa Topluluğu 1990ların sonunda iki önemli

zirve ile St. Malo ve Köln Antlaşmalarını imzalamış ve “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası” (AGSP) oluşturmuştur. Bu şekilde küresel düzeyde tek birlik şeklinde hareket etme yolunda önemli bir adım atmıştır. Günümüzün karmaşık ve kırılğan dünya düzeni ile karşı karşıya kalan AB, giderek artan ölçüde anti terörizm faaliyetleri, çatışma önleme ve barışı koruma operasyonları ile ilgilenmektedir. AB, dünyanın belli başlı sorunlu bölgelerine barış gücü misyonları göndermektedir.

1992 yılında Maastrich Antlaşması ile ilan edilen Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturmakla güvenlik ve savunma alanlarında ilk adımlarını attıktan sonra AGSP de bunun ikinci ayağı olmuştur. “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası” (AGSP) ve 2007 Lizbon (Reform) Antlaşması ile kabul edilen “Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası” (OGSP) AB’nin bugünkü güvenlik konseptini belirlemiştir. AGSP, Soğuk Savaş döneminde ulus-devlet egemenliği ve devlet sınırlarının korunması gibi geleneksel yaklaşımların ötesinde, başta bölgesel çatışmalar, terörizm, devletlerin çöküşü olmak üzere “yeni tehditlerin” ortaya çıktığı bir ortamda oluşturulmuş ve geliştirilmiştir (Bailes, 2003). NATO’nun askeri alandaki savunma politikalarının yanı sıra buradaki yeni oluşuma birtakım sınırlı yetkiler verilmiştir. Lizbon Antlaşması ulusal güvenliği sağlamada devletleri bağımsız bırakmış, üye devletlerin hukukuna ve ulusal güvenliğine atıfta bulunmuştur (Union, 2007). Lizbon Antlaşması’na göre AGSP/OGSP, Birlik ODGP’nin tamamlayıcı bir parçasıdır; Birliğe sivil ve askeri varlıklardan oluşan “operasyonel” kapasite sağlanmaktadır. Dolayısıyla ODGP’ni belirleyen temel prensipler, AGSP’nin uyması gereken “hukuki çerçeveyi” çizmektedir. Anlaşma çerçevesinde bir AB dış politika güvenlik temsilcisi atanmış ve ülkelerin dışişleri bakanları ile bir araya gelerek ortak güvenlik politikaları belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak Lizbon Antlaşması’nda yer alan “karşılıklı dayanışma hükmü”, AB’nin “ortak güvenlik alanı” oluşturma iradesinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilse de, bu hüküm AB’ni savunma örgütüne dönüştürmemektedir. Kısacası, Brüksel bakımından AGSP, “ortak Avrupa güvenlik alanını oluşturan bir motor” niteliği taşımamaktadır.

6.2. Avrupa Birliği’nin Terörizme Yaklaşımı

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması ile başlayan birleşik bir Avrupa fikri Roma Antlaşması ve AET aracılığıyla bugünkü Avrupa Birliği fikrini oluşturmuştur. Bu birleşik Avrupa'nın güvenliği birincil kaygılarından biri olmayı sürdürmektedir. Öncelikle,

Avrupalıların güvenlik konusundaki yaklaşımlarını ve bunun içinde terörizm konusunun yerini iyi anlamak gerekiyor. Aslında iç veya dış kaynaklı olsun terörizm ve terörizmle mücadele, Avrupa topraklarında ve AB üyesi devletlerarasında yeni bir politika değildir (Boer, 2003). Ancak Avrupa’da yaşanan terör eylemlerini ülkeler kendi iç meseleleri olarak görmüşler ve terörist eylemlerle karşı karşıya gelseler de bu küresel bir boyuta taşınmamıştır. Bu nedenle AB 11 Eylül olayları meydana gelene kadar ciddi anlamda örgütsel, ortak bir politikadan yoksundur. Zaten uluslararası politika ve hukukta da görüş ayrılıkları ve değişen çıkarlar sebebiyle genel olarak tüm devletlerce kabul gören bir terörizm tanımının yapılamadığını önceki bölümlerde sıkça vurguladık. Bunun en somut örneği mikro düzeyde AB yapılanması içerisinde gözlemlenebilir.

Terörizmle mücadele Avrupa’da devletlerin ulusal egemenlik yetkisinde bir iç güvenlik konusu olarak kabul edilmiştir. AB üyesi devletler, güvenlik ve dış politika konularında ekonomi ve ticaret konularına oranla daha az esnek davranmış ve egemenliklerini korumak adına yetkilerini AT kurumları ile paylaşmaktan kaçınmışlardır. İç güvenlik alanında “devletin egemenlik yetkisi” terörizmle mücadele olmak üzere her daim ön planda yer almaktadır. Ancak Avrupa Savunma Topluluğu bu konuda tüm üye devletlerle bir uzlaşma sağlayamamış ve iç güvenlik alanlarında egemenlik fikrine sıcak bakmamışlardır. Terörizm sorunu ise ülkelerin bir iç sorunu olarak görüldüğünden dolayı, terörizme karşı politik yaklaşımlar ve mücadele stratejileri de ülkeden ülkeye farklılıklar göstermiştir. Oysa 19. yüzyılın sonlarında dahi Avrupa üzerindeki anarşist ve terörist aktiviteler yüzünden zamanın Avrupa devletleri arasında işbirlikleri oluşmuştur. Terörizmin AT/AB çatısında ele alınması bir takım aşamalardan geçmiştir ki terörizmin uluslararasılaşması, uluslararası alanda daha kolay hareket edebilmesi ve faaliyetlerini Avrupa toprakları üzerine taşıması bunun temel etkenlerden birisi olmuştur.

1960’lı yılların sonlarından itibaren ve 1970’li yıllarda da Avrupa Devletleri terörizmle karşı karşıya kalmışlar, ancak terörizm o yıllarda henüz ciddi tehdit oluşturan siyasi bir problem olarak görülmemiştir (Vercher). Avrupa’da bu dönem faaliyet gösteren terör örgütleri Almanya’da Baader-Meinhoff ve Kızıl Ordu Fraksiyonu (*Red Army Fraction*), Fransa’da Action Directe, ASALA, İtalya’da Red Brigades, İspanya’da ETA ve İngiltere’de IRA şeklinde sıralanabilir (Güzel, 2002). Avrupa Devletleri bu terör örgütlerinin eylemleriyle hukuk çerçevesi içerisinde polis gücüyle mücadele etmiş ve başarılı da olmuşlardır. Bu dönem edinilen güvenlik tecrübeleri ile terörle mücadelede ideolojik temelleri atılmıştır. Ayrıca,

güvenlik politikalarının pekiştirilmesine yönelik sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik olarak birtakım düzenlemeler yapılmıştır.

6.3. 11 Eylül Olayları Sonrası AB Güvenlik Politikası

11 Eylül 2001 tarihinde New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırılar ile dünya daha önce benzerini görmediği bir terör saldırısı ile karşı karşıya gelmiştir. Bu olay, küresel güç Amerika Birleşik Devletleri'ni derinden etkilediği gibi, uluslararası politikada da bir takım değişikliklere sebep olmuştur. Kendi topraklarında saldırıya maruz kalan ve saldırıların faili olarak Usame Bin Ladin ve örgütü El-Kaide'yi sorumlu tutan ABD yönetimi, küresel terörizmle mücadele etme adına önce Afganistan, sonrasında Irak'a karşı askeri hareket başlatmıştır (Anderson, 2002). 11 Eylül saldırıları, devletlerin güvenlik algılamalarını değiştirmekle beraber aynı zamanda dünya düzeni de artık bu tarihten itibaren yeni bir şekil almaya başlamıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası dünya genelinde terörizme bakış açısı da değişmiştir. Artık 20. yüzyıl uluslararası politikasına özgü olarak devletlerin elinden bir araç olmaktan çıkan bu tehlikeli silah, tüm insanlığı tehdit eder hale gelmiştir. Bundan sonra insanlığın ve çağdaş ortak değerlerinin karşısında ciddi tehdit olarak küresel veya uluslararası olarak nitelendirilen, küresel düzlemde hareket kabiliyetine sahip, sınırlarla bağımlı kalmayan, teknoloji, iletişim ve ulaşım alanındaki hızlı gelişmelerden yararlanan yeni bir terör çeşidi vardır.

11 Eylül saldırıları, küresel bir diğer güç olma yolunda ilerleyen Avrupa Birliği'nin de (AB) terörizme bakış açısını etkilemiştir. 11 Eylül öncesi, terörizmi ve terörle mücadeleyi diğer ciddi suçlarla beraber Europol'un çalışmaları içerisinde değerlendiren ve hem Avrupa Birliği'nin kurumsal boyutunda, hem de üye ülkelerinde İspanya, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Portekiz hariç anti terörizm düzenlemesi olmayan AB, bu olaydan hemen sonra terörizme karşı vizyon ve strateji arayışlarına girmiş ve küresel terörizmle mücadele açısından yeni politikalar geliştirmeye yönelik adımlar atmıştır. 21 Eylül 2001 tarihinde olağanüstü toplanan devlet ve hükümet başkanları Zirvesinde AB Avrupa Konseyi 'terörizm dünya ve Avrupa'ya karşı gerçek bir tehdittir ve terörizmle mücadele AB'nin öncelikli hedeflerinden birisi olacaktır' ifadesini kullanmıştır (Council, 2001). Ardından, polis ve adli işbirliğinin geliştirilmesinden, terörizmin finansal gücünün önlenmesine kadar psikiyolojik boyutu da içeren pek çok yeni düzenlemeyi gündeme getirmiştir. Radikal denilebilecek bu önlemler, daha az tartışma ve çabuk kabullerle uzlaşmaya varılarak kabul edilmiştir. Avrupa Komisyonu'nun 2004

yılında gerçekleştirdiği ankete göre Avrupalıların %82'si, terörizmi 'en yakın korkulan tehdit' olarak gördüğünü ifade etmiştir (Bal, 2004).

Bununla birlikte AB için temel sorunlardan birisi de uluslararası güvenliği gerilime sokan terörizm tehditine karşı ulus-üstü politikalar üretmeye çalışmasıdır. Amsterdam Antlaşması ile birlikte, AB vatandaşlarına 'bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı' oluşturmayı hedefleyen AB 11 Eylül'den sonra AB iç güvenlik tehdit algılamasında, terörizm başlı başına ele alınan bir konu olmuştur. Maastricht Antlaşması ile beraber ortaya çıkan üç sütunlu yapıda Üçüncü Sütun başlığı altında Adalet ve İçişleri alanında işbirliği çalışmaları Amsterdam Antlaşmasından sonra artarak devam etmiştir. 1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması 11 Eylülün ardından bu alanda geliştirilen politikalar ile genişletilmiştir (Peers, 2003).

6.4. AB İçerisindeki Faaliyetlere Genel Bir Bakış

Europol tarafından hazırlanan 2004 tarihli AB içindeki terörist faaliyetlerle ilgili rapora baktığımızda AB ülkelerinde uluslararası terörizmin tehdit olarak varlığını sürdürmesine rağmen diğer yandan iç terör hareketleri de, hem buldukları ülkenin güvenliğini hem de Birlik'in güvenliğini tehdit etmektedir.

Uluslararası terörizm niteliğindeki faaliyetleri ile El-Kaide terör örgütünün ve ona bağlı olan grupların Avrupa için önde gelen spesifik bir tehdit olduğu belirtilmektedir. Raporda belirtildiği üzere Madrid saldırıları ve ardından birçok üye devlette terörist hücrelerin bulunması El-Kaide'nin Avrupa üzerindeki varlığının ne olduğunu göstermektedir. Afganistan ve Irak savaşındaki tutumlarından dolayı Fransa, Almanya, İtalya, Polonya, İspanya ve İngiltere'nin El-Kaide için özel hedef niteliği taşıdığı bahsedilen raporda, genel olarak uluslararası terörizm ve El-Kaide'den bahsedilirken İslami terörist (Islamic terrorist) örgütü veya İslami tehdit (Islamic threat) olarak bahsedilmektedir. El-Kaide'nin bir terör örgütü olduğundan kuşku duymaya gerek yoktur. Ancak terörizmle mücadelede kapsamlı bir strateji geliştiren ve ölçülü davranan AB, bu konuda kasıtlı olmasa bile, yanlış bir tanımlama içerisine girmektedir.

Dünya üzerinde hiçbir semavi din terörü meşru görmez ve emretmez. Kabul etmek gerekir ki bazı Arap devletlerinde ve Müslüman ülkelerde yoğun terörist aktivitelere rastlanmaktadır. Ancak bu terörün sebebi bizzat din değil aksine, çoğunu Batı ülkelerinin

geçmişte desteklemiş olduğu baskıcı ve otoriter yönetimler, yoksulluk, geri kalmışlığın verdiği nefret duygusu, dini yanlış yorumlama (Vahhabilik gibi) ve eğitimsizliktir yatmaktadır ki, Batı medeniyetine duyulan bir nefret varsa bu yine aynı nedenlerden kaynaklanmaktadır. El-Kaide teröristlerinin Müslüman olması yönü ile İslam dininden kaynaklanan bir terörizm olduğuna dair tanımlama veya niteleme yapmak birçok yanlış anlamalara ve hatalara neden olacaktır. Özellikle terörizmle mücadele adına İslam dünyası ile ilişkiye geçmek isteyen AB'nin bu hedefi yine bu söylemi ile ters düşmektedir. Diğer yandan Avrupa içerisindeki terörde İspanya ve Fransa'da ayrılıkçı ETA örgütü faaliyetlerini sürdürmektedir.

Avrupa üzerinde birçok ülkede halen aktif olan birçok terörist örgüt bulunmaktadır. Bunun yanında dikkatlerin ise daha çok El-Kaide ve onunla bağlantılı gruplara odaklandığı da bir gerçektir. 1990'lar boyunca ABD, diğer önemli güç odağı olan ülkeleri Rusya, Çin, Hindistan ve d. tarafından dünyanın geri kalanına kendi tercihlerini dayatmakla suçlanmıştır. Bu endişeler Rusya ve Çin'i Haziran 2001'de ortak bir anlaşmaya götürmüştür. Geleneksel ABD müttefikleri bile gücün bu ülke içinde yoğunlaşmasından ve Washington'un tek taraflılığa soyunduğundan endişelenmişlerdir. En yakın müttefiklerini dahi rahatsız eden ABD'nin bu tutumu müttefiklerini bağımsız hareket etmeye zorlamıştır. Bu ülkelerin birçoğunun, ABD'nin varlığının istikrarlaştırıcı etkisini takdir etmesine rağmen Washington'un kendi emellerini diğerlerine dayatmaya çalışmasına ve kendi kuvvetlerini akılsızca kullanacağından korkmaktadırlar (Walt, 2006). Bu endişeler ikiz Kuleler yıkıldığında da yok olmamıştır. Eylül saldırılarından sonra ABD büyük ölçüde uluslararası bir sempati kazansa da, uluslararası destek kayıtsız şartsız değildi ve ABD'nin kilit müttefikleri onun reaksiyonun sınırlı bir ölçüde olmasını istiyorlardı. Müttefikler özellikle ABD'nin bunu Irak'a saldırı fırsatı olarak görmesinden endişeleniyordu ve AB içindeki bir grup hükümet başı, ABD'nin reaksiyonunun 'makul ölçüler içinde kalmasın' ifade etmişlerdi. NATO Anlaşmasının 5. maddesine göre karar çıkması yani 11 Eylül saldırılarının NATO üyelerine yapılmış sayılması ile ABD'nin harekete geçmeden önce müttefiklerine danışması şeklindeki bir Avrupa direnci yürütülmüştür (Walt, 2006, s. 87)

ABD'nin dış politikadaki temel hedefi olan uluslararası terörü ortadan kaldırma sürecinde başvuracağı eylemleri askeri ve politik eylemler başlıkları altında toplayabiliriz. Washington, askeri operasyonlar ile terör örgütlerinin askeri altyapıları imha edilip önder kadroları dağılmaya zorlanırken esas önlemler demetini politik platformda oluşturacaktır. Esasen ABD Savunma Bakanı teröre karşı yürütülecek olan savaşı büyük muharebelerin olmadığı ama bunun yerine sürekli baskın politikalar ile Sovyet sisteminin içten çökertmeyi

amaçlayan Soğuk Savaşa benzeterek, önümüzdeki dönemde politik eylemlerin ön plana çıkacağına işaretini vermiştir. Politik önlemler çerçevesinde teröre destek veren ülkelerin desteği kesilmeye çalışılacak ama daha da önemlisi terörün iç dinamiklerini ortadan kaldırmaya adımlar atılacaktır. ABD kendisine de vuran terörü üreten sorunları ortadan kaldırmaya yönelecektir (Ümit, Kasım 2001, s. 7-8).

6.3. 11 Eylül Terörist Saldırıları ve Küresel Terörizmin Yayılması

20. yüzyılın sonunda Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile birlikte Soğuk Savaş'ın iki kutuplu dünya düzeni çökmüş ve yerini Amerika Birleşik Devletlerinin süper güç olduğu düzene bırakmıştır. Yaşanan bu değişim, çatışmalar, etnik ulusal gerginlikler ve terör eylemlerini de beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş ve sonrasında geçen on yıllık dönemde yaşanan siyasi meseleler askeri veya diplomatik yollarla çözülmeye çalışılmış ancak terör meselesi gittikçe büyüyen ve devletlerin başa çıkmakta zorlandıkları ciddi siyasi tehdit unsuru olarak varlığını sürdürmektedir. Uluslararası ilişkilerde yaşanan gelişmeler ile birlikte yaşanan siyasi durumlar farklı politikalar üretilerek çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak 11 Eylül 2001 yılında Amerika'da Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yönelik yapılmış olan terörist saldırılarının ardından terör konusu çok daha çarpıcı bir boyut kazanmış ve devletlerim en önemli güvenlik sorunu olarak dünya merkezine oturmuştur. ABD'ye yönelik yapılan bu saldırılar göstermiştir ki devletler artık yalnızca kendi aralarında değil, aynı zamanda devlet dışı aktörlerle de ciddi boyutta mücadele etmek zorundadırlar. Bunun için de terör örgütlerini anlamak, kapsayıcı teoriler üretmek ve en önemlisi geleceğe dönük birtakım öngörülerde bulunmak zorunda kaldıklarını anlamışlardır.

Peki 11 Eylül terör saldırılarının terörü uluslararası hale getirmesinin en büyük sebebi nedir ve büyüyen tehlike nasıl bu kadar başa çıkılmaz hale gelmiştir? Öncelikle söylemek gerekir ki terör konusuyla alakalı yaşanan problemlerin en başında "terör" e bakış açısı gelmektedir. Nitekim eylemleri gerçekleştiren grup kendisini "özgürlük savaşçısı" diye adlandırırken, devletler hukukunda bu grup "terör örgütü"dür. Dolayısıyla bu durum terörün tanımlaması ile alakalı en başından tartışmaya açık bir durum yaratır ve devletlerin karşısında muhattap alacağı bir yapı olmadığı için yapılan saldırıları diplomasi yerine silahlanma ile mücadelesine devam etmektedir. 11 Eylül 2001 yılında New York'taki İkiz kuleler'e ve Washington'da bulunan Pentagon'a saldırılar gerçekleşmesi Bush yönetimini çok zor duruma

sokmuştur. Öyle ki halk kendi güvenliğini ilk defa bu kadar tehdiye açık hissetmiştir. Dünyanın en büyük terör saldırısı olarak tarihe geçen saldırıların ardından Başkan George Bush kamuoyuna yaptığı basın açıklamasında Al Kaide lideri Usame Bin Laden'in meydana gelen terör saldırılarına katkısı olduğunu belirtmiş ve Ocak 2002 Kongresin'de yaptığı konuşmasında her ulusu ABD ile birlikte terörizme karşı savaşmaya çağırmıştır (Press, 2001). Buna göre Bush tüm ülkelerde demokrasi ve özgürlükleri sağlayacak, karşılığında da bölgedeki devletlerden terörle mücadele konusunda destek bekleyecektir (Times, 2001).

Başkan George W. Bush terörle mücadele kapsamında kendinden önceki Bill Clinton dönemine eleştiriler getirmiş ve ABD nin askeri gücünün tüm dünyada yeterince ortaya konulmadığından bahsetmiştir. Bush konuşmasında Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ne istinaden "Bush Doktrini" adı altında Ortadoğu ülkelerine barış, demokrasi ve özgürlük getireceğinin altını çizmiştir (State, 2001). Bush doktrini bir yandan ABD'nin yeni ulusal güvenlik stratejisini ortaya koyarken diğer yandan ise ABD'nin teröristlere ve terörizme destek olan devletlere karşı askeri müdahalede bulunacağını kapsamaktadır (Spencer, 2002).

11 Eylül terör eylemleri dünya çapında bir kırılma noktası olmuştur. Bu tarihe kadar daha küçük çapta ve belli bir bölgede saldırılar gerçekleşirken, 11 Eylül saldırıları artık bu eylemlerin uluslararası boyuta ulaştığını ortaya koymuştur (Hoffman, "Terörizm i borba snim posle 11 Sentyabrya", 2007). Buradan hareketle devletler ulusal güvenlik stratejilerini yeniden düzenlemeye başlamış ve sınırları ötesinde işbirliği yapmaya zorlanmışlardır (Taşdemir, 2005). Eylemleri gerçekleştirenler açısından bakıldığında da teröristlerin bundan önceki dönemdeki eylemleri toplumun dikkatini çekmeye yönelikken, bundan sonra daha geniş alanda ve daha fazla zarara sebep verecek şekilde yapmalarıdır.

ABD'de yapılan bu hazırlıksız saldırının ardından terörizm ile ilgili kavramlar değişmiş, bugün de üzerinde çok tartışılan "Küresel Terörizm" kavramı ortaya konulmuştur. 11 Eylül'den yola çıkarak bir takım tanımlamalar yapmak gerekirse ABD, Batı'nın hegemonyasını temsil eden bir taraf ve karşısında sömürülen Doğu halklarının harekete geçmesi gibi düşünülebilir. Doğu medeniyetlerinin yok olmaya karşı kültürel olarak aralarındaki bölünme böyle bir tepkime ile sonuçlanmıştır. Nitekim Afgan lider Bin Laden'in öne sürdüğü unsurlar daha çok İslam ülkelerinin uzun zamandan beri sömürülmeleri, Ortadoğu'daki petrolün Avrupalı devletlerce kullanılması, Irak'a yapılan müdahaleler, İsrail'e BM'de verilen destek, otoriter rejimlerin bölgede varlığını sürdürmesi ve daha pek çok benzer sebepler şeklinde özetlenebilir.

11 Eylül saldırılarının üzerinden 16 yıl geçti ancak bugün terör tüm dünyada isim değiştirerek yayılmaya devam ediyor. Şüphesiz alınacak önlemler bu saldırı eylemlerinin arka planlarını iyice anlamak ve o doğrultuda politikalar yapmak olacaktır. Küreselleşme ile artan karşılıklı bağımlılık aynı zamanda devlet dışı aktörlerin de güçlerini arttırarak eylemler yapmalarına neden olmaktadır. Çağın değişen koşullarına ayak uydurularak hazırlanacak olan güvenlik stratejileri ve çok taraflı diplomasi ile ülkeler arası işbirliği terörizm ile mücadele kilit rol oynamaktadır.

6.6. 11 Eylül Sonrası Ortak Dış Güvenlik ve Politikası ve Terörizmle Mücadele

Avrupa Birliği'nin 11 Eylül'e olan yaklaşımı ABD'den farklılık gösterir. Günümüzün en önemli güvenlik problemi olan terörizme olan yaklaşım alınan tedbirler ile aşılmaya çalışılmaktadır. Terörizmin artık sadece belli bir bölgede değil tüm dünyada ve her an büyük şiddetle gerçekleşebileceğini farkederek Avrupalı devletler terör örgütlerine bölgede destek veren politikalarında değişikliğe gitmek durumu hissetmişlerdir. Çünkü eğer ABD gibi dünyanın en güçlü ülkesi vurulabiliyorsa demek ki Avrupa da kolaylıkla vurulabilirdi. Böyle Avrupa entegrasyonu daha da hız kazandı (Hoffman, Is Europe Soft on Terrorism?, 1999). Bunun sebepleri başında tabiki her tehlikenin yakınlaştırıcı etkisini söyleyebiliriz. Kendisini tehdit altında hisseden ve baş edilemez bir tehditle karşı karşıya kalan devletler arasında dayanışmanın daha da arttığını görmekteyiz. AB çapında polis ve adli yetkiler güçlendirilmiştir. Bir diğer önemli nokta, dış politika konuları ile ilgili alınacak kararların acil olarak uygulamaya konulmasını gerektirmiştir. Son olarak ise, Avrupa'da oluşan kaygının Balkanlarda tekrar oluşabilecek bir çatışmaya yol açabileceğidir. Bu anlamda da entegrasyon her türlü güvenlik tehdidinde en iyi cevaptır. 11 Eylül saldırılarının ardından Avrupa Birliği Amerika'nın yanında olduğunu açıklamış ve siyasi desteğini sürdürmüştür. Hatta 12 Eylülde hemen bir açıklama yapan AB terörist saldırıları kınayarak bu saldırıların bütün insanlığa yapıldığını söylemiştir. Özellikle finansal olarak terörizmle mücadelede ABD'ye destek olacağını belirterek yakın ilişkilerde kalacağını vurgulamıştır.

Avrupa Birliği'nin terörle mücadele kapsamında izlemiş olduğu politikaya geçmeden temel güvenlik stratejisine değinmekte fayda var. Bildiğimiz gibi Avrupa Birliği'nin Maastricht Anlaşması ile belirlemiş olduğu üç ana sütundan bir tanesini Güvenlik ve Savunma oluşturmaktadır. Güvenlikle ilgili her türlü oluşabilecek tehlike de bu sütun

altında belirlenmiş kurallara göre hareket edilmesi öngörülmüştür. AB'nin terörle mücadele konusunda da bu sütuna yetki verdiğini görmekteyiz. 12-13 Aralık 2003 tarihlerinde "Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politika" sütunu altında "A Secure Europe in a Better World", "Daha Güvenli bir Dünyada Avrupa" ile güvenlik politikasını oluşturduğunu görmekteyiz. İlk defa burada Avrupa Güvenlik endişeleri ortaya atılmış ve politikalar geliştirilmeye çalışılmıştır (Solana, 2003). Bir diğer husus da son yıllarda artan radikalleşme ile ilgili yayınlanan "EU-Counterterrorism Strategy" AB-terörle mücadele Stratejisi önemli yer tutmaktadır. Bu çok kapsamlı bir bildiri olup, radikalleşme, Avrupa'nın terörle mücadele politikası, genç ve kadın radikalleşme konularını içerir. Özellikle IŞİD terör örgütü ile beraber bu rapor önem kazanmış Haziran 2014 yılından itibaren özellikle üye ülkeler arası serbest dolaşım ve güvenlik konuları ile ilgili güvenlik önlemlerin neler olması gerektiği ile ilgili konular ön plana çıkmıştır (Pierini, 2015).

Terörizmle mücadele 11 Eylül sonrası süreçte Avrupa Birliği iç güvenlik alanının en önemli hedefi olurken aynı zamanda AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının (ODGP) da bir parçası olmuştur. Bu düzenleme ile birlikte AB'nin dış ve güvenlik politikasının temel rolü, barışın korunması, uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi, uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve pekiştirilmesidir. Terörle mücadelede saldırılara karşı güvenlik önlemlerinin alınması, vatandaşların korunması gibi tedbirler ön planda tutulmuştur.

Bunun yanı sıra AGSP politikasını açıklayacak belge Avrupa Güvenlik Stratejisi'dir. AB'nin küresel güvenliği sağlamada sorumluluğunu bu belge ifade eder. Belgede Avrupa güvenliğini sağlamak içinse üç hedef belirlenmiştir. Birincisi tehdidi belirleme ve cevap vermedir. İkincisi AB, kendi güvenliğini çevresindeki ülkelerin güvenliğinin sağlanmasında görmektedir. Üçüncü hedef ise uluslararası sistemin düzenli işlemesidir. AB sorunlara küresel bakmakta, dolayısıyla çözümler içinde küresel çerçevede politikalar belirlenmesinden yanadır. Belge bir yönü ile de geleneksel savunma konseptinin şu an ki dünya düzeninde geçerli olamayacağını belirtmektedir.

7. 20. YÜZYIL KÜRESEL TERÖR DÖNEMİ ve IŞİD

7.1.İŞİD Terör Örgütünün Tarihi Arka Planı

Bugün Ortadoğu'da yaşanan siyasi istikrarsızlık ve toprak kayıpları sonucunda "Islamic State" "İslami Devlet", ISIS (Islamic State of Iraq and Syria), "Irak Suriye İslam Devleti", ISIL (Islamic State of wa-Sham or Levant), Şam Levant İslami Devleti ya da Arapça adıyla "DAESH" terör örgütü yani İŞİD, şimdiye kadar var olan tüm terör örgütlerinin ve 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren Al Qaeda – El-Kaide'nin de ötesine geçerek global cihat liderliği yapar hale gelmiştir. Bugün halihazırda İŞİD'in Irak ve Suriye'de elinde tuttuğu bölgede yaşayan insan sayısı altı milyon ile dokuz milyon arasında değişmektedir. Buna ek olarak, Irak ve Suriye'deki yerel ve yabancı göçlerden oluşan bir orduya sahiptir.

2013 ve 2014 yılları İŞİD için kırılma dönemi olmuştur. Örgüt bu dönem bölgesel ve küresel güçlere tehdit oluşturacak şekilde güçlenmiş ve Irak'ta ilk defa yıldırım savaşı (blitzkrieg) ile kendisini göstermiştir. Haziran 2014 yılında nüfusu iki milyona sahip olan Irak'ın Musul şehrini ele geçirmiştir. O dönem Başkan Obama İŞİD'in gerçekleştirmiş olduğu bu eylemleri ciddiye almamış ve acil müdahale gerektiren bir tehdit unsuru olarak görmemiştir. Ancak ne zaman ki örgüt, eylemlerini peş peşe ve küresel ölçekte yapmaya başlamış işte o zaman İŞİD tehlikesi giderek daha çok konuşulmaya başlanmıştır. Ortadoğuda iki süper güç olan Amerika ve Rusya 2015 sonuna kadar tehlikeleri kontrol altında tutabilmiş ancak Kasım 2015'ten itibaren önce Mısır Sharm al-Sheikh Havalanında Rus jetine bomba atılması sonucu 224 yolcunun ölmesi, ardından Beyrut Lübnan'da iki canlı intihar bombacısının kaçırılması ve peşinden Paris'te meydana gelen büyük saldırı ve ABD'nin California eyaletinde meydana gelen saldırıda dört kişinin ölmesi ve yirmi kişinin yaralanması örgütü bir anda ciddi muhattap kılmıştır. İŞİD terör örgütü bugün dünyada benzersiz şekilde cihatçılıkta yeni bir aşamayı, yeni bir dalgayı temsil ediyor. İŞİD'in inanılmaz hızlı yükselişine karşılık, kendisini "cihatçı" ya da "Selefi-cihatçı" olarak tanımlayan El-Kaide'nin eylemleri çok daha ufak çapta kalmıştır. Kısaca bir kıyaslama yapmak gerekirse, öncelikle El-Kaide'nin sahip olduğu militan sayısı üç binden azdır ve kendisine ait bir toprak alanı yoktur. Bununla birlikte, devletsiz ve sınırsız bir şekilde 1990 ların sonunda ortaya çıkmış bir sosyal hareketlenmedir. Öte yandan İŞİD'in başındaki Ebubekir al-Bağdadi kendisini yeni halife olarak ilan etmiş, böylece El-Kaide'ye de meydana okuyarak bölgede de facto devlet olarak kendisini tanımlamıştır.

İŞİD'in Irak Savaşı sonrası kargaşadan yararlanarak gelişmeye başlaması, Arap Baharı sonrası Suriye'de güçlenmesi ve nihai olarak bölgedeki liderliği El-Kaide'nin elinden

alması şeklinde gerçekleşmiştir. IŞİD içerisindeki Sünni militanların amaçları bir halife bulmak ve “İslam toprakları”nı Şii ve diğer azınlık gruplardan temizlemektir. Böylece IŞİD, El-Kaide’nin tersine Batı’dan önce kendi topraklarındaki Şii’lere yönelmiştir. Ama taktiksel olarak IŞİD, Ortadoğu’nun ötesinde Avrupa’da muazzam saldırılar gerçekleştirmeyi planlamıştır. Böylece örgüt yalnızca “yakın düşmanı” değil, aynı zamanda “uzak düşman”ı da hedef almıştır (Gerges, 2016). Bugün bütün kamuoyu IŞİD’i Suriye Savaşı ile tanımıştır. Ancak örgütün varlığı görüldüğü gibi Irak Savaşı’na dayanmaktadır.

Buradaki bölümde, son yıllarda fenomen haline gelen IŞİD’in ne gibi bir arka plana sahip olduğu, bölgede uzun yıllar süren diktatörlük rejimlerini, fakirliği, mezhep savaşlarını, dış güçlerin ülkelerin siyasetine müdahalesi sonucu ortaya çıkan IŞİD terör örgütünü inceleyeceğiz ve ortaya çıkan sebeplerin aynı zamanda terörü bitirmek için de ipucu sağladığına değineceğiz. Bugün dünyadaki en önemli çatışma olan IŞİD’i ve Arap dünyasındaki siyasi ve sosyal karışıklığın sebeplerini anlamaya çalışacağız.

7.2. Al-Zerkavi’nin Cihat Anlayışı

Birinci Körfez Savaşı’nın ardından Irak’taki genel duruma baktığımızda Irak’taki nüfusun 20%’si Sünni Araplar’dan, %65’i ise Şii Araplar’dan oluşmaktaydı. Sünni Kürtler %17’lik dilimi oluştururken, geri kalan nüfus ise Hristiyan, Yezidi, Suriyeli ve Türkmenler’den oluşmaktaydı. Saddam ve ABD’nin Bağdat’taki demokratik bir devlet kurma hayaline en büyük tehdit cihat veya Baasçılar gibi gözükürken, aslında Sünnilerden oluşan bir grubun yaşadıkları bölgeyi ele geçirme istekleriydi (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015). ABD’nin kafasındaki plan bölgeyi Şii’lere vermek iken El-Kaide bölgeye girdi. Ancak cihatçıların kafasındaki plan daha farklıydı. Zerkavi’nin Irak’ta gerçekleştirdiği iki tane olay gerçekleşmiştir. Birincisi, Ürdün Başkonsolosluğuna saldırması, diğeri ise yirmi gün sonra BM’nin Bağdat’taki ana merkez binasına saldırması olmuştur. Bu saldırıları da Baasçılardan yardım alarak gerçekleştirmiştir.

Örgütün kurucusu Ebu Musab El Zerkavi Afganistan’da Bin Ladin’in kampına katılmış ve daha sonraları Irak El-Kaidesi veya IŞİD adını alacak örgütün temel öğretilerini burada öğrenmeye başlamıştır. Ürdün’lü bir aşiretin oğlu olan Zerkavi Afganistan’da işgalcilere karşı cihat eylemlerini öğrenmeye girişmiştir (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015). Dini

kaynakları referans alan ve eylemlerini bu yönde meşrulaştıran IŞİD örgütünün temellerini bu şekilde atmıştır. İlk kurduğu örgüt Afganistan'da 2000 yılında "Tevhid ve Cihad Örgütü" dür. Bu örgüt Ortadoğu'da pek çok farklı ülkeden Suriye'li, Ürdün'lü, Filistin'li militan içermektedir.

2003-2005 yılları arasında Zerkavi'nin terör eylemleri henüz çok az bir bölgede gerçekleşmiştir. Gerçekleştirdiği terör eylemlerini %42'si canlı intihar bomba eylemleridir. Al-Zerkavi'nin burada ilginç olan mantığı Sünniler ile Şiiiler arasında olası bir çatışmayı engellemek istemesidir (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015). Burada önemli olan bölgedeki Sünnileri uyandırmak ve harekete geçirmektir. Suriye'deki ve Irak'taki Sünnileri bu propagandayı kullanarak yanına çekmeye çalışmıştır. İnsan Hakları Gözlemcisi raporuna göre 2014 yılında Irak'ta öldürülen Şii sayısı 770'tir. Pek çok sayıda Şii soyguna uğramış ve işkenceye maruz kalmıştır.

El-Zerkavi'nin terör eylemleri anlayışında özellikle dikkat çeken nokta, Zerkavi'ni medyayı çok sevmesi ve her eyleminde bunu kullanmasıdır. Tam tipik bir terör eylemi örgütünün amacına ulaşmak için istediği bu yöntem IŞİD'in eylemlerini sunuş şeklinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, IŞİD'in kurbanlarından ABD askerlerine turuncu mahkum üniforması giydirilerek katledilmeleri (Berg videosu), ya da Ürdünlü savaşçının IŞİD kafesinin içinde canlı yakılması gibi son derece showa dönüşmüş şiddet eylemleri bunlar arasındadır. 2004 yılında "Voice of Jihad"(*Cihatın Sesi*) adlı dergide bu eylemlerinde gururla bahsederek kendisinden "Sheikh of the Slaughterers" (*Katillerin Şeyhi*) adlı ifadeyi kullanmıştır. El-Zerkavi'nin gösteriş yapmasına yönelik olarak medyayı etkin şekilde kullanması zaman içerisinde çok gelişme göstermiş ilerde ele alacağımız gibi kendi kanalını kurmuş ve internette pek çok hesap açmıştır. El-Zerkavi'nin Ortadoğu'ya yönelik şöyle bir benzetmesi vardır. Roma'nın ve İslam'ın askerleri Ortadoğu'da çarpışacaktır ve İslam galip gelecektir. Diğer bir deyişle Persler ile Sünniler arasındaki savaş bölgenin kaderini belirleyecektir. IŞİD'in aylık dergisi "Dabiq" her ay Zerkavi'nin bir sözü ile açılır: "Ateş, Irak'ta çakıldı ve Allah'ın izniyle Dabiq'taki Haçlı askerlerinin hepsini yakarak devam edecek" (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015). Irak'ın devlet olma varlığını kabul etmeyen El-Zerkavi, 1. Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu'da İngiliz ve Fransız emperyal güçler tarafından çizilen Sykes-Picot Antlaşmasını kabul etmediğini ve Irak'ta yaşanan olayların sadece başlangıç olduğunu, asıl sonucun Suriye'de belirleneceğini de ekler (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015).

7.3. Irak Savaşı ve IŞİD'in Canlanmasına Yol Açan Süreç

IŞİD'in ortaya çıkmasına zemin hazırlayan başlangıç noktası olarak 2003 yılındaki Irak Savaşı olmuştur. IŞİD'in buradaki kargaşada yararlanarak gelişmeye başlaması, Arap Baharı sonrası Suriye'de güçlenmesi ve nihai olarak bölgedeki liderliği El-Kaide'nin elinden alması şeklinde gerçekleşmiştir. IŞİD içerisindeki Sünni militanların amaçları bir halife bulmak ve "İslam toprakları"nı Şii ve diğer azınlık gruplardan temizlemektir. Böylece IŞİD, El-Kaide'nin tersine Batı'dan önce kendi topraklarındaki Şii'lere yönelmiştir. Ama taktiksel olarak IŞİD, Ortadoğu'nun ötesinde Avrupa'da muazzam saldırılar gerçekleştirmeyi planlamıştır. Böylece örgüt yalnızca "yakın düşmanı" değil, aynı zamanda "uzak düşman"ı da hedef almıştır (Gerges, 2016). Bugün bütün kamuoyu IŞİD'i Suriye Savaşı ile tanımıştır. Ancak örgütün varlığı görüldüğü gibi Irak Savaşı'na dayanmaktadır. Burada Sovyetler'in İkinci Dünya Savaşı sırasında Afganistan'ı işgaline de değinmek gerekiyor. Örgütün kurucusu Ebu Musab El-Zerkavi'dir. El Zerkavi Afganistan'da Bin Ladin'in kampına katılmış ve daha sonraları Irak El-Kaidesi veya IŞİD adını alacak örgütün temel öğretilerini burada öğrenmeye başlamıştır. Ürdün'lü bir aşiretin oğlu olan Zerkavi Afganistan'da işgalcilere karşı cihat eylemlerini öğrenmeye girişmiştir (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015). Dini kaynakları referans alan ve eylemlerini bu yönde meşrulaştıran IŞİD örgütünün temellerini bu şekilde atmıştır. İlk kurduğu örgüt Afganistan'da 2000 yılında "Tevhid ve Cihad Örgütü"dür. Bu örgüt Ortadoğu'da pek çok farklı ülkeden Suriye'li, Ürdün'lü, Filistin'li militan içermektedir. Buradaki bölümde, son yıllarda fenomen haline gelen IŞİD'in ne gibi tarihsel süreçlerden etkilendiğini, bölgede uzun yıllar süren diktatörlük rejimlerini, fakirliği, mezhep savaşlarını, dış güçlerin ülkelerin siyasetine müdahalesi sonucu ortaya çıkan IŞİD terör örgütünü inceleyeceğiz ve en önemlisi burada ortaya çıkan sebeplerin aynı zamanda terörü bitirmek için de ipucu sağladığına değineceğiz. Bugün dünyadaki en önemli çatışma olan IŞİD 'i ve Arap dünyasındaki siyasi ve sosyal karışıklığın sebeplerini anlamaya çalışacağız.

Suriye'de iç savaş devam ederken, IŞİD ve lideri Ebu Bekir Bağdadi Irak'ta 2011 yılında oluşan boşlukta varlıklarını devam ettirmekteydi. IŞİD'in başarılı olmasında önemli bir etken her zaman bölgenin koşullarına uyum sağlayabilmesidir. Diğer terör örgütlerinden farklı olarak izlediği stratejisinin bu olduğunu söyleyebiliriz. Irak'ta Musul tıpkı Rakka gibi IŞİD'in en etkili olduğu bölge haline gelmiştir. Musul'un sahip olduğu zengin petrol kaynağı bölgede IŞİD'e finansman sağlamaktadır. Böylece IŞİD hem Suriye hem de Kuzey Irak'ta etki alanını

genişleterek iyice güçlenmiştir (Yavuz, 2014). IŞİD'in Musul'u işgali Türkiye açısından da kriz yaratmıştır. Musul'u işgal etmek ile birlikte Türk Başkonsolosluğunda 49 Türk rehlin alınmıştır.

IŞİD'in bu kadar güçlenmesine karşılık bölgedeki Şii liderler de IŞİD'e karşı savaş açmışlardır. Aslında bu durum propaganda yapmak isteyen IŞİD için elverişli bir durumdur. Bölgede gerçekleştirdikleri eylemleri Şii'lere karşı yaptıklarını söylemektedirler. Ancak Irak'takine benzer şekilde Suriye'de de çok acımasızca kanlı saldırılarını sürdürmüşlerdir. Bölgede Şii mezhebine bağlı insanları tek tek kurşuna dizmeye başlamışlardır. Bunlara ek olarak, sadece Şii değil Yezidi mezhebine mensup insanları da katletmişlerdir. Bu saldırılarını Yezid'ilerin şeytana taptıklarını söyleyerek meşrulaştırma yoluna gitmişlerdir, böylece bölgedeki halka genel olarak değil şeytana tapan bir kısmı cezalandırdıklarını iddia etme yoluna gitmektedirler. Özellikle Irak'ın Şengal bölgesindeki insanlar acımasızca öldürülmüştür. Erkekleri öldürürken, kadınları da cariye olarak militanlarına satmaya başlamışlardır. Bölgede yaşanan bu insanlık dramı tüm dünyanın dikkatini çekmiştir ancak tipik bir örgüt özelliği olarak zaten istediğini IŞİD eylemlerini yapmaya devam etmiş, hatta videoya alarak internette yayınlamaya devam etmiştir. Böylece Haziran 2014 yılında bölgede hem Irak hem Suriye çok güçlenmiş bir IŞİD görmekteyiz. İşgal ettiği bölgede bakarak şöyle bir çıkarım yapmak mümkündür: Irak'ın Batısı ile Suriye'nin Doğusu'nda bir devlet kurmak. Bu amaca yönelik maddi ve manevi her türlü imkanını kullanarak özellikle Irak'ta taarruza geçmiştir. İslam Devleti kurma hevesinin özellikle Irak'ı işgali ile yeterli güce sahip olmasıyla güçlendiğini söyleyebiliriz. Bunun için yeterli maddi güce de sahiptir. Sadece Musul'da ele geçirilen silahların ve paraların toplamı 1.5 milyar dolar civarındadır. Bunlara ek olarak Irak'ta Saddam'ın kızı dahi IŞİD'e maddi yardımda bulunmaya başlamıştır. Ayrıca Irak'ta da tıpkı Suriyedeki gibi hapishanelere saldırmış ve kendisine militanlar toplamıştır.

Yaşanan işgalin ardından 2014 yılında IŞİD lideri Ebu Bekir El Bağdadi bölgede İslam Devleti kurulduğunu açıklamışlardır. Böylece İslam dinine mensup pek çok farklı bölgeden müminleri kendilerine çekmeye çalışmışlardır. Nijerya'daki Boko Haram örgütüne yakın açıklamalar yapması bunu açıklar niteliktedir. İslam Devleti'nin ilanından sonra dünya kamuoyunda pek çok haberler çıkmaya başlamıştır. Popüleritesinin artması ile birlikte Ebu bekir El Bağdadi kendisini halife olarak kabul edilmesi ve ona bağlı insan sayısının artması yönünde çalışmalar yürütmüştür. Ebu Bekir El Bağdadi Cuma namazında kendisini gösteren bir video ile kendisini göstermiş ve Cuma günü camilerde verilen hutbelerde cihattan bahsederek tüm Müslümanlara İslam safında birleşme çağrısında bulunmuştur (Zelin, 2014).

7.3.1. Baasçılar ve IŞİD Cihatçıları: Kim Kime Dönüştü?

Ebubekir Bagdadi 2011 El Kaide lideri Bin Laden'in ölümünden sonra El-Kaide'ye yazdığı mektupta yanında olduklarını yazmış ve ardından pek çok saldırılar düzenlemiştir. IŞİD'in bu dönemki faaliyetlerinin bölgede Irak ve ABD'ye karşı savaşabiliyor olması ve hasar olsa da çok çabuk toparlanabiliyor olması şaşırtıcıdır. IŞİD'in bu dönem Iraklaşması kaçınılmazdı, çünkü Suriye'den Irak'a gelen kanallar kapanmıştı ve örgüte insan toplayamıyorlardı. Böylece, örgüt yabancı katılımcılardan Irak'ta bulunan yandaşlara yöneldi. Zerkavi ve Bağdadi aynı jenerasyonlardı ancak Bagdadi Irak'ta daha fazla etkin olmak istediğini açıkladı ve Irak El Kaidesinden böylece ayrıldı. Ancak hem Irak hem de genel Arap dünyasındaki Şii düşmanlığından sapmamıştır. Bir de Bagdadi'nin Irak'ta şöyle bir avantajı olmuştur: Saddam Hüseyin döneminden kalan Baasçı asker ve polisleri yanına çekerek mafya tarzı bir yapılanma ile her şeyi kontrol edebilmiştir. Bu sayede de Musul ve Rakka'yı ele geçirebilmiştir. Ancak Baasçılar ve IŞİD cihatçıları arasındaki bu işbirliği uzun sürmemiştir. Haziran 2014'te iki taraf arasında taktiksel işbirliği, ideolojik sebeplerden ve güç mücadelesinden ötürü çatışmaya dönüşmüştür. Bagdadi'nin kendisinden üstün güç istememesi ve bu nedenle de Baasçılar'dan kendisini halife olarak görmelerini istemesi iki taraf arasındaki işbirliğini sona erdirmiştir.

7.5. Arap Baharı'nın Suistimal Edilmesi 2011 yılının başında Ortadoğu'da pek çok ülkedeki vatandaşlar Tunus, Mısır, Libya, Yemen vs adeta domino etkisi gibi sokaklara dökülmüş ve özgürlük, sosyal adalet ve daha itibarlı bir yaşam için hükümetleri protestolara başlamışlardır. Selefi cihatçıları ve İslamcılar bu halk ayaklanmaları üzerinde pek etkili olmamışlardır ancak bu yaşanan olayların yararlanmasını iyi bilmişlerdir. Etnik ve dini olarak çeşitli ülkeler Suriye ve Irak gibi herhangi bir kimlik üzerinden yaşana çatışmalarda çok zayıf noktalardı. O nedenle Arap Baharı'nın yoldan çıkması Selefi cihatçıları ve IŞİD için kendi açılarından şans olmuştur.

7.4. Suriye İç Savaşı IŞİD'i Nasıl Güçlendirdi?

2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı bilindiği gibi bölgede adeta domino etkisi yaratmış, Mısır'da Hüsnü Mübarek'in devrilmesi ve peşinden Bahreyn, Libya, Fas'ı etkilemiş hatta Kaddafi'nin ölmesine neden olmuştur. Halk hareketlerinin büyük devrimlere yol açtığı bu dönemde Dera'da "Halk, düzenin yıkılmasını istiyor" sloganı olayların fitilini ateşlemiştir. Hali hazırda Esad rejiminden şikayetçi olan halk için komşu ülkelerdeki bu ayaklanmalar bir çıkış noktası olarak görülmüş ve isyan dalgası zamanla Şam, Lazkiye, Humus ve diğer bütün yerlerde yayılmıştır. Bölgede yayılan devrim ateşinden sonra Beşar Esad'ın 2011 yılında Wall Street Journal'a vermiş olduğu bir röportajda "Suriye istikrarlıdır. Neden? Çünkü insanların inançlarına çok yakın olmalısınız, burada esas nokta budur" şeklinde ifadeleri yer almıştır (Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, 2015).

2011 yılında Suriye'deki muhaliflerin oluşturduğu Özgür Suriye Ordusu le Beşar Esad yönetimi arasındaki çatışma kısa süre sonra çok kanlı bir hal almıştır. "İnsan Hakları Gözetim Raporu" na göre ülkede gizli polis pek çok farklı işkence yöntemine başvurmuştur ve tecvüzler gerçekleşmiştir. Başından beri Esad kendi karşıtlarını çok basit ekonomik reform yapmak isteyenleri bile El-Kaide teröristi olarak ya da ABD, Suudi Arabistan, Katar veya İsrail'in adamları olarak ilan etmiştir. Dolayısıyla terörle mücadele konusunda bile Batı'dan da yardım isteyemeyecek durumda olan Esad için kendi otoritesini sağlamlaştırmaktan başka çaresi yoktur. Kendi rejimi altında Suriye'ye İslamcılığı getirmiştir, hatta Esad yanlılarının fanatik sloganı da "Esad, ya da ülkeyi yakarız" olmuştur. Filitinli bir mülteci olan Qusai Zakarya, eğer Sünni iseniz veya Filistinliyseniz Esad için herhangi bir insan kadar değeriniz yoktur ifadelerini kullanmıştır. Bu şartlar altında bakıldığında, Sünniler'in ekstremist şiddet eylemlerine yönelmelerini anlayabiliriz. Esad, Sünni bastırmak için de bölgedeki Aleviler'i kullanmıştır (Maher). Dolayısıyla bölgedeki farklı mezheplerin birbirlerine karşı kullanıldığı böyle bir tablo vardır ve esas olarak Esad'ın bu şekilde Sünniler'i kışkırttığına inanılır.

2012 yılında ülkedeki radikal İslamcı grup tarafından Suriye'de El Kaideci unsurlar ortaya çıkmıştır. Esad'a karşı oluşturulan muhalefet, temelde yalnızca Esad rejimini devirmek değil aynı zamanda coğrafyadaki şeriat unsuruna karşılık Sünni İslam temelli bir siyasi yapı kurmaktır. 2013 yılında kurulan Şam halkına destek amaçlı ortaya çıkmış Selefi örgüt olan El-Nusra da Suriye'nin kuzeyinde militan sayısını arttırmıştır. El Nusra Irak'ın kuzeyinde Rakka şehrini de ele geçirendikten sonra bölgede güçlü Radikal İslamcı örgüt olarak ortaya çıkmıştır. Örgütün böyle güçlenmesi Ebubekir El Bağdadi'nin de dikkatini çekmiş ve Suriye'nin Irak

İslam Devleti için önemine dikkatini çekmiştir. Hatta daha ileri giderek El-Nusra ile Irak İslam Devleti'nin birleştiğini söyleyecektir. El Kaide lideri Eymen El Zevahiri'nin bu açıklamayı yalanlamasına rağmen El Bağdadi başına buyruk hareket edecek ve El Zevahiri Suriye'de IŞİD'in iptal olduğunu sadece El-Nusra'nın El-Kaide'nin temsilci olacağını açıklamıştır. Böylece Ebubekir el Bağdadi El Kaide liderine isyan ederek örgütten bağımsızlığını isteyecektir. Bağdadi bu açıklamayı yaptıktan sonra pek çok El-Nusralı militan da IŞİD'e katılmıştır. El- Bağdadi bunun üzerine ismini "Islamic State of Iraq and al-Sham (ISIS)" ya da "Islamic State of Iraq and Levant(ISIL)" olarak değiştirmiştir. Bu gelişmelerin ardından IŞİD yalnız Irak'ta kazanmamış aynı zamanda Suriye'nin Rakka bölgesini de ele geçirmiştir. Bu nedenle IŞİD ile El-Nusra arasındaki çatışmalar IŞİD'in gücünü iyice arttırması ve El-Nusra'nın bölgeden silinmesi ile sonuçlanmıştır (Beştaş, 2014).

Suriye'nin genel siyasi yapısına baktığımızda IŞİD'in güçlenmesi için daha elverişli bir ortama sahip olduğunu görmekteyiz. Öncelikle Beşar Esad Şii mezhepindedir ve ülke genelinde Şii Müslümanların sayısı Sünni Müslümanlara göre daha azdır. Ancak yine de yönetimi Şiiler ellerinde tutmaktadırlar. Bölgede hali hazırda devam eden mezhep çatışmaları Esad rejiminin Şii olması IŞİD'in için kendilerini meşrulaştırma fırsatını vermiştir. IŞİD'in temel amacının bölgedeki Hristiyanlık ve Şii mezhebine karşı savaşmak olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda IŞİD propagandasına pek çok militan toplayabilmiştir. Çatışmanın bu şekilde bir mezhep savaşına dönüşmesi çatışmaları daha da derinleştirmiştir (Orhan, 2014). Bu karmaşada IŞİD, El-Nusra'nın elinde bulundurduğu pek çok yeri ele geçirmiştir.

Yaşanan bu gelişmeler ışığında El-Kaide'den kopuşu analiz ettiğimizde, bir İslam devleti kurmak isteyen IŞİD ve lideri El Bağdadi'nin önünde El Kaide ve El Zevahiri büyük bir engeldi. Çünkü kendi popülaritesini yeterince yayamıyordu. Çünkü militanlar IŞİD'in üzerinde El-Kaide ve onun lideri El Zevahiri'yi görmekteydi. Bu nedenle daha fazla radikal söylem ile daha fazla militan toplama yoluna gitmişlerdir.

7.5. Arap Baharı'nın Etkisi

2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı ile ilgili olarak pek çok yorum yapılmış ancak pek çoğu yanlış şekilde yorumlanmıştır. Öncelikle IŞİD ile ilgili olarak bu olayları beslediği ve buradan güçlendiği ile ilgili pek çok söylem yer almaktadır. Ancak, özünde ekonomi ve siyasi olarak demokratik haklar talep eden halkların sokakları dökülmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, buradaki olayları IŞİD'in ortaya çıkardığı veya tetiklediğini

söylemek yanlış olur. En fazla ortaya çıkan kaos ortamından faydalanmış ve bölgede çeşitli işbirliklerine gitmiş olabilir ancak olayı fitilini ateşleyen IŞİD değildir (Gerges, 2016).

7.6. IŞİD Mezhepçiliği: Bir Karma İdeoloji ve Siyasi Bağlam

Ortadoğu'daki kuvvetler 2014'te Irak'taki ve Suriye'deki toprakları ele geçiren kendi kendini ilan eden İslam Devletini geri püskürtmeye çalışıyor. Ancak, cihat grubunun askeri olarak nasıl ilerlediğine bakılmaksızın, ideolojisi uzun vadeli bir meydan okuma olmaya devam ediyor. İslam Devletinin ideolojisi çok yönlüdür ve tek bir kişi, hareket ya da döneme göre izlenemez. Bunu anlamak, grubun yenilmesi için çok önemlidir (Hassan, The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context, 2016).

İslam Devleti, kendisini Müslümanların ilk nesiller tarafından uygulandığı gibi otantik İslam'ın temsilcisi olarak gösteriyor -Selefizm-ve özellikle Vahabizmin katı bir markasını taşıyor. Ancak İslam Devletinin aşırılık yanlısı ideolojisini suçlamak basittir. Aşırılığ, kısaca Selefizmi'n ve diğer İslamcı akımların hibridleşmesinin bir ürünü olarak tanımlayabiliriz. İslam Devleti, duruşunu destekleyen ideologların cihat literatürüne ve grubun resmen desteklenmeyen din adamlarına güveniyor. Bu din adamları, ana akım İslam'dan önemli ölçüde farklı olan bir dizi fikrine bağlıdır ve birçoğu, 1970'lerde ciddiyetle başlamış olan entelektüel bir dini hareket olan Sahwa'nın doğrudan mirasçılarıdır. Sahwa, Selefî kavramlarını politik anlamda devrimci düşüncelerle geniş bir anlamda harmanlamıştır; ancak öncelikle Müslüman Kardeşler'in etkisinde kalmıştır. Aralarındaki evlilik zamanla kutuplaşmış, yeni ve öngörülemeyen dini akımlar üretmiştir. Bu ideolojik hilafet, cihat ve ayaklanma bayrağı taşıyor. İslam Devleti, Takfiri okullarının ve el-Kaide'den ortaya çıkacak fikirlerin mirasın bir parçasıdır. Fakat İslam Devletinin ideolojik katılığı belirgindir, bükmeyi reddetmesi takfirizm içinde bir takfirizm kültürü yaratır.

İslam Devleti, siyasi bir ideolojiyi ve diğer Müslümanları aktif bir şekilde sınıflandıran ve tahrip eden bir dünya görüşünü teşvik eder. Grup, Ortadoğu'da önceden var olan mezhep çatlaklarından faydalanmak ve onları sömürme konusunda ustalık içindedir. İslam Devleti, eylemlerini istifade etmek ve haklı kılmak için toplumsal nefrete ve dini kavramlara başvurur ya da sempatiyi teşvik eder ve onu aktif olarak reddeden güçleri etkisiz hale getirir. Yeni üyeler için El-Kaide'yi geçersiz kılma konusunda özellikle güçlü olduğunu kanıtlamıştır.

Suudi devletinin ve Ortadoğu'daki Müslüman hükümdarların tekfirini haklı çıkarmak ve resmi kurumların ve güçlerin reddini desteklemek için din adamlarının materyallerini kullanmaktadır. IŞİD, din adamlarının acımasız eylemlerini özellikle Müslümanlara karşı gerekçelendirmektedir ve İslam tarihindeki erken dönem acımasız uygulamaları örgüte yeni katılanlara haklı kılmak için hikâyeler içermektedir.

Kendi kendini ilan eden İslam Devleti, 2014 yazında kuzeybatı Irak ve doğu Suriye'nin geniş kesimlerinde süpürüldükten sonra, mezhepsel ve ultra-ekstremist ideolojisinin kökeni bölgede ve ötesinde tartışılmıştır (Khalaf, 2014). Sincar'da yüzlerce Yezidi kadınının köleleştirilmesi, Tikrit'te en az 1.500 Şii asker ve Suriye ve Irak'ta yüzlerce Sünni kabilenin öldürülmesi ve Batı rehineleri ile Suriye ve Iraklı sivillerin kancası, yakında bir dini ve siyasi suçlama oyununa dönüşen toplu bir ruh arayışını tetikledi (Sly, 2014). Bir Suudi yorumcu, Twitter'da İslam Devletinin "eylemleri okul müfredatında okuduklarının bir özetini oluşturduğunu" (al-Shaalan, 2014) söylediğinde tartışmayı belirledi. Müfredat sağlıklıysa ve İslam Devleti doğru veya eğer yanlışsa, kim sorumluluk taşıyor? " (Hassan, The National, Temmuz).

İslam Devletinin ideolojik itirazını anlamak, onu yenmek için çok önemlidir. ABD'li üst düzey askeri komutanlar, gruba karşı savaşmada ideolojinin önemini defalarca vurguladılar. ABD'nin Orta Doğu'daki özel operasyonlar kuvvetlerinin eski bir komutanı olan Michael General Nagata, "Hareketi anlamıyoruz ve bunu anlamayı başarana kadar bunu yenemeyeceğiz" demiştir (Crooke A. , 2014). Suriye'deki İslam Devleti, ideolojinin grup aleyhindeki güçleri harekete geçirme çabalarını engellediğini bildirmiştir. Müslüman savaşçılar, çoğunlukla gruba katılmazlarsa bile, dini gerekçelerle İslam Devletine karşı silah almayı reddediyorlar. Bu, özellikle Batılı güçlerin desteklediği çabalar için geçerlidir. Bu nedenle İdeoloji, İslam Devleti ile mücadelede pratik sonuçlar doğurabilir.

İslam Devletinin şiddetli ve çatışmacı etkenlerini sorumlu tutacak faktörler konusunda pek az fikir birliği var. Bazıları, İslam Devletinin bu tür davranışların uzun tarihinin doğal mirasçısı olduğunu iddia ediyor. Diğerleri, yükselişini ve vahşiliğini 2003'te Irak'ın işgali ve İran'ın bölgedeki Şii militanları destekleme konusundaki rolünü arttırdı. Bazı yorumcular İslam Devletinin hoşgörüsüzlüğünün habercisi olarak siyasal İslamı geniş ölçüde gösterirken, diğerleri İslam Devletini, sekter anlayışı yalnızca bölgesel siyasi oyuncular tarafından tetiklenen siyasal fırsatçılık tarafından yönetilen bir varlık haline getirmektedir. Aslında, İslam

Devletin ideolojisi çok yönlüdür ve tek bir kişi, hareket ya da dönem izlenemez. İslam Devleti tarafından kullanılan kitapların ve yazıların başlığına dayanmak ideolojinin anlayışını çarpıtabilir, bildirebilir. Bunun yerine, grubun fikirlerini nasıl seçtiğini, anladığını ve öğrettiğini yakından incelemek önemlidir.

Selefizm ve siyasal İslam, İslami bir devlet üyesi üretmez veya aşırılıkları katalize eder. Aksine, hem Selefizm hem de siyasal İslam, İslam Devleti tarafından benimsenen aşırılık yanlılığını engelleyebilecek önlemlere sahiptir. Benzer şekilde, siyasi veya ahlaki öfke tek başına insanları İslam Devletine sürüklemeyebilir. Grup siyasi baskılar, yönetim başarısızlıkları ve mezhepsel çatlaklar bağlamında gelişti ancak bu aynı siyasi bağlam, bireyleri ılımlı görüşlere sahip direnen gruplara yöneltebilir ve sık sık yapar. Bu tez, IŞİD içerisindeki din adamları ve Suriye ve Irak'taki üyelerin birincil kaynaklara ve doğrudan tanıklıklara dayanan bağlamda İslam Devleti'nin ideoloji ve mezhepçiliğini araştırıyor. İslam Devletinin şiddetli ve istisnasız vizyonunun kökenlerini açıklamak için grubun ideolojisi ile ilgili geniş temaları tartışıyor. Grubun ideolojisinin Selefizm doğru izlenebileceği yanılısaması düzeltilinceye dek dünya İslam Devletinin temyizini anlamayacak ya da yenilgiye uğratmayacaktır.

7.6.1. Vehhabi Kökler

IŞİD, kendisini Selefilik olarak bilinen Müslümanların ilk kuşakları tarafından uygulanan otantik İslam'ın temsilcisi olarak görür. Birçok post kolonyal ve modern İslami hareketler kendilerini Selefî olarak tanımlamaktadırlar. Vahabizm olarak bilinen, Suudi Arabistan tarafından kabul edilen İslam'ın resmi markası da dâhil olmak üzere, on sekizinci yüzyılda kurulan ilk Suudi devletin haleflerinin yorumladığı ve uyguladığı entelektüel mirastır. Aşırı gelenekçilik ve literalizmle işaret edilen Vahabizm, maqasid (şeriat yasası ruhu) gibi diğer İslami okulların desteklediği bir prensip olan skolastik kavramların Kelam (İslam felsefesi); Tasavvuf (İslami manevilik); İlmihal (Kuran'da ve hadislerde dini niyetlerin incelenmesini, Peygamber'e atfedilen sözler); ve el-Mecazı (metaforlar) reddetmiştir (Brown, 2011).

Rahipleri ayrıca din tarafından uyuşmayan dini uygulamaları icat etmeyi yasaklayan İslami bir terim olan "bidah" kavramını kullanıyorlar. Çoğunlukla Sufi ve Şii'nin çok yönlü olarak birçok uygulamaya işaret etmesi. Vehhabi din adamlarının bidah üzerindeki tespiti, bazen müttefik olarak mürted olarak beyan edilmesine neden olan kaygan bir eğim yaratır. Örneğin, Aziz ya da mezarlarını Tanrı'ya ibadet etmek için vasat (vasıtalar ya da aracılar) olarak kabul

etmek, kişiyi otomatik olarak bir İslam'dan çıkaracak bir şey olarak kabul edilir. Devriye gezen mezarlar, hayvanlar adına bir azizin katledilmesi veya imamların ilahi otoritesine inanmak da çok yönlü uygulamalar olarak kabul edilir. Ana Müslümanlar din yenileşmesinin yasaklandığını kabul ederken, Vehhabi din adamları bir adım daha ileri giderek İbn Teymiyye'nin diğer Müslümanların meşru gördüğü pek çok uygulamayı bidah olarak etiketleme konusundaki tavrını çizdi. Vehhabi din adamları, Sufi ve Şia'nın bu tür uygulamaların ibadet amaçlı olmadığı konusundaki görüşlerini reddetmektedir. İŞİD, ağırlıklı olarak Vehhabizm'den Suudi Arabistan'da kurumsallaşmış ve diğer Müslüman ülkelerde daha az sistematik biçimde uygulanan ceza kanunlarından ödünç almıştır. Vahabizm'in İslam Devleti'ne en büyük katkısı ise, "wala wal bara" (İslam'a sadakati ve İslami olmayan yolları reddetmek) ve tevhid (Allah'ın birliği) kavramları olabilir. Bu kavramlar, İbn Teymiyye ve diğer erken âlimlerin vaaz ettiği gibi geleneksel Selefizmde var olmakla birlikte, Vahabi din adamları tarafından daha da tercüme edilir ve terfi edilir. "Wala wal bara" kavramına göre, bir Müslümanın İslam karşıtı uygulamalardan ve gayri-Müslimlerden hoşlanmaması yeterli değildir. Bunun yerine gerçek Müslümanlar İslamcı olmayan uygulamaları ve gayri Müslimleri aktif ve bütün yürekten reddetmelidir. İbn-i Abd el-Wahhab, "Birinin İslam'ı Allah'ın birliğine bağlı kaldıkları ve hiçbirine tapmadığı halde sağlam olamazlar fakat Tanrı, çok saygınlara karşı düşmanlık duymadan ve onlara nefret ve düşmanlık göstermekle "suçlamıştır (Hassan, The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context, 2016).

İslam Devleti için, düşmanlık içinde davranma yükümlülüğü, Tanrı'nın birliğini tanımak suretiyle ahlak kurallarına uymayan diğer Müslümanlar için de geçerlidir. İbn Teymiyye tarafından vaaz edilen temel bir İslam prensibi, bir Müslüman'ın tevhid üç ölçütüne uymaları gerektiğidir: Tanrı'ya ibadet etmek, yalnızca Tanrıya ibadet etmek ve Kuran ya da Peygamber'in gelenekleri tarafından öngörülen doğru dürüstlüğüne sahip olmak (Webb, 2007). İbn Teymiyye, imamların saygınlığı da dâhil olmak üzere, yaptıkları uygulamaların ve inançların yalnızca Tanrı'ya ibadetlerini tehlikeye attığını tespit ettikten sonra, Şii ve Tasavvuf'u men etmek için üç kıyamet kriterine dikkat çekti. İslam Devleti tarafından fethedilen bölgelerde, gizlilik sembolleri (çok tanrılı uygulamalar) sistematik bir şekilde yıkılmıştır, özellikle Sufi ve Şii türbeleri ve bir tanrı anlamına gelen tarihi yerler. Bir kasabayı ele geçirdikten sonra, İslam Devleti din adamları, batıl inançlar ve kâhinlik de dâhil olmak üzere çok sesli uygulamaları gördükleri koşullara karşı bir kampanya başlattı. Din adamlarının doktrini yavaş yavaş kontrol altına alınan toplulukları şekillendiriyor, çünkü

İslam Devletinin vaaz ettiği birçok fikir İslami okullarda kurulu. Bu inançlardan dolayı, İslam Devletinin sert, düşmanca ve mezhepsel ideolojisinin incelenmesi Vahabizmin odaklanmıştır. İslam Devleti, Selefî ve Vehhabi din adamlarının yazılarını okuyor ya da vaaz ettiğinden, bazı bilim adamları grubun bu fikirlerin bir tezahürü olduğu sonucuna varmışlardır. Ancak İslam Devleti aşırılığı için Selefizm ve Vahabizm'in suçlamak aşırı derecede basittir (Hassan, *The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context*, 2016).

7.6.2. Sentez İdeoloji

İslam Devleti'nin aşırı ideolojisi, doktriner Selefizm ile diğer İslamcı akımlar arasındaki yavaş melezleştirmenin bir ürünü olarak görülebilir. İslam Devletinin ideolojisini destekleyen aşırı dinci kavramların çoğu, 1970'lerde Suudi Arabistan'ın Sahwa (İslami Uyanış) hareketi ve diğer ülkelerdeki benzer bir hareket bağlamında en iyi anlaşılabilir bir fikirler savaşına dayanıyor. Bu ülkelerde, Selefî doktrini düşüncelerinin ve Müslüman Kardeşler merkezli politik İslami aktivizmin karşılıklı etkileşimi, bugün hala yankılanan akımlar üretti. Aslında, 2011'de Arap ayaklanması sonrasında Selefilik ve Kardeşlik İslamcılığının karışması hızlanarak geleneksel dini kuruluşlar Arap kitlelerinin istek ve şikâyetlerine yeterince tepki vermediğinde geride kalan boşluğu doldurdu. İslam Devleti ve diğer İslamcı ve cihat grupları, İslam'ın rolü hakkındaki görüşlerini uygulamak için fırsat buldular.

Suudi Arabistan'da ve Mısır'da geleneksel Selefizm ve politik İslam'ın evliliği, her iki hareketten etkilenen ve bunlardan eleştirilen yeni Selefizm biçimlerini üretmiştir (Lacroix, 2011). İslam Devleti, ağırlıklı olarak Vehhabizm'den Suudi Arabistan'da kurumsallaşmış ve diğer Müslüman ülkelerde daha az sistematik biçimde uygulanan ceza kanunlarından ödünç aldı. Vahabizm'in İslam Devleti'ne en büyük katkısı ise, wala wal bara (İslam'a sadakati ve İslami olmayan yolları reddetmek) ve tevhid (Tanrı'nın birliği) kavramları olabilir. Bu kavramlar, İbn Teymiyye ve diğer erken âlimlerin vaaz ettiği gibi geleneksel Selefizmde var olmakla birlikte, Vehhabi din adamları tarafından daha da tercüme edilir ve terfi edilir. Birçok durumda, Selefî kavramları, yeni bir hareketi tanımlamaya başlayan yeni nesil dini entelektüeller tarafından önemli ölçüde yeniden yorumlandı, tahsis edildi ve kullanıldı. Suudi Arabistan'da Sahwa nesli, Vehhabi büro kurumu için kabul edilen Najdi okulundan uzaklaştı.

Tekfir uygulaması veya bir Müslümanın bir başkasını bir kâfir ya da mürted ilan ettiği halde, 1960'lı yıllarda Mısır'da ve daha sonra 1990'daki ilk Körfez Savaşı'ndan sonra

Afganistan'daki cihat gazileri Suudi Arabistan'a karşı savunmaya başladığında giderek ön plana çıkmaya başladı. Irak'ın o zamanki lideri Saddam Hüseyin ile savaşmak için Batı birliklerini ağırlamak ve desteklemek. Politik isyanı reddeden siyasal itaatkâr Selefizm, halifelik, cihat ve isyan bayrak taşıyan siyasi tekfirizme geçmeye başladı. Aynı zamanda, Selefi ideallerinin giderek artan etkisi Müslüman Kardeşler'in Selefileştirilmesine yol açtı (Tammam, 2011).

İslamcı teorisyen ve Mısır Müslüman Kardeşler'in önde gelen üyelerinden Seyit Kutub 1950 ve 60'lı yıllarda Selefi ideallerine dayanarak, hepsini kucaklayan tekfiri ideolojisi yarattı. Kutub, Müslüman çoğunluk toplumlarının cahiliye bir devlette yaşadığını savundu. Kapitalizm, komünizm ve pan-Arabizm gibi tüm ideolojilerin başarısız olduğuna ve küresel olarak başarılı olacak tek sistemin İslam olduğuna inanmaktadır (Tammam, 2011). Kutub, İslam'ı toplumun tek referansı olarak görmektedir (hakimiyya olarak bilinir) Ya da Tanrı'nın egemenliği) ve Müslüman gençleri toplumlarını reddetmeye ve değişime yönlendirmeye çağırdı (Hassan, The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context, 2016).

IŞİD ve El-Kaide ideolojik olarak ayrılıyor, ancak IŞİD eski el-Kaide'nin kullandığı cihat literatürüne ağırlık vermeye devam ediyor. IŞİD, hem kendi toprakları içinde hem de dışında yoğun mezhepçiliğini yansıtacak kendi cihat okulunu geliştirmek için vaat eden din adamlarından yoksundur. 1990'larda El Kaide nesline imkân veren aynı fikirler, aynı zamanda şiddet içeren cihadı, ayırım gözetmeden öldürmeyi veya soykırımı onaylamadan siyasi olarak daha aktif olan daha muhafazakâr İslamcı hareketler üretmiştir. Selefizmin ve siyasal İslam'ın iç içe geçmesi, çeşitli sonuçlara yol açsa da, çoğu Selefizmin kilit bir özelliğini yansıtıyor: kimin Müslüman olduğunu dar bir biçimde tanımlama eğilimi. Bu, Selefizmi neredeyse tanım gereği mezhep yapmaktadır (Lacroix, 2011). Bu arada siyasi İslam, takipçilerini şaşırtmakta ve onlara din kuralını, dinsel uygulamaların uygulanmasını ve İslam'ın yaşam biçimini savunan politik bir ideoloji önermektedir. Stephane Lacroix, "Uyanış İslam" adlı kitabında, "inançla bağlantılı teolojik sorular ve İslam hukukunun temel yönleri üzerine Vehhabi geleneğine bağlıydı ve kendilerini sadık mirasçıları olarak görüyorlardı. Fakat Vehhabi geleneğinden türetilen terimlerle kısmen yeniden formüle edilmiş olsa da, siyasi ve kültürel sorular üzerine, dünya görüşleri Müslüman Kardeşler'e bakış açısı eğilimindeydi. İslam Devleti, wala wal bara (İslam'a sadakat ve İslami olmayan yolların reddedilmesi) gibi fikirleri ve bir politik ideoloji oluşturmak için dini bir ceza kanunu ile birleştirir ve diğer Müslümanları etkin bir şekilde sınıflandırarak ve onları sömürür. Bu anlamda, devrimci

Siyasal İslam'dan türeyen dini fikirler, İslam Devleti ideolojisinin köktenci ideolojinin merkezinde yer alır (Hassan, The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context, 2016).

7.6.3. El-Kaideden Kopuş

İslam Devleti, Tekfiri okullarının ve El-Kaide'den ortaya çıkacak fikirlerin mirasının bir parçasıdır. Fakat İslam Devleti bir zamanlar El-Kaide ile bağlantılı iken, iki grup ideolojik olarak yollarını ayırmışlardır. IŞİD'in vizyonunu El-Kaide ile karşılaştırarak ve yollarının nerede farklılaştığına bakarak, İslam Devletinin mezhep ideolojisinin evrimine ışık tutabiliriz. El-Kaide ve İslam Devleti arasındaki farklar, Usame bin Ladin ile El-Zerkavi'nin arasındaki erken karşılaşmalara kadar uzanabilir. Bin Ladin ve El-Zerkavi, haleflerinin bugün yaptığı gibi 1980'lerde Afganistan'da olduklarında şiddetli şiddetin kullanımı ve Şii sivillerin hedef alınması üzerine farklılık göstermişlerdir (al-Zawahiri, 2005). İslam Devleti'ne göre, İslam'ın en büyük düşmanları kendi içerisinde. Grup, uzak düşmana (Batıya) odaklanmanın ve yakın düşmanı görmezden gelmenin (bölgedeki Müslüman düşmanlarının, özellikle Şii'nin) etkisiz olduğunu savunuyor. IŞİD'in vizyonuna göre, aşırı düşman Usame bin Ladin'in planlandığı gibi, ancak yakın düşmana saldırarak bölgeye sürüklenecek. Aslında, bu senaryo, İslam Devleti savaşçıları, Haziran 2014'te Kuzey Irak'taki Musul kentini devraldıkları için oynamış ve grupla mücadelede 60'dan fazla ülke tarafından çekilmiştir. 2003'teki Irak savaşı, el-Zerkavi'nin mezhepsel vizyonunu yayma alanı sağladı. Irak'taki belirgin çapraz mezhepsel ailesel bağlar daha önce mezhepçiliğe karşı büyük ölçüde direndiler. Ancak Zerkavi'nin takipçileri, 2006 yılında Samarra'daki Şii Askeri Tapınağını bombaladıktan sonra bir iç savaş başlatmayı başardı. 2003'ten sonra El-Kaide tarafından Irak'a getirilen aşırılık yanlısı fikirler, Zerkavi'nin cihat grubu liderliğinde yerel bir harekete dönüştüğü için yerleşti. Irak'taki İslam Devletini 2006-2010 yılları arasında yöneten Ebu Ömer el-Bağdadi'nin ve hâlihazırda gruba önderlik eden halefi Ebu Bekir el-Bağdadi'nin görüşlerini bildirdi.

El-Kaide için, Şii'ler'e odaklanmak Batı'ya karşı savaştan kaçınmaktır. Dahası, Sünni din adamları Şii kamuoyuna yönelik soykırım bir tutumu reddetmiştir. El-Kaide'nin merkezi liderliği İslam Devletini (ve daha önceki enkarnasyonlarını) Şii sivillerine saldırmaya karşı uyarmıştır (Hassan, The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context, 2016). Bin Ladin'in Şii ile Sünni gruplar arasında ittifak kurmalarına ve kendilerini

Batı'ya ortaklaşa saldırmaya yönlendirdiği bildirildi. El-Kaide Şubat 2014'te resmen İslam Devletinden ayrıldı. İslam Devleti, genel olarak İslam devletinin sınırları dışındaki topraklarda, birkaç cihat din adamı haricinde, önde gelen bazı cihat ideologlarının desteğini kazanamadı. Birçok cihad ideolojisi grubun ayırım gözetmeyen şiddetini ve mezhepsel eğilimini eleştirdi. El-Zerkavi'nin eski rehberliği görevini yürüten Ebu Muhammed el-Maqdisi, grubu "sapkın" olarak nitelendirdi ve kamuoyunun baş başlarını kesme ve Suriye'de yerel Müslüman toplulukların ve silahlı grupların yabancılaştırmasını eleştirdi. İslam Devleti'nin El Kaide ile ideolojik farklılığı, kutsallara ve liderlere yönelik bakış açısı ve eylemlerinde de fark edilebilir. İslam Devleti'nin ideolojisinin katılığı, sertlik ile belirlenmiş bir cihad manzarasında bile ön plana çıkmaktadır. Eğilmeyi reddetmesi tekfirizm içinde herhangi bir hoşgörünün yasaklandığı bir tekfirizm kültürü yaratır.

El-Kaide Şubat 2014'te İslam Devletinden resmen ayrıldı. İslam Devleti, genel olarak İslam devletinin sınırları dışındaki topraklarda, birkaç cihat din adamı haricinde, önde gelen bazı cihad ideologlarının desteğini kazanamadı. Birçok cihad ideolojisi grubun ayırım gözetmeyen şiddetini ve mezhepsel eğilimini eleştirdi. El-Zerkavi'nin eski rehberliği görevini yürüten Ebu Muhammed el-Maqdisi, grubu "sapkın" olarak nitelendirdi ve kamuoyunun baş başlarını kesme ve Suriye'de yerel Müslüman toplulukların ve silahlı grupların yabancılaştırmasını eleştirdi.

7.7. İŞİD Terör Örgütünün Geleceği

Şuanda ISIS Ortadoğu'daki en hâkim güçtür. Bu tezdeki çalışmada Ortadoğu'daki siyasi karışıklığa, Sünni- Şii çatışmasına değindik. Buradaki hem sosyal hem de dini karışıklık İŞİD'i beslemektedir. İŞİD bu kaos ortamının yaratmış olduğu bir yapılanmadır. Selefi-Cihatçılık da dini bakımdan bu altyapıyı desteklemektedir. Suriye İç Savaşından itibaren Esad'ın gideceğine kesin gözüyle bakılmaktaydı ancak iç savaş beklenildiğinden daha uzun sürdü ve bu arada da İŞİD pek çok bölgeyi ele geçirmiş oldu. Öte yandan İsrail-Filistin sorunu da devam etmektedir. İŞİD bir yandan o konuya da mesaj göndermeye devam etmektedir. İŞİD bölgedeki siyasi, sosyal, dini her türlü sorunu kendi amacına yönelik olarak kullanmaktadır. Yaşanan her karışıklık İŞİD için fırsata dönüşebilmektedir. Ekonomik olarak bakıldığında BM'nin birtakım kesintileri var. İŞİD askerlerin maaşını ödeyemiyor, petrol geliri eskiye oranla daha düşmüş durumdadır (Gerges, 2016). Kafalarında yerleştirdikleri uzak ve yakın düşman tanımlamaları var (*Mastering The Art of Enemies*) ve buna göre hareket ediyorlar. İŞİD'in bu zamana kadarki ve hali hazırdaki diğer örgütlerden ideoloji ve eylemsel

taktik anlamında çok farklı olduğu açık ancak her terör örgütü gibi sonunun geleceği fikri ağır basıyor. Terör örgütlerinin devam edebilmesi için ekonomik ve askeri güç, üstün savaş yeteneği çok önemli rol oynuyor. Irak-Şam İslam Devleti projesi (İŞİD) işte böyle yetenekler sayesinde devam edebilmektedir. Ne var ki örgüt içerisinde ideolojik ayrışmalar yaşanabilir ve buradan doğacak olası çatışmalar örgütün sonunu getirebilir. Ortadoğu'daki ABD, Rusya ve Avrupa tarafından değişen güç dengeleri de önemli rol oynamaktadır. Örneğin, İŞİD'in tüm dünyayı kendisine düşman gören tutum ve davranışı nedeniyle, ona bizzat destek veren ABD, Rusya ve Avrupa ülkeleri ona karşı tavır alabilmektedir. Ne kadar zaman alır bilemeyiz, ama İŞİD terör örgütünün sonunun gelmesi çok uzun sürmeyecektir. Örgüt tasfiye edildikten sonra bölgede siyasi bölünmeler, yeni bir rejim, hatta Suriye'de Kürt, Nusayri ve Sünni Arap bölgelerinden oluşan federal bir yapı oluşabilir.

Sonuç

11 Eylül 2001 ile başlayan küresel terör dönemi bugün hala etkilerini arttırarak farklı terör örgütü yapıları ile devam etmektedir. En son dönem ve en saldırganı İŞİD olmuştur. Temelleri Sovyetlerin Afganistan'ı işgali sırasında atılan ve 2000 lere dayanan bir örgüt Tevhid ve Cihad ile ortaya çıkan ve Selefi cihadı savunan bu örgütün aradan geçen 17 yıl içerisinde 5 kere isim ve 4 kere de lider değiştirmiştir. 2000 yılında kurulduğunda Usame Bin Ladin'den destek alamayan bu örgüt bugün Suriye'de ve Irak'ta büyük bir bölgeyi kontrol etmektedir ve popülaritesini El Kaide'den çok fazladır. Yalnızca İslam ülkelerinde değil, dünyanın her yerinden özellikle Avrupa ve Amerika'dan katılan militan sayısı oldukça şaşırtıcıdır. Kurulduğundan bu yana milyarlarca dolarlık petrol rafinelerini kontrol etmektedirler. Suriye'deki İç Savaş ve Irak'taki otorite boşluğunu iyi dolduran örgüt Haziran 2014 yılında hilafetini ilan etmiştir. Böylece diğer örgütlerden tekrar farkını ortaya koymuştur. Bugün Ortadoğu'da belki de birçok devletten daha etkili siyaset yapmaktadırlar ve propaganda yöntemlerini de sosyal medya ve genel olarak internet destekli şekilde bu anlamda çok iyi kullanmaktadırlar.

Aslında cihat anlayışı ile taviz vermeyen şiddet eylemleri nedeniyle tüm dünyayı karşısına almasına rağmen, kuruluşunun aksine örgüt değil devlet gibidir ve gücünü korumayı başarabilmektedir. Gidişat gösteriyor ki, daha bir süre daha etkin şekilde bölgede varlığını devam ettirecektir. Bölgedeki diğer aktörlerin tersine devlet modeli çizmesi, Ortadoğu tarihi incelendiğinde mezhep çatışmalarını kendi çıkarına en iyi şekilde kullanan ve istikrarlı düzeni

ile başarılı da olan bir terör örgütü olduğunu görüyoruz. Bu nedenle IŞİD örgütünün adını haberlerde ve diğer bütün sosyal medyada daha görmeye devam edeceğiz gibi gözüküyor. Burada bir öngörü yapılması gerekirse, cihat anlayışı ve taviz vermeyen şiddet söylemleri nedeniyle nerdeyse tüm dünyayı karşısına örgütün gücünü ve etkisini arttırmasını sağlayan İslami şiddet anlayışı uzun vadede onun yalnızlaşmasına neden olacak ve sonunu getirecektir.

KAYNAKÇA

Air & Space Power Journal. (2013). Observations on the Air War in Syria. *Air & Space Power Journal*, 2-5.

Akçan, M. (2016, 05 26). Türk Dış Politikasında "Davutoğlu Etkisi" ve Suriye Krizi. *Toplumcu Düşünce Enstitüsü*, s. 1-5.

- Akın, A. (2013, 02 13). *Arap Baharının Suriye'ye Etkisi*. 10 17, 2016 tarihinde www.stratejikanaliz.com:
www.stratejikanaliz.com adresinden alındı
- Aktaran Laçiner, Ö. B. (2004). *Türkiyeli Avrupa*.
- al-Shaalan, İ. (2014, Temmuz 5). *Twitter*. Twitter:
<https://twitter.com/ialshaalan/status/485605935688065024> adresinden alındı
- Altuğ, Y. (1995). *Terörün Anatomisi*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- al-Zawahiri, A. (2005). *English Translation of Ayman al-Zawahiri's Letter to Abu Musab al-Zarqawi*.
<http://www.weeklystandard.com/english-translation-of-ayman-al-zawahiris-letter-to-abu-musab-al-zarqawi/article/7397>. adresinden alındı
- Anderson, J. A. (2002). *Striking A Balance Between Freedom, Security And Justice In An Enlarged EU*,
Centre For European Studies.
- Ariboğan, D. Ü. (2007). *Terör Korku Hali*.
- Atlıoğlu, Y. (2009, Şubat 16). *Bilgesam*. Kasım 03, 2016 tarihinde www.bilgesam.org:
www.bilgesam.org adresinden alındı
- Bailes, A. (2003). *The Institutional Reform of ESDP and Post-Prague NATO*. *The International Spectator*, 34,35.
- Bal, İ. (2004). *Avrupa Komisyonu*.
- bal, İ. (tarih yok). *Avrupa Komisyonu Güvenlik Raporu*. Avrupa Komisyonu.
- Bassiouni. (2000). *BASSIOUNI, M. Cherif: TAssessing 'Terrorism' into the New Millennium*.
- Başeren. (2000). *"Terörizm İncelemeleri"*.
- Başyurt, E. (2005). *'El Kaide'nin 'ağırlık merkezi' Nerede'*.
- BBC. (2014). BBC: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140901_isid_nasil_ayakta
adresinden alındı
- Beştaş, A. (2014). *Bir IŞİD Panoraması*. Süreç Analiz.
- Birliği, T. B. (2006). Ankara.
- Boer, M. d. (2003). *9/11 and the Europeanisation of Anti-terrorism Policy: A Critical Assesment*. *Policy Papers*.
- Brown, J. (2011, Aralık 20). *Salafis and Sufis in Egypt*. Carnegie Endowment:
http://carnegieendowment.org/files/salafis_sufis.pdf. adresinden alındı
- Bulut, E. (2012). *Türkiye'nin Suriye ile Dış Ticaretindeki Gelişmeler*. *Karadeniz Teknik Üniversitesi*, s.
145.
- Byman, D. (1998). *The Logic of Ethnic Terrorism*. *Studies in Conflict and Terrorism*, 155.

- Cassese. (2005). *Antonio: Self-determination of Peoples: A Legal Reappraisal*, Agrotius Publication, Cambridge University Press.
- Caşın, M. H. (2008). *Uluslararası Terörizm*. Nobel Dağıtım.
- Chadwick. (2013). *Self - Determination*.
- Chossudovsky, P. M. (2014). *The Islamic State, the "Caliphate Project" and the "Global War on Terrosim"*. . Global Research: <http://www.globalresearch.ca/the-islamic-state-caliphate-project-and-the-global-war-on-terrorism/5389530> adresinden alındı
- Cinoğlu, H. v. (2009). *Uluslararası Literatürde Din ve Terörizm*. *Polis Dergisi*.
- Cohan, J. A. (2002). *Formulation of a State's Response to Terrorism and State-Sponsored Terrorism*.
- Council, E. (2001). *onclusion and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting* .
- Crelinsten. (tarih yok). *"Western Responses to Terrorism: A Twenty-Five Year Balance Sheet"*. 2013.
- Crelinsten. (2003).
- Crooke, A. (2014). *Middle East Time Bomb: The Real Aim of ISIS Is to Replace the Saud Family as the New Emirs of Arabia*. *Huffington Post*.
- Crooke, A. (2014, Ağustos 27). *You Can't Understand ISIS If You Don't Know the History of Wahhabism in Saudi Arabia*. *Huffington Post*: http://www.huffingtonpost.com/alastair-crooke/isis-wahhabism-saudi-arabia_b_5717157.html. adresinden alındı
- Dağ, A. E. (2015). *Suriye: Küresel ve Bölgesel Kaostan Beslenen İç Savaş*. *İnsani ve Sosyal Araştırma Merkezi*, 1-20.
- Dayıoğlu, A. (2014, 10 10). *Suriye'de Arap Baharı*. 10 10, 2016 tarihinde www.stratejikanaliz.com: www.stratejikanaliz.com adresinden alındı
- Demirel, E. (2006). *Dünyada Terör*. İstanbul .
- Ekrem, E. (2001). *ABD'deki Terör Olayları ve Çin'in Tutumu*. *ASAM Stratejik İnceleme Raporu (SİR)*, 151.
- Falk. (2013). *Richard A.: The Right of Self Determination Under International Law, Self Determination and Self Adminastration*.
- Fuller, G. (2000). *Türkiye'nin Yeni Doğu Politikası*. *Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu*, 71.
- Gerges, F. (2016). *ISIS*. F. Gerges içinde, *History of ISIS*. New Jersey: Princeton University Press.
- Guelke, A. (1998). *The Age of Terrorism and The International Political System* . New York.
- Güzel, C. (2002). *Silinen Yüzler Karşısında Terör*. Ankara: Ayraç Yayınları.

- Hannum. (1996). *Hurst. Self-Determination in The Post-Colonial Era, Self Determination: International Perspectives*. Hurst. *Self-Determination in The Post-Colonial Era, Self Determination: International Perspectives*.
- Hassan, H. (2015). *ISIS: Inside the Army of Terror*. New York : Regan Arts.
- Hassan, H. (2016, Haziran 13). *The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context*. Carnegie Endowment: <http://carnegieendowment.org/2016/06/13/sectarianism-of-islamic-state-ideological-roots-and-political-context-pub-63746> adresinden alındı
- Hassan, H. (Temmuz, 2014 9). *The National*. Now a Caliphate Has Been Declared, the Debate Begins: <http://www.thenational.ae/opinion/comment/now-a-caliphate-has-been-declared-the-debate-begins>. adresinden alındı
- Hoffman, B. (1998). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hoffman, B. (1999). Is Europe Soft on Terrorism? *Foreign Policy*, 62-76.
- Hoffman, B. (2001). Change and Continuity in Terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 417.
- Hoffman, B. (2007). "Terorizm i borba snim posle 11 Sentyabrya". US State Dept <http://usinfo.state.gov>.
- KAR, M. (2014). *İŞİD`in DÜNÜ, BUGÜNÜ ve YARINI*. <https://www.kokludegisim.net/113.Sayi/isid-in-dunu-bugunu-ve-yarini.html> adresinden alındı
- Kara, E. (2016, 11 03). *Politika Akademisi*. 11 2016, 03 tarihinde www.politikaakademisi.org: www.politikaakademisi.org adresinden alındı
- Khalaf, R. (2014, Temmuz 16). *Rise of ISIS Shakes Arab World From Long State of Denial*. Financial Times: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/9d802a64-0cde-11e4-bf1e-00144feabdc0.html>. adresinden alındı
- Kibaroglu, M. (Aralık 2001). 11 Eylül Sonrasında Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık. *Foreign Policy, Türkiye Sayısı*, 32.
- Knight, C. (2001). Essential Elements Missing in The National Security Strategy of 2001. *IR Center, Boston Center*, (s. Presentation). Boston.
- Koehler, H. (2002). *The United Nations, the International Rule of Law and Terrorism*. US.
- Kuyaksil, A. (2015). Teör Örgütlerinin İDEOJİ UNSURU OLARAK KULLANDIĞI BAZI DİNÎ KAVRAMLAR. *ADAR*.
- Lacroix, S. (2011). *Awakening Islam: The Politics of Religious Dissent in Contemporary Saudi Arabia*. Harvard University Press.
- Laqueur, W. (2008). *The New Terrorism The Israel-Arab Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict*.
- Law, J. o. (2004). *Assesing the Legality of the Attacks by the International*.

- Law, R. D. (2013). *Terrorism: A History*. Cambridge, UK.: Polity Press.
- Lewis, B. (2002). *Alamut Kalesi ve Hasan El Sabbah* . İstanbul: Nokta Yayınları.
- Lewis, B. (2003). *Crisis of Islam*. Randomhouse.
- Lipmann. (2002). *The First Cold Warrior*.
- Lutz, J. B. (2004). *James U. and Brenda J. LUTZ. Global Terrorism*. London.
- Maher, S. (tarih yok). *ISIS: Salafi-Jihadism*. London: King's College London University.
- Mid-East Unrest: Syrian Protests in Damascus and Aleppo*. (2011, 03 11). 10 17, 2016 tarihinde www.bbc.com: www.bbc.com adresinden alındı
- Obiols, R. (2002, Mart). The Role of the EU After September 11. *Challenge Europe Online*, s. 86.
- Orhan, O. (2014). Suriye İç Savaşı ve Ortadoğu`da Güvenlik. *ORSAM*, 36-37-38-39.
- Öktem, E. (2007). *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Önder, A. T. (1999). *Türkiye'nin Etnik Yapısı*. Kripto.
- Örgün. (2001). *Küresel Terör*.
- Özcan, M. (2005). AVRUPA BİRLİĞİ VE KÜRESEL TERÖRİZMLE MÜCADELE. *AKADEMİ*.
- Özerkmen, N. (2004). TERÖR, TERÖRİZM VE RADİKAL İSLAMCI TERÖR. *Ankara Üniveristesi* .
- Peers, S. (2003). EU Responses to Terrorism. *International and Comparative Law Quarterly*.
- Pierini, M. (2015, Temmuz 31). *Carneige Europe*. Carneige Europe:
<http://carneigeeurope.eu/2015/07/31/adjusting-eu-s-counterterrorism-policy-pub-60916>
adresinden alındı
- Press, W. C. (2001). Address Before a Joint Session of the Congress on the United States Response to the Terrorist Attacks of September 11. *Weekly Comp Press*, 1349.
- Rapaport, D. (2006). *The Four Waves of Terrorism*.
- Rapoport. (2016). *The Four Waves of Rebel Terror and September 11*. ABD: The Institute of World Politics.
- Rey, A. (1998). *Dictionnaire Le Robert Micro*. Paris: Poche.
- Samuel, H. (2001). "Medeniyetler Savaşta mı?", Ahmet Demirhan (Der), ABD, Terör ve İslam:.. 151.
- Schachter. (2013).
- Schmid. (2008). *A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Litareture* .
- Sciences, K. P. (2016). *Communcating Terror: An Analysis of ISIS*. Kuveyt Programme Sciences.
adresinden alındı

- Shaw, M. (tarih yok). *Theory of Global State*. Cambridge University Press, 200.
- Sly, L. (2014, Ekim 20). *Syrian Tribal Revolt Against Islamic State Ignored, Fueling Resentment*. Washington Post. adresinden alındı
- Smith, S. (2001). The United States Will Emerge From This As A More Dominant World Power. *The Times*, 127.
- Socor, V. (2001). Why Central Asians Are On The West's Side. *The Wall Street Journal*, 5-6.
- Solana, S. P.-J. (2003). European Union: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world> adresinden alındı
- Spencer, J. (2002). Jack, Spencer, "The National Security Strategy: An Effective Blueprint for the War on Terror", *Foreign Policy*, 2.
- State, U. D. (2001). Patterns of Global Terrorism 200. *US Department of State*, 1-8.
- Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi. (2010). *Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*.
- Szajkowski, B. (2004). *"Revolutionary and Dissident Movements"*. London: John Harper.
- Şanverdi, F. (2012, 12 12). *Arap Baharı ve Suriye'ye Etkisi*. 10 17, 2016 tarihinde www.politikaakademisi.org: www.politikaakademisi.org adresinden alındı
- Tammam, H. (2011). The Salafization of the Muslim Brothers: The Erosion of the Fundamental Hypothesis and the Rising of Salafism Within the Muslim Brotherhood; The Paths and the Repercussions of Change . *Bibliotheca Alexandrina*.
- Taşdemir, F. (2005). Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Times, N. Y. (2001). "Bush's Remark on U.S. Military Strikes in Afganistan". *New York Times*.
- Tuğtan, M. A. (2002). *Terrörizmm ve Yeni Dünya Düzeni*.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*. Ekim 18, 2016 tarihinde www.mfa.gov.tr: www.mfa.gov.tr adresinden alındı
- Union, E. (2007). *The Lisbon Treaty*.
- United Nations. (2005, EKİM 7). <https://www.un.org/press/en/2005/gal3276.doc.htm> adresinden alındı
- Ümit, Ö. (Kasım 2001). "Terörizm Küresel Güvenlik ve Türkiye" . *Stratejik Analiz*.
- Vercher, A. (tarih yok). *'Terrorism in Europe'*. Oxford: Clarendon Press.
- Walt, S. (2006). Beyond Bin Laden: Reshaping U.S. Foreign Policy. harvard.edu.tr, 26.

- Webb, S. (2007, Aralık). *Ibn Taymiyyah and the Division of Tawhid Into Three Parts: A Call for Insaf and Taqwa* . Virtual Mosque: <http://www.virtualmosque.com/islam-studies/ibn-taymiyyah-and-the-division-of-tawhid-into-three-parts-a-call-for-insaf-and-taqwa>. adresinden alındı
- Wilkinson, P. (2003). *Why Modern Terrorism? Differentiating Types and Distinguishing Ideological Motivations*. New Jersey.
- William, M. S. (2004). '*The Terrorist Threat in Strategic Context*', .
- Williamson. (2009). *Self-Determination in The Post-Colonial Era, Self Determination: İnternational Perspectives*.
- Yavuz, P. (2014, Ekim). www.devlet.com.tr: http://www.devlet.com.tr/makaleler/y61-ISID_TEROR_ORGUTU_MU_DEVLET_MODELI_MI.html. İŞİD TERÖR ÖRGÜTÜ MÜ DEVLET MODELİ Mİ? . adresinden alındı
- Yergin, D. (1993). *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*. Londra : Pocket books.
- Zelin, A. (2014). [bbc co uk: www.bbc.co.uk](http://www.bbc.co.uk):
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/08/140731_bagdadi_profil adresinden alındı
- ZIZEK, S. (2014). ISIS Is a Disgrace to True Fundamentalism. *NYTIMES*.